

УНИВЕРЗИТЕТ “Св. КИРИЛ И МЕТОДИЈ”
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ИНСТИТУТ ЗА ОДБРАНБЕНИ И МИРОВНИ СТУДИИ

ВООРУЖЕНИТЕ СИЛИ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА И
НИВНОТО ПРЕСТРУКТУИРАЊЕ КОН СОПСТВЕНИ ПОТРЕБИ
И СТАНДАРДИТЕ НА НАТО

- магистерски труд -

ментор:
проф. д-р. Зоран Нацев

изработил:
Тони Ангеловски

С к о п ј е, 2003 год.

СОДРЖИНА

Вовед.....	4
1. Современа армија	7
1.1. Поим и општи карактеристики на Современа армија.....	7
1.2. Тенденција во развојот на Современите армии.....	11
2. Кандидати за членство во НАТО и нивниот пат во реструктурирањето.....	14
2.1. Општи констатации.....	14
2.2. Процесот на прием на нови членки во НАТО.....	18
2.3. Акционен план за членство (АПЧ).....	20
2.4. Проблеми и тешкотии со кои се соочуваат кандидатите за членство во НАТО.....	23
2.5. Сугестии и примедби од НАТО.....	29
3. Новопримени членки.....	32
3.1. Вооружените сили на Република Чешка.....	32
3.2. Вооружените сили на Република Полска.....	36
3.3. Вооружените сили на Република Унгарија.....	42
4. Искуства на новопримените членки во НАТО во смисла на нивното реструктурирање.....	48
5. Реструктурирањето на АРМ кон НАТО стандардите... ..	52
5.1. Политичките predispozicii во реконструирањето на АРМ.....	52
5.2. Уставната улога и задачите на АРМ во мир и во војна.....	52
6. Реорганизација на Министерството за одбрана.....	61
7. Реорганизација на Генералштабот на АРМ	70
8. Финансискиот аспект на реструктурирањето.....	78
9. Рокови, фази и крајно обликување на АРМ.....	79
10. Партнерство за мир и партиципацијата на АРМ во НАТО предвидени операции.....	91
10.1. Цели и обем.....	91
10.2. Програми за зголемено ПзМ.....	95
10.3. Процедури и структури.....	96
10.4. Област на соработка.....	97
10.5. Партиципација на АРМ и РМ во НАТО	98

11. Мултинационална мировна бригада (МНМБРИГ) и Армијата на Република Македонија (АРМ).....	107
11.1. Намена.....	107
11.2. Видови и задачи на мировните операции.....	107
12. Југоисточна Европска бригада (СЕЕБРИГ).....	124
12.1. Мултинационална мировна бригада.....	124
12.2. Состав структура и функционирање на мултинационалните сили за југо-источна Европа (MPFSEE).....	126
13. Односите на РМ со НАТО во насока на решавање на прашањата од областа на одбраната.....	128
Заклучок.....	133
Кратенки.....	136
Библиографија на употребена литература.....	138

ВОВЕД

По осамостојувањето, Република Македонија се определи за изградба на сопствен одбранбен систем како и сопствена армија, која во изминатиот период во чекор ги следеше предизвиците на времето и постојано ја зајакнуваше својата борбена способност. Свесна за нерационалноста и недоволната ефикасност на изолираниот одбранбен систем на малите и економски недоволно моќни земји, Република Македонија уште од самиот почеток на создавање сопствен одбранбен систем се ориентира кон политичка односно воена интеграција во колективните системи на безбедност, со крајна цел зачленување во НАТО (North Atlantik Treaty Organisation). Поради тоа, уште со формирањето на АРМ, една од главните цели беше достигнувањето на стандардите што важат за современите армии и создавање на армија која според својата структура и модалитет ќе биде компатабилна на НАТО и западните армии, што е и еден од условите за влез во Алијансата.

Имајќи ја предвид потребата од реструктуирање на Армијата според нормите, критериумите и стандардите на НАТО, Министерството за одбрана во изминатиот период разви широка воено - политичка соработка со земјите членки на НАТО, што ни овозможи да извлечеме поуки и да превземеме чекори за подобрување и понатамошно реструктуирање на Армијата. Компатабилноста на АРМ со армиите на земјите членки на НАТО мора да биде воспоставена во сите сфери на воената организација и акција. Што се однесува до компатабилноста на организацијата, Армијата на Република Македонија треба да се изградува врз принципи кои се прифатени во земјите членки на НАТО, но во исто време да не се забораваат и националните особености на државата значајни за изградбата и организација на Армијата.

Стремежот за изградба на мал, но мобилна армија, сам по себе го наметнува и прашањето за нејзини реструктуирање кон стандардите на северноатлантската алијанса и сопствените потреби. Клучните прашања кои се поставени пред земјите аспиранти се поделени во следните пет

поглавја:

- 1 Политички и економски прашања
- 2 Прашања во однос на одбранбените / воени операции
- 3 Прашања во однос на ресурсите
- 4 Прашања во однос на безбедноста
- 5 Правни прашања

Сите овие прашања се предмет на разгледување и дискусија меѓу НАТО и земјите кандидати, при што се истакнуваат механизмите со чија помош ќе се изведат подготовките за можно крајно членство.

Во трудот ќе се задржиме на прашањето во однос на одбранбено воените прашања, поконкретно предметот на ова истражување ќе се состои во проучување на следните сегменти.

Прашањето на прераснувањето на АРМ во современа вооружена сила според стандардите на современите армии. Тоа подразбира следење и вградување на современите достигнувања, трендови и тенденции во развојот на современите армии. Теоретската елаборација се однесува на организирањето, функционирањето, вооружувањето, обликот на војување и сл. на напредните западни армии кои и се промотори на современите вооружени сили се со цел задоволување на сопствените потреби и НАТО стандардите.

Со теоретското прикажување на искуствата на новопримените членки во НАТО како што се Полска, Чешка и Унгарија во смисла на нивното реструктурирање се настојува да се даде пример на потребните мерки кои треба да ги превземат останатите земји аспиранти за членство.

Во трудот се дадени теоретските сознанија за кандидатите кои преку Акциониот план за членство (АПЧ) ги идентификуваат прашањата за дискусија и ги истакнуваат механизмите со чија помош најдобро ќе се изведат подготовките за можно крајно членство, со намера да ги реализираат предвидените приоритети кои треба да се сообразни со нивните можности при постигнување на крајната цел потполна интероперабилност со НАТО.

Преструктурирањето на вооружените сили подразбира и промени на нормативно - правната регулатива како и промена на политичките ставови и определби за ова прашање.

Во трудот станува збор и за искуствените сознанија од меѓуетничкиот конфликт и реструктурирањето на армијата. Посебен осврт во трудот се дава на прашањето околу реструктурирањето на Министерството за одбрана и Генералштабот на Армијата на Република Македонија, како и на цената на чинење на реструктурирањето во мирновремени услови.

Роковите, фазите и крајното оформување на сегментите во обликувањето на АРМ се дадени за да се види динамичноста со која ќе се одвива реструктурирањето на армијата. Прашањето околу членството на Р.Македонија во Партнерството за Мир (ПЗМ) и партиципацијата на АРМ во НАТО е претставен како силен израз за решеноста на државата за членство во НАТО. Со тоа ќе настојваме да покажеме колку ПЗМ придонесува за безбедноста на Р.Македонија и колку учеството во активноста на ПЗМ не приближува кон НАТО.

Осврнувајќи се на прашањето за тоа колку учеството на АРМ во Бригадата на југоисточна Европа (СЕЕБРИГ), придонесува кон зголемувањето на регионалната безбедност и политиката на добрососедство и соработка, и на крај се дава еден пример за односите на Р.Македонија со НАТО после Самитот на НАТО во Прага.

1. СОВРЕМЕНА АРМИЈА

1.1. Поим и општи карактеристики на современа армија

По осамостојувањето, Република Македонија се определи за изградба на сопствен одбранбен систем како и сопствена армија, која во изминатиот период во чекор ги следеше предизвиците на времето и постојано ја зајакнуваше својата борбена способност. Свесни за нерационалноста и недоволната ефикасност на изолираниот одбранбен систем се ориентира кон политичка односно воена интеграција во колективните системи на безбедност, со крајна цел зачленување во Организацијата на северноатлантскиот договор (НАТО - North Atlantik Treaty Organisation). Поради тоа уште со формирањето на Армијата на Република Македонија (АРМ), една од главните цели беше достигнувањето на стандардите што важат за современите армии и создавање на армија која според својата структура и модалитет ќе биде компатабилна со НАТО и западните армии, што е еден од условите за влез во Алијансата.

Денес во речиси сите држави во светот, а особено во државите во транзиција присутна е тенденција за укинување на масовните армии и создавање на мали професионални или полупрофесионални армии. Насоките кои таквата трансформација и нивното одобрување од страна на јавноста, се повеќе го актуелизираат ова прашање, без оглед на можностите на државата за негово решавање. Вториот проблем произлегува од потребата за компаративна анализа на тенденциите и можностите за професионализација на армиите во западно-европските земји членки на НАТО, земјите во транзиција и кај нас, бидејќи професионализацијата на нашата армија е во функција на достигнување на критериумите на земјите членки на НАТО, исто така овие критериуми настојуваат да ги достигнат и повеќе држави кои се во транзиција.

Вооружените сили играат важна улога во националната безбедност и во оформувањето на меѓународната безбедносна средина преку заштита и промовирање на интересите на земјите кои располагаат со такви сили.

Но она што треба да се има во предвид е дека современите вооружени сили не претставуваат замена за другите форми на ангажираност на државите во промовирањето на интересите како што се дипломатските, економските, научните, технолошките, културните и образовните активности.

Примарна мисија на современите вооружени сили е одвраќањето, и доколку е потребно борба и извојување победа при конфликтите во кои се загрозени виталните интереси на земјата. Со тоа вооружените сили се важен столб на напорите за оформување на глобална безбедносна средина.

Вооружените сили на САД и нејзините сојузници, претставуваат пример и промотор на изградба и одржување на современа армија посебно за земјите во транзиција кои своето општествено уредување го креираат по примерот и под менторство на земјите од западната демократија.

Современите сили на САД и сојузниците придонесуваат во спречувањето на агресијата и принудата во создавањето на коалиции, во промовирање на регионална стабилност, ги подржуваат обврските на земјите во поглед на безбедноста, помагаат при спречувањето на појавата на нестабилност и придонесуваат преку демонстрација на сила да се стекне впечаток дека силно се одлучни да ги штитат интересите на државата, пријателите и сојузниците, во критичните региони. Државите кои располагаат со кредибилни борбени сили кои се правилно распоредени во услови на мир исто така ги подобрува можностите на земјата да даде брз одговор на кризите.

Карактеристично за современите вооружени сили е тоа што тие ја проектираат нивната глобална моќ што воедно ги прави флексибилни во случај кога од нив се бара реагирање на потенцијалните кризи и конфликти дури и кога немаат постојано присуство или имаат ограничена инфраструктура во регионот.

Стратегиската мобилност е клучниот елемент на современите вооружени сили. Тоа им овозможува да бидат први на сцената преку давање помош при многу домашни или меѓународни кризи и е клуч за успешното лидерство и ангажираност на земјата. Современите

вооружени сили располагаат со најсофистицирана опрема и вооружување, се со цел навремено, брзо и ефикасно да одговорат на задачите што им ги задаваат нивните политички лидери.

Активностите во кои ќе земат учество современите армии мора внимателно да бидат спроведени за да се спречи стратегиското изненадување на војската. Процесот на планирање на ангажираноста во оперативната област, од страна на министерството за одбрана треба да се насочени во рамките на оперативните области и избалансирани со расположивите ресурси на државата. Сето тоа е во насока на обезбедување подготвеност на вооружените сили за извршување на мисиите при одговор на кризите и водењето на војни, како и одржување на соодветно ниво на активност за учество во рамките на подолг временски период.

Способноста на развиените земји кои располагаат со современи вооружени сили е во услови на мир да им се спротистават на потенцијалните непријатели и се заснова на неколку фактори како што се:

- изразената волја и способност државата да се придржува кон нејзините обврски во поглед на безбедноста кога тоа ќе биде потребно;
- голема моќ на одвраќање на потенцијалните непријатели;
- потврдена политика и докажана способност за војување;
- правилна стратегиска распределба и разместување на вооружените сили, со можност за навремен пристап до важните региони и инфраструктури;
- способност да војуваат со сојузнички воени коалиции;
- способност за прецизно откривање на нападите против земјата и нејзините граѓани и ефикасно и одлучно реагирање за заштита на нивните национални интереси.

Современите армии се придржуваат кон својата темелна цел која е поврзана со зголемувањето на нивната борбена подготвеност и способност. Современите армии посебно во денешни услови добиваат и други задачи различни од воените, при што не постои опасност ваквите акции дека ќе ја намалат нејзината борбена готовност како што некои се обидуваат тоа да го прикажат.

Современата армија треба да биде подготвена покрај извршувањето на својата основна задача (спротоставување на потенцијалните непријатели) и на извршување на разни неборбени мисии, бидејќи невоените закани на националната безбедност се подеднакво важни како и заканите од вооружен судир. Со тоа војската има нова мисија која има меѓународна и домашна димензија.

Од меѓународна гледна точка, најважни се мисиите за чување на мирот и хуманитарната асистенција.

Од домашната димензија, употребата на војската многу почесто ги вклучува полициските функции (одржување на редот, спречување на нелегалните активности како трговија со дрога и оружје, чувањето на околината, изградбата на јавна инфраструктура, давање образование и научни услуги, како и учество во разни комерцијални зафати заради пронаоѓање на финансиски средства или набавка на опрема за војската).

Современите армии се исправени пред својата проширена мисија, карактеристична за постмодерното општество, кој претставува како глобален така и домашен проблем.

Меѓутоа за извршување на ваквите мисии - задачи современите армии треба да имаат и соодветен буџет, кој пак во последните години има тенденција на опаѓање, како и бројна редукција на вооружениот состав. Посебно тоа е изрзено во посткомунистичките земји каде што мисијата на војската покрај одбрана на потенцијални надворешни непријатели беше насочена и кон исполнување на внатрешните социјални и контролни функции. (одбрана на режимот од внатрешниот непријател).

Денес, покрај променливите барања од земјите кои ја прифатиле колективната одбрана, современите армии се соочуваат со нови предизвици и нови мисии во мали регионални или граѓански војни, хуманитарни вонредни состојби и операции за зачувување на мирот. Современите армии според тоа мора да бидат помали и помобилни способни за брзо распределување во кризни подрачја со логистичка поддршка и соодветно обучен персонал за извршување на задачи за подолг временски период.

Денешните армии мора да имаат и уште една витална

карактеристика: мора да имаат способност за оперирање во мултинационална командна структура. Со ова се добива зголемена вредност на интероперабилноста. Во модерните операции, војските од целиот свет мора да работат заедно под иста команда. Во операциите на денешнината клучот е интероперабилноста.

Ако се дефинираат целите на современите армии се доаѓа до тоа какви способности и се потребни на секоја земја во областите како што се борбена ефикасност, самостојност, мобилност, способност за распоредување и за преживување и ефикасно ангажирање, како и командување и контрола со користење на информациски системи.

Единиците на современите армии чиј промотор во светот се јавува НАТО преку своите партнерски земји за кои постои веројатност да бидат ангажирани во операциите за одговор на кризите на денешнината, согласно со нивните задачи ќе мора да се соодветно обучени, извежбани и опремени, за да можат брзо и ефикасно да бидат транспортирани во области на операциите за да можат својата работа да ја извршат ефективно како дел од една поголема мултинационална единица.

Пред современите армии посебно пред армиите во транзиција се поставија голем број на невоени функции како што е одржувањето на мирот, градењето на мирот, управувањето со катастрофи и хуманитарни интервенции. Пред сите војски посебно пред армиите на посткомунистичките земји како што е и армијата на Република Македонија стојат нови предизвици на усвојување на нови улоги и задачи.

1.2 Тенденции во развојот на современите армии

На самитот во Прага како главна тема покрај проширувањето на НАТО, беа и случувањата од 11 септември 2001 год. За да се одговори на новите предизвици по безбедноста беше заклучено дека НАТО треба да располага со сили кои ќе бидат подвижни, а по одлука на северноатлантскиот совет, ќе бидат способни да изведуваат операции на голема одалеченост.

Покрај проширувањето, главна тема на самитот во Прага беа внатрешните реформи во светло на трагичните случувања од 11 септември 2001 год., а со цел зајакнување на способностите за да се одговори на новите предизвици по безбедноста на силите, населението и територијата, од која било насока НАТО треба да располага со сили кои ќе бидат подвижни, а по одлука на Северноатлантскиот совет (NAC - North Atlantic Council), сили кои ќе бидат способни да изведуваат операции на голема одалеченост и подготвени да делуваат во околина каде што можат да бидат изложени на нуклеарно, хемиско и биолошко оружје во остварувањето на нивните цели.

Поради тоа одлучено е следното:

- да се создадат НАТО - сили за брза реакција (NATO Response Force - NRF) кои ќе поседуваат висока технологија, ќе бидат флексибилни подготвени брзо да се распоредат, интероперативни и самосдржливи на подолг период. Овие сили ќе бидат составени од копнени, поморски и воздушни компоненти подготвени да се испратат каде било ако за тоа одлучи Северноатлантскиот совет (NAC North Atlantic Council). Почетната оперативна готовност, овие сили треба да ја достигнат во октомври 2004 година, додека потполна оперативна готовност се планира да биде достигната до октомври 2006 год. Овие сили кои треба да бидат компатабилни со силите на ЕУ и меѓусебно да се "зајакнуваат" задржувајќи ја автономијата на обете организации;
- воспоставување на нова командна структура која ќе одговори на оперативните потреби од целиот спектар мисии на Алијансата;
- земјите членки на Алијансата се обврзаа да создадат нови воени капацитети на "модерна војна" во околина каде што заканите се со висок интензитет. Тоа се однесува на создавање капацитети за хемиска, биолошка и нуклеарна одбрана; разурнувањето и наоѓувањето; воздушното наоѓување; командувањето, контролата и комуникациите; борбената подготвеност; стратемскиот и поморскиот транспорт; дополнувањето со гориво во воздух и единици за борбена и логистичка поддршка;

- одобрен е веќе договорениот Воен концепт за одбрана од тероризмот. Притоа се нагласува дека борбата ќе се води се додека е потребно. Понатаму се нагласува дека е потребно да се подобрат капацитетите за заштита на цивилното население од хемиски, биолошки и радиолошки агенси;
- одобрена е имплементација на пет нови иницијативи за одбрана од нуклеарното, биолошкото и хемиско оружје, со што ќе се зајакнат одбранбените способности на Алијансата во борбата против оружјето за масовно уништување;
- одлучено е да се зајакнат капацитетите за одбрана од "кибер - нападите";
- проценети се опциите за справување со зголемените закани од ракете: напад го територијата, силите и населените центри. Во таа смисла иницирана е нова НАТО - физибилити студија за ракетна одбрана која треба да ги процени опциите за заштита од ваков тип закани.

2. КАНДИДАТИ ЗА ЧЛЕНСТВО ВО НАТО И НИВНИОТ ПАТ ВО ПРЕСТРУКТУИРАЊЕТО

2.1. Општи констатации

Со потпишувањето на Северноатлантскиот договор, седум земји им се придружија на првите 12 потписнички со што вкупната бројка на НАТО сојузници се искачи на 19. Тоа беше овозможено со чл. 10 од северноатлантскиот договор, Вашингтон Д.Ц., 4 април 1999 год. во кој се вели:

"Потписниците можат со едногласен договор да покажат да се приклучи кон договорот која било друга европска земја која е во позиција да ги унапреди принципите на овој Договор и да допринесе за безбедноста на Северноатлантската област. (...)"¹

Полска, Унгарија и Чешка и се придружија на Алијансата во март 1999 год. по иницијатива од мадритскиот самит во 1997 год. Во април 1999 во Вашингтон овие три земји за прв пат учествуваа на еден Самит на НАТО како земји членки. Во тоа време лидерите на НАТО ја нагласија понатамошната отвореност на Алијансата за нови членки и потенцираа дека НАТО ќе продолжи да прима нови членки кои ќе се во позиција да ги унапредат принципите на Договорот и да допринесат за мирот и безбедноста во евроатлантската област.

Алијансата планира во наредните години да покани земји кои се волни и способни да ги преземат обврските во оној момент кога ќе заклучи дека вклучувањето на овие земји ќе им послужи на севкупните политички и стратегиски интереси на Алијансата и ќе ја унапредат севкупната европска безбедност и стабилност.

Лидерите од НАТО исто така ги представиле и акциониот план за членство којшто беше креиран со цел да се обезбедат консултации и повратни информации за земјите кои сакаат да влезат во Алијансата.

¹ Office of information and Press NATO - 1110 Brussels - Belgium

На самитот во Брисел во јануари 1994 год. лидерите на земјите членки на НАТО потвдија дека Алијансата е отворена за членство и за другите земји кои се во позиција да ги унапредат принципите на Вашингтонскиот договор и да допринесат кон безбедноста на Северноатлантската област.

Во текот на 1995 год. се направија напори од страна на сојузниците да се одговори на прашањата "зошто и како" околу идниот прием во Алијансата. Па од тука во септември 1995 год. беше објавена "Студијата за проширување на НАТО"⁵ која беше споделена со сите заинтересирани и партнерски земји.

Принципите кои беа презентирани во студијата останаа основа за отворениот период на НАТО во однос на поканите за нови членки. Оваа студија даде одговор на прашањето "Зошто" по распаѓањето на Варшавскиот договор и со крајот на студената војна се појави потреба и единствена можност за изградба на подобра безбедност во целата евроатлантска област без да се обновуваат линиите на поделба.

Проширувањето на НАТО е чекор напред кон основната цел на Алијансата за унапредување на безбедноста и проширување на стабилноста во целата евроатлантска област, надолнувајќи ги пошироките трендови на интеграција, пред сè проширувањето на Европската унија (ЕУ), и зајакнувањето на организацијата за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ) (глава 15). Тоа не претставува закана за никого. НАТО и понатаму остана одбранбен сојуз чија главна цел е зајакнување на мирот во Евроатлантската област и обезбедување на безбедност за своите членки.

Студијата понатаму заклучува дека проширувањето на Алијансата значително ќе допринесе за поголема стабилност и безбедност на сите земји во евроатлантската област. Тоа ќе ги охрабри и подржи демократските реформи вклучувајќи го воспоставувањето на цивилна и демократска контрола врз воените сили. Тоа ќе ги помогне моделите и навиките на соработка, консултации и изградба на

---

⁵NATO Handbook, NATO Office of Information and Press, 1110 Brussels, Belgium, 2001.

консензус којшто ги карактеризира односите меѓу сегашните сојузници и ќе промовира добрососедски односи во целата евроатлантска област. Тоа ќе ја зголеми довербата меѓу државите и ќе ја зајакне тенденцијата кон интеграција и соработка со Европа. Дополнително тоа ќе ја зајакне способноста на Алијансата да допринесе за европската и меѓународната безбедност и да ги подржи мировните операции на Обединетите нации и ОБСЕ и ќе го зајакне и прошири трансатлантското партнерство.

Што се однесува до прашањето "како" во однос на проширувањето Студијата потврди дека како и во минатото секое идно проширување на членството на Алијансата ќе биде со прием на нови земји членки во Северноатлантскиот пакт во согласност со член 10. Откако ќе бидат примени новите членки ќе ги уживаат сите права и ќе ги преземат сите обврски на членство. Според договорот тие ќе треба да ги прифатат и потврдат принципите, политиката и процедурите кои сите земји членки на Алијансата ги прифатиле во времето кога и се придружиле. Студијата стави на знаење дека војната и способноста да се одговори на таквите обврски не само на хартија туку и во пракса ќе претставува битен фактор во секоја одлука на Алијансата да покани некоја земја да и се придружи.

Пред да станат членки државите кои се инволвирани во етнички или надворешни територијални расправи, вклучувајќи иредентистички барања или внатрешни расправи и мораат да ги решат истите по мирен пат во согласност со принципите на ОБСЕ.

Студијата исто така забележа дека способноста на заинтересираните земји воено да допринесат кон колективната одбрана и мировните операции како и други нови мисии на Алијансата ќе претставува фактор при одлучувањето дали да бидат поканети во Алијансата. На крај студијата заклучува дека сојузниците би одлучиле со консензус дали да поканат некоја земја за членка. Тогаш таквата одлука мора да се донесе околу тоа дали членството на конкретната земја ќе допринесе за безбедноста и стабилноста во северноатлантската област или не. Ниту една земја надвор од

Алијансата нема право на вето врз процесот на проширување или одлуките што се однесуваат на истото.

На мадричкиот самит во јули 1997 год. по еден внимателен и сеопфатен процес на разгледување и интензивен и индивидуален дијалог на заинтересираните партнерски земји, шефовите на држави и влади од земјите членки на Алијансата ги поканија, Полска Унгарија и Чешка да започнат разговори за прием во НАТО. По оваа одлука во есента 1997 год. НАТО започна преговори со секоја од поканетите земји, а протоколите за прием беа потпишани со трите земји во декември 1997 год. Овие протоколи за прием беа ратификувани од сите 16 сојузници во согласност со нивните процедури како и од страна на новите членки. Трите земји формално и се приклучија на Алијансата во март 1999 год.

Проширувањето на НАТО е отворен и континуиран процес, а не изолиран настан.

Основната цел за отварањето на Алијансата за нови членки е да се зајакне стабилноста во Европа како целина, а не да се прошири военото влијание или капацитетите на НАТО ниту пак да се промени природата на основната одбранбена поставеност на НАТО. Сојузничките колективни безбедносни гаранции на НАТО и неговата зависност од мултинационалните сили ги нудат најдобрите инструменти за постигнување на споменатата цел, врз основа на заеднички ризици, споделување на одговорностите и трошоците.

Отварањето на Алијансата и пристапувањето на трите нови членки во 1999 год. комбинирано со влијанието на партнерството и соработката во рамките на програмата за Партнерство за мир (ПзМ) дозволуваат воениот фокус да биде насочен кон тековните и идните потреби.

Ова посочува на помобилни и пофлексибилни капацитети дизајнирани со цел да се овозможи брза реакција, зајакнување и други потреби на полето на кризниот менаџмент. Новите земји членки ќе учествуваат во сите мисии и задачи на НАТО. Тие активно ќе бидат вклучени заедно со другите земји учеснички во интегративната воена командна структура во планирањето на силите на НАТО. Во меѓувреме паралелно со политичкиот процес интензивно се работеше како во

земјите така и во НАТО за да се оспособат силите на Полска, Унгарија и Чешка да се прилагодат на својата идна улога, така што процесот за приклучување кон воените структури на Алијансата да биде спроведен ефикасно. Пред пристапувањето се одржаа дискусии за подготовка на секоја земја за обврските кои тие ќе ги преземат кога ќе станат членки на Алијансата и да се запознаат со процедурите и практиката кои се во употреба.

Овие подготовки помогнаа при дефинирањето на учеството на секоја земја членка во структурите на НАТО, потоа при воспоставување на методите според кои треба да се постигне нивната интеграција, како и за олеснување на нивното инволвирање во активностите на Алијансата во текот на пристапувањето.

Алијансата планира во наредните години да покани земји кои се волни и способни да ги преземат обврските и должностите на членството во оној момент кога ќе заклучи дека влегувањето на овие земји ќе им послужи на севкупните политички и стратегиски интереси на Алијансата и ќе ја унапредат севкупната европска безбедност и стабилност.

Лидерите на НАТО исто така го претставија и Акциониот план за членство кој што беше креиран со цел да се обезбедат консултации и повратни информации за земјите кои сакаат да влезат во Алијансата. Пример за тоа претставуваат процедурите за прием на трите ново примени земји.

2.2 Процесот на прием на нови членки во НАТО

Главните фази коишто му претходеа на приемот на трите нови земји членки беа следниве:

- 10 јануари 1994 година. На НАТО самитот во Брисел 16 - те сојузнички лидери рекоа дека го очекуваат и дека ќе го поздрават проширувањето на НАТО кое ќе ги опфати демократските држави на исток. Тие потврдија дека Алијансата како што стои во член 10 од Вашингтонскиот договор е отворена за членство на други европски земји кои се во позиција да ги унапредат принципите на Вашингтонскиот договор и да допринесат за безбедноста во

Северноатлантската област.

- Септември 1995 година. Алијансата ја прифати Студијата за проширувањето на НАТО која ги опишуваше факторите кои треба да се земат предвид во процесот на проширување. Исто така договори дека процесот треба да ги земе во предвид политичките и безбедносните настани во цела Европа. Студијата останува основа за приодот на НАТО во однос на поканите на нови членки.
- Во текот на 1996 година започна интензивен индивидуален дијалог со 12 заинтересирани партнерски земји. Тие сесии го поддржија нивното рамирање за тоа како Алијансата функционира и подобро ја запознаа Алијансата каде се наоѓаат овие земји во односот на нивниот внатрешен развој како и разрешувањето на какви и било расправи со соседните земји. Студијата го идентификуваше ова како битен предуслов за членство.
- 10 декември 1996 година. НАТО сојузниците започнаа со изготвување на препораки за тоа која земја или земји треба да бидат поканети да започнат преговори за прием, како подготовка за одлуката што требаше да се донесе на Мадридскиот самит во јули 1997 година.
- На почетокот на 1997 година се одржаа состаноци на интензивираниот индивидуален дијалог со 11 земји партнери, наивно барање. Паралелно воените власти на НАТО направија анализа на релевантните воени фактори на земјите заинтересирани за членство во НАТО.
- 8 јули 1997 година. Сојузничките лидери се состанаа во Мадрид и ги поканија Полска, Унгарија и Чешка да започнат разговори за прием во Алијансата. Тие исто така потврдија дека НАТО ќе остане отворен и за нови членки.
- Септември и ноември 1997 година. Разговорите за прием се одржаа со секоја од трите поканети земји. На крајот на процесот трите земји пратија писма на намера со кои го потврдија она за што се заложиле за време на разговорите.

- 16 декември 1997 година. Министрите за надворешни работи од НАТО потпишаа протоколи во рамките на Северноатлантскиот договор за прием на овие три земји.
- Во текот на 1998 година, земјите сојузници ги ратификуваа Протоколите за прием во согласност со сопствените национални процедури.
- 12 март 1999 година. По завршувањето на нивните национални законски процедури, министрите за надворешни работи на Полска, Унгарија и Чешка депонираа инструменти за прием во Северноатлантскиот договор на церемонија во Индепендес, Мисури, САД. Ова формално го означи новиот влез во Алијансата.
- 16 март 1999 година. Церемонија по повод истакнувањето на националните знамиња на трите нови членки во седиштето на НАТО во Брисел.

За време на овој период се презедоа низа успешни мерки од страна на секоја можна земја членка со цел да се обезбеди ефикасност во нивното идно членство во Алијансата. Ова вклучуваше мерки во сферата на безбедноста (договори за прием, складирање и користење на доверливи информации) како и во рамките на противвоздушната одбрана, инфраструктурата, планирањето на силите и комуникациските и информативните системи.

2.3. Акционен план за членство (АПЧ)

Акциониот план за членство (АПЧ) е дизајниран за да им помогне на оние земји кои посакуваат да и се приклучат на Алијансата преку обезбедување на совети, помош и практична поддршка во сите сфери на НАТО членството. Неговите главни одлики се:

- поднесување на индивидуална годишна национална програма од страна на земјите аспиранти, а се однесува на нивните подготовки за можно идно членство која ги покрива политичките, економските ресурси, одбранбените, безбедносните и правните аспекти;

- фокусиран и подобен механизам на повратни информации за напредокот на програмите на земјите аспиранти кој вклучува како политички така и технички совети, како и годишни состаноци од типот 19 + 1 на ниво на северноатланскиот совет за да се процени напредокот;
- "Cleaning House" за да се помогне во координацијата на помошта во областа на одбраната и безбедноста од страна на НАТО и земјите членки намената за земјите аспиранти во полето на одбраната и војската.
- приод на планирање на одбраната за аспирантите, кој вклучува елаборирање и разгледување на договорените планирани цели според акциониот план за членство.

Министрите за надворешни работи на НАТО постојано го следат процесот на проширување вклучувајќи ја и имплементацијата на Акциониот план за членство. Иницирањето на Акциониот план за членство (АПЧ) во април 1999 година им помогна на земјите аспиранти за членство во НАТО уште повеќе да ги фокусираат своите подготовки за да одговорат на целите и приоритетите претставени во Планот. Покрај тоа неговата имплементација престана да биде работа само на министрите за надворешни работи и одбрана. Со воспоставувањето на министерски состанок на национално ниво исполнувањето на целите на Планот се повеќе вклучува и други владини оддели со координирани и систематски напори од земјите.

Деветте земји кои што изразија интерес да влезат во НАТО и кои што учествуваат во АПЧ се: Албанија, Бугарија, Естонија, Латвија, Литванија, Република Македонија, Романија, Словачка и Словенија.

АПЧ и дава содржина на заложбата на НАТО да ја одржува вратата отворена. Меѓутоа, учеството во АПЧ не гарантира идно членство, ниту планот се состои едноставно од листа со точки кои земјите аспиранти треба да ги исполнат. АПЧ обезбедува конкретни повратни информации и совети од НАТО за земјите аспиранти околу нивните подготовки за идно членство во НАТО. Тој обезбедува спектар на активности дизајнирани за зајакнување на кандидатурата на секоја земја аспират. АПЧ не ја заменува програмата на Партнерството за мир (

ПзМ). Учеството на аспирантите во ПзМ и неговиот Процес на планирање и анализа (PARP) е прилагодено на нивните потреби. Целосното учество во ПзМ / PARP е неопходно бидејќи на земјите аспиранти им овозможува да развијат интероперативност со силите на НАТО и да ги подготват структурите и капацитетите на нивните сили за можното идно членство.

Како ПзМ така и АПЧ се води по принципот на самоопределување: земјите аспиранти се слободни да ги изберат овие елементи на АПЧ кои најдобро одговараат на нивните национални приоритети и услови. Сите аспиранти поднесуваат Годишна национална програма за подготовките за можно членство која ги покрива политичките и економските прашања, врзани со одбранбените воени ресурси, безбедносните и правните прашања. Тие ги поставуваат сопствените цели и работниот план. Овие програми земјите аспиранти треба да ги обновуваат секоја година но можат да бидат дополнети во секое време.

НАТО го следи напредокот на секој аспирант и обезбедува политички и технички совети. На состаноците на Северноатлантскиот совет со секој од аспирантите се разгледува нивниот напредок. Во текот на годината состаноците и работилниците со цивилни и воени експерти од НАТО во различни области овозможуваат дискусија по широк спектар на прашања кои се релевантни за членство. Секоја година пред министрите за надворешни работи и одбрана од НАТО, на нивните редовни пролетни состаноци се презентираше годишен сеопфатен извештај за напредокот на активностите во рамките на АПЧ.

Земјите аспиранти треба да постигнат одредени цели во обласата на политиката и економијата. Ова вклучува решавање на какви било меѓународни, етнички или надворешни територијални расправи со: мировни средства; демонстрирање на заложбата за владеење на законот и човековите права; воспоставување на демократска контрола врз сопствените вооружени сили; и промовирање на стабилност и добросостојба преку економска слобода, социјална правда и еколошка одговорност.

Одбранбените и воените прашања се фокусираат врз способноста на земјата да допринесе кон колективна одбрана и новите задачи на

Алијансата. Целосното учество во ПЗМ претставува битна компонента, преку нивните индивидуални ПЗМ програми, аспирантите можат да се фокусираат врз основните прашања коишто се однесуваат на членството. Партнерските цели за аспирантите вклучуваат планирачки цели кои ги покриваат оние области кои најдиректно се релевантни за земјите кои аспирираат кон членство во НАТО.

Прашањата на ресурсите се фокусираат на потребата секоја земја аспирант да одвои доволно ресурси за одбраната за да може да одговори на обврските што идното членство би им го наметнало во однос на колективните активности на НАТО.

Безбедносните прашања се фокусираат на потребата земјите аспиранти да обезбедат соодветни процедури заради безбедност на чувствителните информации.

Правните аспекти се осврнуваат на потребата аспирантите да обезбедат правни аранжмани и договори со кои соработката со НАТО ќе биде компатибилна со домашното законодавство.

2.4. Проблеми и тешкотии со кои се соочуваат кандидатите за членство во НАТО

Кандидатите за членки во НАТО се соочуваат со бројни тешкотии и проблеми на патот кој води до НАТО. Имено на самитот во Прага се покажа констатацијата дека НАТО нема да ги прими земјите кои сеуште се соочуваат со внатрешни тешкотии и кои сеуште не ги постигнале стандардите кои ги препорачува НАТО и западната демократија.

Така и Р.Македонија во Прага не доби покана за членство во НАТО, но затоа и беше одадено признание за постигнување напредок на полето на реформите. На самитот во Прага главна тема на дебатирање беше трансформацијата на Алијансата преку прием на нови членки, и воспоставување нови капацитети во проодлабочување на односите со партнерите. Во однос на приемот на нови членки, беа упатени покани до Бугарија, Естонија, Латвија, Литванија, Романија, Словачка и Словенија, за да ги започнат разговорите за приклучување кон Алијансата. До март 2003 год. би требало да се потпишат протоколите за пристап, а комплетната процедура за прием би требало да заврши до почетокот на

следниот самит, до мај 2004 година. Во тој период до пристапувањето поканетите земји би требало да продолжат да работат на реформите како и со изготвување на годишните национални програми.

Проблемите на поканетите земји не беа решени, а тешкотиите не беа надминати со самиот чин на добивање на покани. Така на пример тоа за Бугарија значеше решавање на бројните афери за продажба на оружје и опрема на Ирак, за Словенија решавање на спорот со Хрватска околу Кршко и сл.

Додека за аспирантите кои не беа поканети на овој самит им останува надежта дека на следниот самит ќе бидат поканети бидејќи сеуште вратите на Алијансата остануваат отворени. По завршувањето на самитот беше објавена декларација во која се поздравуваат реформите кои се спроведуваат во Албанија, Хрватска и Р.Македонија, и охрабрувањето на овие земји да продолжат со реформите со побрзо темпо.

Исто така во декларацијата се истакна дека тие и понатаму, остануваат кандидати за членство во Алијансата. Интересно е да се каже дека Р.Албанија и Р.Македонија се наоѓаат заедно кога се зборува за постигнатиот успех во реформите, додека Хрватска е издвоена посебно, и нејзиниот напредок на патот кон идното членство во НАТО се условува со соработката со Хашкиот трибунал. Р.Македонија доби поддршка во нејзините напори да ги надмине предизвиците на патот на стабилноста, демократијата и етничкото помирување како и поддршката што Р.Македонија ја нуди на операциите на НАТО. Потоа се нагласува дека НАТО ќе ги засили своите напори да асистира во реформите на безбедносниот и на одбранбениот сектор преку своето присуство во земјата. Акциониот план и понатаму за Р.Македонија ќе претставува виза за членство со која се насочува и вредниот напредокот во реформите.

На самитот, исто така се расправаше и за продлабочување на односите со партнерите. Во таа смисла, ќе се зголеми учеството на партнерите во процесот на планирање, реализирање и надгледување на оние активности и проекти во кои тие партиципираат. Понатаму, ќе се воспостави нов механизам, Индивидуален партнерски акционен план (ИПАП), кој треба да обезбеди поголема поддршка на реформските

напори на партнерите. Друг механизам кој претставува новина во соработката со партнерите е Акциониот план за борба против тероризмот (АПБТ), преку кој се очекува поголема поддршка од партнерите во борбата против тероризмот. Понатаму, се очекува проширување на Евроатлантскиот партнерски совет (ЕАРС) и Партнерството за мир (ПзМ) со СР Југославија и со Босна и Херцеговина кога ќе се постигне потребниот прогрес во реформите, вклучувајќи ја целосната соработка со Хашкиот трибунал. Кога се зборува за партнерите, посебно место им се дава на односите со Русија и со Украина.

Институционализирањето на односите меѓу НАТО и ЕУ останува отворено прашање за кое и понатаму ќе се води дебата за постигнување договор со кој би се овозможило учество на земјите кои не се членки на ЕУ во идните операции предводени од ЕУ.

Во Декларацијата од Самитот посебно се истакнува регионот на Југоисточна Европа, при што се реafirмира поддршката на територијалниот интегритет и суверенитет на сите држави од регионот. Се нагласува подготвеноста за погова интеграција во евроатлантските структури. Од земјите во Регионот се очекува: да продолжат со градењето мултиетнички демократии; искоренување на организиранiot криминал и корупцијата и цврсто воспоставување на владеењето на правото; да соработуваат регионално и целосно да ги исполнуваат меѓународните обврски, вклучувајќи ја и соработката со Хаг. Се искажува определеноста за продолжено присуство во Регионот и подготвеноста да им се помогне на земјите во регионот преку индивидуални програми за помош. Понатаму се искажува подготвеноста да се истражуваат опциите за постепена рационализација на силите ангажирани во Регионот, како резултат на подобрената безбедносна состојба, земајќи го во предвид регионалниот приод. Посебно се истакнува успешниот завршеток на операцијата "Килибарна лисица" во Р.Македонија, при што се нагласува подготвеноста на НАТО да го продолжи своето присуство и по 15 декември 2002 год., лимитиран период кој ќе се оценува во светло на стабилизирање на состојбата.

Во Прага се одржа и Самитот на шефовите на држави и на влади на Евроатлантскиот партнерски совет (ЕАРС), тело во кое членуваат покрај сојузниците, и партнерите од програмата на ПЗМ. Учесниците на овој самит го прифатија "Секретниот извештај за работа на Евроатлантскиот партнерски совет (ЕАРС) и Партнерството за мир (ПЗМ)" и целосно ги поддржаа предложените мерки. Тие нагласија дека интероперативноста останува клучен елемент на ПЗМ - соработката, која и понатаму треба да се продлабочува. Целта на овој извештај е да се оцени улогата на Евроатлантскиот партнерски совет (ЕАРС) и Партнерството за мир (ПЗМ) и нивниот придонес кон меѓународната стабилност и поддршката на политиката на НАТО на отворени врати и подготовка на партнерите за нивен придонес во меѓународната безбедност преку учество во операции и во активности предводени од НАТО, исклучително и оние кои се поврзуваат со борбата против тероризмот. Се предлагаат одредени иновации и адаптации кои се однесуваат на зајакнување на политичките и безбедносните консултации меѓу сојузниците и партнерите и тоа:

- понатамошно зајакнување на интероперативноста;
- рефлектирање на широкиот приод кон безбедноста во рамките на Евроатлантскиот партнерски совет (ЕАРС) и Партнерството за мир (ПЗМ);
- покоекзивно и кон резултати ориентирано партнерство; почитување на спецификациите на потребите на партнерите и продлабочување на односите со нив;
- зголемен придонес на партнерите кон безбедноста и стабилноста на субрегионално ниво;
- зголемено учество на партнерите во процесот на одлучување во одредени области;
- подобрување на врските помеѓу НАТО и главните градови на партнерите;
- подобрување на работните односи меѓу воените структури, како и меѓу воените и цивилните структури, зголемување на можностите за вклучување цивилен персонал од партнерите во структурите на НАТО;

- подобрување на политиката на НАТО во однос на фондовите за поддршка на активностите за партнерите и

- хармонизирање на работата на комитетите на НАТО во поддршка на активностите на ЕАРС.

Во овој извештај клучни се два документа кои се новина во соработката меѓу НАТО и партнерите. Тоа се акциониот план за борба против тероризмот и индивидуалниот акционен партнерски план.

Индивидуалниот партнерски акционен план е нов механизам кој ќе овозможи на партнерите, земајќи ги предвид специфичностите и потребите на партнерот, да ги договорат со НАТО целите кои сакаат да ги достигнат, содржината на соработката, како и механизмот за процена на остварениот напредок. Овој механизам ќе повлекува поголема обврска од НАТО во достигнување на планските цели, додека од партнерот ќе се очекува недвосмислена политичка определба и практична посветеност за достигнување на поставените цели. Програмата ќе се изработува и имплементира за двегодишен период. Таа ќе има три главни содржини: политичка, безбедносна и економска проблематика, одбранбено воени прашања и дел посветен на ресурсите. Индивидуалната акциона партнерска програма нема да биде замена за постоечката. Втората ќе биде модифицирана и ќе биде дел од Индивидуалниот партнерски акционен план (ИПАП), односно ќе продолжи да биде клучен инструмент на партнерското учество во Партнерство за мир (ПзМ). Програмата ќе биде придружена од имплементационен план, вклучувајќи таму каде што е можно специфични временски рамки, дефинирајќи како и кога партнерот планира да ги достигне поставените цели. Деталите и модалитетите околу имплементирање на оваа Програма ќе се презентираат во постпрашкиот период. Вака замислена, Програмата треба да овозможи поголема ефикасност и ефективност во искористување на ресурсите на Алијансата наменети за партнерите. Партнерите кои ќе покажат заинтересираност за партиципација во ИПАП, ќе можат да имаат бенифиции од поконкретна поддршка на НАТО. Со партнерскиот акционен план за борба против тероризмот, усвоен од страна на државите - членки на ЕАРС, тие се поврзаа " да пронајдат начини за

интензивирање и забрзување на размена на оперативни информации, посебно оние кои се однесуваат на акции или на движења на терористи или на нивните мрежи”³. Понатаму тие ја “нагласија потребата за засилена координација на напорите на национално, на субрегионално и меѓународно ниво, со цел ефикасен одговор на овие сериозни предизвици и закани по меѓународната безбедност”⁴. Како главни цели на овој План истакнати во документот, се: обврската на државите - членки на ЕАРС да создаваат околина која нема да влијае на развојот и неекспанзијата на тероризмот и меѓусебна помош на државите во овие напори, како и обврската на земјите - членки на ЕАРС да му се спротистават на тероризмот во сите негови форми, односно да соработуваат во нивната одбрана од терористички напади, како и во соработка на отстранување на последиците од евентуален терористички напад. Освен тоа, обврска на државите членки на ЕАРС да ги подржат и да ги дополнат напорите кои НАТО ги чини во борба против тероризмот, каде било и кога било, да ја унапредуваат и олеснуваат соработката во борба против тероризмот, преку политички консултации и практични програми во рамките на ПЗМ и по барање на државата - членка на ЕАРС, да и се помогне во справувањето со тероризмот, односно со последиците од евентуален терористички напад.

Овој документ им се нуди на државите членки на ЕАРС на доброволна основа и ќе се спроведува преку постоечките механизми на ЕАРС. Северноатлантскиот совет ќе го оценува прогресот во неговата имплементација во одредени временски интервали. За достигнување на целите на Планот предвидено е следното:

- интензивирање на консултациите и размена на информациите меѓу државите членки;
- подобрување на подготвеноста на земјите за изведување на операции насочени против тероризмот;
- соработка меѓу партнерите од доменот на противвоздушната одбрана и менаџментот во воздушниот сообраќај;

³ Office of Information and Press NATO - 1110 Brussels - Belgium

⁴ THE NATO HANDBOOK, 50 Anniversary Edition, Office of Information and Press, NATO - 1110 Brussels, Belgium, 1998, p.11

- поддршка во спротиставување со терористичките групи преку засилење на гранична контрола, пресекување на финансиските канали и контрола на малото и лесно оружје;
- подобрување на капацитетите во справување со последиците од терористичките напади;
- помош на државата во настојувањата да ги подобри своите капацитети во борбата против тероризмот преку користење на механизмот на "клирингхаус" и менторски програми за специфични програми поврзани со борбата против тероризмот.

Вака конципираниот Партнерскиот акционен план за борба против тероризмот му недостасуваат одредби со кои ќе се дефинира терминот "тероризам" што остава простор за различно толкување, од случај до случај. Понатаму, недостасува одредбата со која земјите партнери се обврзуваат да и дадат целосна поддршка и помош на земјата која е нападната од терористичките групи или организации. Исто така, недостасуваат одредби со кои ќе се санкционираат земјите - потписнички на Документот, кои нема да соработуваат меѓусебно односно земјите кои евентуално ќе поддржуваат терористички организации. Се на се, овој документ е компатабилен со определбата на Република Македонија да биде дел од глобалната антитерористичка коалиција, меѓутоа истиот е на доброволна основа и нема обврзувачки карактер за земјите кои ќе го прифатат што претставува негова основна слабост.

2.5. Сугестии и примедби од НАТО

Кои обврски ја очекуваат Република Македонија, по Самитот во Прага на нејзиниот пат до идното членство?

Покрај веќе постоечките механизми, Индивидуалната партнерска програма (ИПП), Процесот на планирање и анализа (ПАРП), Акциониот план за членство (АПЧ), "Клирингхаус" - процесот, нашата држава треба активно да учествува и во партнерскиот акционен план за борба против

тероризмот и Индивидуалната партнерска акциона програма. Очигледно е дека Алијансата ги зголемува обврските кои треба да ги исполнат аспирантите за да станат полноправни членки на НАТО, меѓутоа исто така е очигледно дека и Алијансата ќе презема се поголема обврска и одговорност преку себе во настојувањата аспирантите да ги достигнат потребните стандарди. Од нас се очекува да бидеме активен партнер во глобалната борба против тероризмот, а не само декларативен. Мора сериозно да размислуваме да го зголемиме нашиот придонес со помала единица, (одделение, вод или чета) која би учествувала во операции за борба против тероризмот. Тоа ќе биде шанса да покажеме дека и ние сме способни да бидеме дел од меѓународната коалиција и истовремено ќе можеме да стекнеме корисно искуство.

Во однос на обврските кои произлегуваат од Индивидуалната акциона партнерска програма, ќе треба да се фокусираме кон поголема координација и синхронизација меѓу ИПП и билатералните програми и истите да бидат во функција на остварување на интероперативност со НАТО. Понатаму ќе треба да направиме преглед на лицата кои ќе бидат упатувани на одредени активности и настани преземени како обврска со овие програми. За да не ни се случува како досега, да школуваме персонал за една задача, а по школувањето да го поставиме на друга функција, треба да направиме добра селекција на планираните активности и тие да бидат во функција на нашите потреби. Ова посебно се однесува за цивилниот персонал, затоа што имаме преземено обврска со Годишната национална програма за обука на цивилни експерти на полето на одбраната кој ќе биде стручен за извршувањето на своите функционални должности и способен за упатување функционални должности во екипите и штабовите на НАТО.

Алијансата е подготвена да и даде уште една шанса на Република Македонија. Исто така, таа е подготвена да преземе поголема обврска за да и помогне на нашата држава во остварувањето на договореното. Во Република Македонија веќе се присутни експертите од американската компанија "Ален - Буз - Хамилтон" како и НАТО советниците на министерот за одбрана и началникот на ГШ на АРМ. Она што ни е потребно е хармонизација на надворешната помош и наша

посветеност и принципиелност во спроведувањето на најавените реформи. Во однос на помошта најавена е и новата мисија на НАТО во нашата земја "Сојузничка хармонија". Само од нас самите ќе зависи колку ќе бидеме упорни и истрајни во остварувањето на најавеното.

3. НОВОПРИМЕНИ ЧЛЕНКИ

3.1. Вооружените сили на Република Чешка⁵

Местоположбата на Република Чешка како држава во европската геостратегиjsка оиска и како средноевропска земја посочува дека прашањата од областа на одбраната и безбедноста се едни од главните национални интереси, со единствена и основна цел - да се зајакнуваат и да се бранат независноста и суверенитетот и да се обезбеди гаранција и почитување на правата, на слободата и на сигурноста на граѓаните.

Република Чешка и покрај двете големи случувања кои ги имаше во текот на последните десет години (последниците од распаѓањето на Варшавскиот договор и разделувањето од заедничката држава Чехословачка и нејзиното конституирање како држава Република Чешка), со брза реинтеграција на совкупниот државен и воен апарат и со брзиот економски развој, со активното учество во европските во светските и во другите меѓународни политички, економски и воени асоцијации успеа за релативно краток период да ја оствари поставената цел.

Република Чешка е една од ретките европски земји која најрационално ги искористи функционалните промени кои настанаа во текот на осумдесетите и почетокот на деведесетите години во Источна Европа. Врз основа на тие промени и промените кои настанаа по раздвојувањето од заедничката држава Чехословачка, Република Чешка денес ги дефинира основните принципи на својата безбедносна политика кои се во согласност со Повелбата на ОН и другите меѓународни договори.

Република Чешка со јакнењето на нејзиниот одбранбен систем настојува да ги испочитува меѓународните принципи, и тоа:

- неповредливост и неменување на границите, почитување на суверенитетот, напуштање на претензиите за нови територии, немешање во внатрешните работи и надминување на заканите и употреба на сила;

---

⁵ Web site: <http://www.nato.int>

- градење меѓународна доверба;
- поддршка на идеите за формирање, активирање и учество во меѓународни мировни сили

Република Чешка, исто така ги подржува и сите иницијативи за разоружување. Според меѓународните принципи, се одвива и реструктурирањето на вооружените сили водејќи сметка за јакнење на борбените можности, подобрувањето во ефикасноста на командувањето, контролата и комуникациите, електронските системи, компјутеризацијата, зголемување на маневарските способности, на огнената моќ на способноста за трансформација на армијата од мирновременски систем во воена состојба и слично. Вооружените сили на Чешка се редовни партиципенти во сите редовни активности во рамките на НАТО.

Министерството за одбрана на Република Чешка е надлежно за спроведување на активностите во областа на одбраната, и тоа: буџет, снабдување, одбранбени индустриски материјални надлежности и слично.

Генералштабот на Република Чешка е конструиран по стандардите на НАТО и е одговорен, на чело со началникот, за севкупното раководење, командување и контрола на вооружените сили.

Основни компоненти - видови на вооружените сили на Република Чешка се:

- Копнените сили кои како операционална команда се директно потчинети на Началникот на Генералштабот на Армијата на Република Чешка. Командантот на копнените сили е директно одговорен за сите команди и контрола на копнените сили на севкупната територија на земјата.
- Воздухопловните сили заедно со КоВ се главни и основни борбени елементи во вооружените сили на Република Чешка. Главна задача е да обезбедат гаранција на суверенитетот на воздушниот простор на земјата.
- Територијалните одбранбени сили ја имаат основната задача за обезбедување на борбената и на мобилизациската готовност и воениот распоред во Армијата на Република Чешка да ја бранат и

да ја заштитат територијата како и популацијата, да блокираат одредени правци на непријателските сили од секундарно значење, да ги одбранат и да ги заштитат важните, административни, економски и комуникациски центри, да ги подржуваат борбените активности (маневрите) на копнените сили, да ги координираат активностите со државната администрација во подготовка за одбрана и заштита на државата.

Копнените сили се најважниот и најбројниот елемент во вооружените сили на Република Чешка наменет за одбрана на земјата во главните операции на вооружена борба. Структурата на копнените сили е организирана така да може брзо и ефикасно да дејствува во случај на потреба на целата територија на земјата и се состои од:

а) Сили за брзи реакции во форма на една бригада - опремена со најсовремено вооружување и опремен и способен персонал за преземање итни реакции на севкупната територија на земјата во случај на непредвидени опасности од загромување на одбранбениот систем.

б) Силите за брзи реакции поставени од две механизирани бригади, ракетно - лансиран полк, разузнавачка единица и полк за врски.

в) Команди и единици за резерва и мобилизација, и тоа:

- пешадија и оклопно механизирани единици;
- артилериски единици;
- инженериски единици;
- разузнавачки единици;
- противавионски единици;
- АБХО единици и
- други родови и служби.

Механизираната бригада е главниот столб на силите за брзи реакции. Бригадата е комбинирана вооружена оперативна - тактичка единица во составот на КоВ со фиксна организација, и оспособена е за извршување на специјални оперативна - тактички задачи самостојно или во содејство со останатите единици на други видови, родови и служби. Најчесто бригадата е основна организациско - формацииска целина на копнените сили во извршувањето на задачите и содејствува со

воздухопловните сили. Во овој формациски состав бригадата има свој центар за обука.

Обучува персонал за свои потреби, и тоа: за ракување со модерно пешадиско вооружување, послуги и возачи за возилата на моторизирана пешадија (ВМП), оператори за различни лансирни средства, послуги и возачи за тенкови Т - 72, послуги за артилериски орудија, возачи за средни и за тешки возила и слично.

Во годишната програма за обука на бригадата спроведува осум видови тактички вежби со бојни гаѓања, две тактички двострани вежби со бојни гаѓања, шест тактичко-технички вежби за борбено снабдување на единиците и 36 различни водни и други вежби.

Механизираната бригада во изведувањето на обуката се користи и со меѓународно искуство стекнато од нејзините партиципирања на вежби и други форми на обука надвор од земјата организирани од НАТО силите и земјите членки во "Партнерството за Мир" се до зачленувањето на република Чешка во НАТО.

Механизираната бригада од декември 1997 год. до јули 1998 год. со свои сили учествуваше и во активностите во контингентот на Сили за стабилизација (SFOR - Stabilisation Force) во Босна и Херцеговина како дел од интернационалните сили. Механизираниот батаљон на оваа бригада во Босна и Херцеговина ги извршуваше задачите во составот на мултинационалниот дивизија Југо, заедно со британските борбени единици, канадскиот и малезискиот механизирани батаљон.

Со својата формациска структура и извршување на задачите е слична на Втората механизирани бригада и е потчинета на Командата на копнените сили.

Во текот на периодот од 1994 година вршени се и други реорганизациски промени, особено во 1997 година, кога е добиен и сегашниот скелет на бригадата. Бригадата во овој период извршуваше и низа други значајни активности на територијата на Република Чешка и вон неа, што беа позитивен предуслов за влегување на Република Чешка во НАТО. Командата на оваа бригада издвојуваше единици и старешини за извршување на сложени задачи во заедничката обука со Бундесферот, со полската, австриската и словачката армија. Единиците

на оваа бригада зедоа активно учество и во некои нестандартни задачи - мисии како онаа во летото 1997 год. во отстранување од последиците од поплави во Моравија.

3.2. Вооружените сили на Република Полска⁶

Системот за одбрана на Република Полска се состои од соодветни организациско-структурни елементи, од човечки и од материјални ресурси. Тие се независни, а дејствуваат заедно тесно соработувајќи, во создавањето ефективни услови за интеграција на одбранбениот потенцијал со соодветно подготвената администрација и економија и со организираното подготвено население во интерес на одбраната.

Трите главни елементи што го сочинуваат составот на одбрана на Р.Полска се вооружените сили, невоените структури и државниот команден систем за одбрана.

Основна задача на вооружените сили е да ја бранат државата. Тие се состојат од копнена војска, воено воздухопловство и ПВО и воена морнарица.

Невоените структури се задолжени за создавање услови вооружените сили да постигнат одреден степен на подготвеност. Тие ги потпомагаат вооружените сили и другите државни структури во операциите, а се грижат и за останокот на населението за време на закана или во војна. Невоени структури се:

а) тела за заштита на државните структури - заштита на оние државни структури што се поврзани со функционирањето на одбранбениот систем;

б) економско - одбранбени тела - креираат одбранбен потенцијал со обезбедување потребен степен на индустриски развој и спроведување на мобилизациските задачи;

в) тела за заштита на населението - го заштитуваат населението од ефектите на војната, непогоди и еколошки катастрофи, како и

---

⁶ Web site <http://www.nato.int>.

опстанокот на нацијата и културните богатства;

г) тела за социјална заштита - во основа изведуваат задачи за едукација и за популаризација на одбраната кај населението.

Менаџментот на националната одбрана се спроведува на сите нивоа во централната и во локалната власт и во администарацијата, според овластувањата и задачите по линија на одбраната, кои се одредени според Уставот и законите на Р.Полска.

Сообранието на Република Полска ги донесува сите закони што ги регулираат проблемите од одбраната и внимава на нивната усогласеност. Секоја година сообранието доделува средства за финансирање на безбедноста и одбраната како дел од брутонационалниот буџет, сенатот има консултативна улога за разлика од актите донесени во Сообранието.

Претседателот на Република Полска е авторитет на општиот менаџмент во доменот на внатрешната и надворешната безбедност на државата. Како врховен командант на вооружените сили ги одредува главните правци на развој и подготвка на одбраната на државата. Претседателот го дава и своето мислење на предлог од премиерот за избор на министер за одбрана.

Претседателот, заедно со министерот за одбрана, е овластен да го постави или да го отповика началникот на Генералштабот, а на предлог на министерот за одбрана да ги поставува или менува замениците началници на Генералштабот.

Во случај на војна претседателот го именува врховниот командант, а во случај на закана за војна може да прогласи воена или вонредна состојба на дел или на целата територија, како и делумна или целосна мобилизација.

Владата преку министрите, војводите и другите тела на јавната администрација ја контролира и ја надгледува реализацијата на сите активности за обезбедување внатрешна и надворешна безбедност на државата. Во владата, како главен носител на активностите што се однесуваат на одбраната се јавува министерот за одбрана. Тој раководи со одделот за национална безбедност, преку началникот на Генералштабот, со вооружените сили.

За поефикасно координирање на задачите на Владата од областа

на одбраната се формира владин Комитет за прашања од одбраната. Тој се состои од претседател на владата, како претседател на владиниот комитет и од министер за одбрана како негов заменик, а членови се: потпретседателот на владата; министерот за внатрешни работи; министерот за надворешни работи; министерот за финансии; министерот за индустрија и трговија; министерот за надворешна економска соработка; министер - шефот на Централната канцеларија за планирање и министер - шефот на Канцеларијата на владата. Останати лица кои соработуваат со Комитетот се: државниот потсекретар во Владата - секретар на Владиниот комитет за прашања од одбраната; министрите и шефовите на Централната канцеларија што раководат со ресорите поврзани со одбраната; началникот на ГШ на полските вооружени сили; секретарот на владиниот економски комитет и секретарот на Владиниот социјален и политички комитет.

Комитетот за национална одбрана (КНО) е соодветно тело за прашања од областа на одбраната и државната безбедност - назначено со единствен цел да ги координира работите на одбраната и безбедноста. КНО го сочинуваат претседател на Република Полска - претседател на комитетот; претседател на Владата - прв заменик и министерот за одбрана - заменик за вооружените сили и стратешко одбранбено планирање. Членови се: претседателот на собранието; министерот за надворешни работи; министерот за внатрешни работи; министерот за финансии и началникот на ГШ на вооружените сили на Република Полска - секретар на Комитетот, кој е назначен и може да биде разрешен од претседателот.

Канцеларијата за национална безбедност (КНБ), со секретарот на Комитетот за национална одбрана (КНО) како претседател, претставува извршно тело на КНО. Главни задани на КНБ се: собирање податоци за безбедносната состојба и нивно презентирање пред КНО, дефинирање на законите и предлагање мерки за нивно надминување, организациска поддршка на состаноците на КНО и формална грижа за извршувањето на неговите одлуки и соработка со собраниски и владини тела, како и со регионални тела на државните и на полициските структури и администрацијата во областа на одбраната и безбедноста на државата.

Управувањето, и прашањата од одбраната и безбедноста на ниво на војводства а го спроведуваат комитети кои се именувани како Комитет на одбраната на војводството (КОВ) со името на градот во кој се наоѓа управата.

Главна задача на КОВ е да ги одредува задачите на сите невоени одбранбени јединици во војводството и надгледување на нивното извршување.

КОВ се состои од: војвода - како претседател; подвојвода - како негов заменик; шеф на Воениот штаб на војводството; команден офицер на Државната полициска команда во војводството; началник на Цивилниот инспекторат за одбрана на војводството; делегат на Канцеларијата за Државна безбедност; претседател на локалниот комитет; градоначалник на главниот град на војводството и војводски шеф на цивилната заштита.

Според Законот, обврските на граѓаните кон одбраната на Република Полска се: отслужување на воената обврска; воено образование и обука за студенти и дипломци од училишта со средно и високо образование; вежби и периодична воена служба за резервисти и со служење во Армијата за обврзници и резервисти за време на мобилизација и војна.

Во рамките на обврските за служење во Армијата обврзниците (ако се согласат) може да се распределат во воени формации кои не се во составот на вооружените сили. Обврзниците можат да се распределат и во единиците на Територијалната (цивилната) одбрана, во Полицијата и во други безбедносни структури.

Според споменатиот акт, подобни за служење во Армијата се граѓаните на Република Полска: мажи и жени со професионални квалификации корисни за службата. Подобноста ги опфаќа мажите помеѓу 18 и 50 години и жените со старост од 18 до 40 години. За лицата кои се офицери или подофицери обврската трае 10 години повеќе - 60 години за мажи и 50 години возраст за жени во резервниот состав.

Полските граѓани кои живеат во странство, а поседуваат државјанство на друга земја не подлежат на служба во Армијата. Обврската не се однесува и за жени кои имаат деца под осум години, за

жени кои се грижат за деца до 16 години или за многу болни или хендикепиран. од прв степен кои живеат во исто домаќинство (ако нема можност грижата да се пренесе на друг).

Отслужување на воениот рок трае преку 18 месеци на служење за обврзници и за доброволци.

Отслужување на воениот рок во Територијална (цивилната) одбрана трае 18 месеци, а обврзниците можат да бидат сместени во касарна или дома.

Постојат и посебни случаи во кои воениот обврзник нема да се повика на отслужување на воениот рок. Оваа одлука ја донесува регионалната или регрутната комисија на војводството. Одлука за одложување на воената служба се донесува ако: лицето мора да се грижи за член на семејството, ако здравствената состојба на лицето не овозможува мислење воена служба, за ученици во средна, виша или висока школа, ако е вклучен во изборна кампања или е веќе избран во соопранието или локалните тела на власта или ако се утврди дека е единствен издржувач на семејството, ако практиката се спроведува и за лица кои биле или се осудувани за тешки кривични дела.

Подобно за воено школување се обврзниците кои дипломирале на полски или странски универзитети.

Ова е вредно и еден вид подготовка за офицери во резерва. Овој вид служење трае шест месеци (долга воена подготовка) или два месеца (куса воена подготовка за дипломци на медицински факултет).

Воената служба на резервисти подразбира учество на воени вежби. Резервистите можат да бидат повикани еднаш годишно или кога вежбата трае помалку од 24 часа, но не повеќе од три пати годишно и не повеќе од 90 дена вкупно.

Во текот на своето служење во резерва војник или војник по договор (ВПД) со отслужен воен рок може вкупно да биде повикан на вежби во траење од 9 месеци, ако нема служено воен рок до 12 месеци и до 18 месеци ако е офицер или офицер во резерва.

Обврзниците кои заради своите религиозни или морални убедувања не сакаат да служат воен рок, а не сакаат да го одложат отслужувањето на одредено време, можат да бидат прераспределени на

служба во замена на воениот рок.

За да бидат ангажинари на служба во замена, обврзниците треба да достават барање до регионалната регрутна комисија. Ако им се прифати барањето, регрутите се прераспоредуваат во институции и претпријатија кои се занимаваат со: заштита на околината, здравство, социјална добросостојба, водостопанство, противпожарна служба, станбени прашања, телекомуникации и други претпријатија од корист за општеството. Службата во замена трае 24 месеци. Надзорот на овие регрути го врши Министерството за труд и социјална политика.

Регрутите кои го служат воениот рок можат да се пријават за продолжување на нивната служба. Услови за аплицирање, за продолжувањето се: позитивни резултати од воената служба, оценката за дисциплина да е најмалку добра, да не се постари од 25 години и да завршиле барем средно училиште. Циклусот на продолжена воена служба може да трае од една до четири години.

Легална основа за професионална воена служба е актот за воена служба за професионалните војници. Според актот, професионални војници можат да бидат само лица кои имаат единствено полско државјанство, а исто така тие треба физички и психички да се способни за воена служба.

Во армијата се предвидени два вида инволвирања во воената служба: како активни воени лица - АПЛ (тоа се офицери кои градат кариера и имаат соодветно воено училиште или универзитет) или како војник по договор - ВПД (лица кои имаат цивилно образование и соодветна воена обука, се работи и за професионални војници на определено време. Договорот се потпишува на најмалку пет години и исто лице може да потпише договор најмногу три пати (за вкупно 15 години).

3.3. Вооружените сили на Унгарија⁷

Новата и модернизирана и зајакната армија на Унгарија обезбедува едновремено: одбрана на суверенитетот, независност и неповредливост на територијалниот интегритет на земјата; имплементирање во подобрувањата од страна на државата за развивање и помош во безбедносниот систем, инженериски и медицински подобрувања, подготвеност и способност да се задоволат барањата на Алијансата, особено по приемот на земјата како рамноправен член во НАТО од 1999 година.

Одбранените сили на Унгарија со својата големина, техничка опременост, способност и виталност во согласност со НАТО стандардите, иј поголем дел ги прифати по нејзиното членство, треба енергично да се справат со кој било потенцијален агресор во случај на загрозеност и евентуален напад на земјата.

Врз основа на потребите, важноста на задачите, расположливите ресурси и побарувањата, приоритетите во модернизацијата и реструктурниот процес ќе се одвиваат по фази и во одредени области.

Специфичните области на модернизацијата и трансформацијата на кои ќе им се даде значење се:

- структурата на вооружените сили, локацијата на единиците и персоналот;
- идни согледувања и правци на развојот на вооружените сили, модернизација и реструктурен процес;
- команда и контрола (штабна интеграција);
- институции за раководење;
- услови за живеење и работа (местување и инфраструктура);
- подготовка и тренинг;
- модернизација на воено-техничката опрема и прибори;

Новата структура на Министерството за одбрана, вклучувајќи го и Штабот за одбрана, мора да одговори на досегашните искуствени норми

на борбените единици. При изградувањето на новата структура, исто така, балансирано е извршена редукција - намалување на гломазниот персонал во логистичките институции (поддршка) на сметка на техничкото овозможување и опремување. Со реконструкцијата ќе се редуцира и персоналот за подготовките и извршување на мобилизацијата. Се работи и на програмата за дефинирање - регулирање на односот помеѓу одделни категории на воениот персонал, донесување значајни промени во одговорноста и извршувањето на задачите на офицерскиот и подофицерскиот кадар.

Другите структурни промени кои ќе се преземат се однесуваат на малите формациски воени состави чие самостојно функционирање е нерентабилно. Тие ќе бидат ефективно интегрирани во централни поголеми гарнизони. Сите реконструирани борбени состави мора да ги задоволат доктринарните барања на НАТО. Поголем дел или дел од одделни организациски структури, чии активности не се поврзани директно со одбраната, ќе бидат пренасочени во други министерства или организации или ќе бидат укинати со цел да се избегне финансирањето од буџетот на Министерството за одбрана.

Врз основа на промените во реконструктивниот процес на вооружените сили на Унгарија направена е нова структура на која во функција е ставена од 1 јуни 2001 год и која во целост ги задоволува потребите на одбраната на земјата и барањата и стандардите на НАТО - вооружените сили на Унгарија да бидат во состојба да извршуваат и задачи кои ги бара или се во интерес на НАТО Алијансата.

За Министерството е првпат одбранбен штаб на чие чело се наоѓа началник и во кој по хиерархија е врзана Командата на корпусот, каде што всушност се вградени сите единици на копнените сили.

Основа на копнените сили се првите механизирани бригади со останатите единици за поддршка на операциите и извршување на специјалните задачи.

Командата на воздухопловството ја координира работата на воздухопловните сили за напад, одбраната на воздушниот простор на земјата, поддршка на единиците на корпусот (KoV), транспортот и

---

⁷ Web site: <http://www.nato.int>.

другите задачи кое ги извршува военото воздухопловство за потребите на вооружените сили на државата.

Командата на логистика е здружена команда која е оспособена да има дадена логистичка поддршка на единиците од корпусот и на ВВ и ПВО во мирно-временски и во воени услови.

За Одбрана бениот штаб директно се врзани и следните состави:

- Центарот за здружените операции, од каде што се координираат и единствено се раководат активностите на сите состави од вооружените сили на Унгарија. Сите активности се координираат преку единствен Оперативен центар;
- Командата на гарнизонот Будимпешта, како главен град на државата;
- Командата за обука и мобилизација;
- медицинските установи.

Основните карактеристики на воената структура на вооружените сили се: висок степен на подготвеност и флексибилност на единиците, зголемена борбена способност и организираност и обученост според НАТО стандардите. Исто така, мирно-временскиот и воениот распоред на единиците како и организациски - формациската структура и бројноста на командите и дел од единиците останува непроменет. Со ова се постигнува поефикасна контрола на севкупното функционирање како и раководењето на командувањето со потчинетите команди и единици. Во услови на војна, персоналот општо се за 50 - 60% во однос на мирно-временските услови, се вградува и нова модерна и современа воена опрема и технички средства и вооружување по фази, во зависност од расположливите финансиски ресурси на државата. Изборот на локациските места на единиците - гарнизоните е правен врз база на постојатата инфраструктура која ги обезбедува основните услови за успешна подготовка на единиците за извршување на задачите во воени услови како примарен фактор, а како секундарен фактор да се задоволат и основните потреби на воениот персонал, вклучувајќи ги и нивните сеќајства од подмирување на примарните побарувања (сместување, вработување, културно - забавен живот, можности за образование, здравствена заштита и сл.).

Со создавањето вакви поволни услови се планира да се врати и да се зголеми лојалноста, приврзаноста и довербата на воениот персонал и на нивните семејства во вооружените сили на Унгарија.

Инаку, за обезбедување и задоволување на наведените карактеристики и со реконструкција на вооружените сили на Унгарија се затворени или изгаснати како непостоечки од старата воена структурна организација 108 воени бази и капацитети.

Планирањата на вооружените сили во Унгарија во остварување на процесот на модернизацијата и реконструирањето до 2006 година и потоа, ќе се одвиваат во три фази, во согласност од потребите на одбраната на земјата и релевантните НАТО стандарди.

а. Коопени единици

Во овој дел ќе се примарно се планира следното:

- зголемување на персоналот, особено на мирновременскиот, квантитативно, а особено квалитативно;
- прифаќање и спроведување на методите за обука релевантни според НАТО стандардите;
- менување на стариот неподуктивен однос во севкупната работа и организација на односите помеѓу офицерите и подофицерите, прифаќајќи ги и во тој сегмент релевантните НАТО стандарди;
- обезбедување високи стандарди во севкупната колективна одбрана на земјата;
- обезбедување современа воена опрема, технички средства и вооружување на механизираниите бригади и на останатите мешовити состави;
- подигнување на нивото на обученоста и опремување на ивидувачките единици за успешно да одговорат на барањата и на потребите на унгарските вооружени сили и потребите на НАТО без дополнителна мобилизација на персоналот.

б. Воздухопловни сили

Основна мисија - задача на воздухопловните сили останува чување на суверенитетот на унгарскиот воздушен простор, воздухопловна

поддршка на копнените сили при изведување на воени операции и извршување задачи во интегрираниот НАТО воздушно - одбранбен систем.

Модернизацијата ќе се одвива во наведените фази, при што во почетна фаза заради нерентабилноста од употребата и одржувањето ќе се повлече поголем дел од опремата која не одговара на новите побарувања и стандарди и која сублимира екстремно високи трошоци. Се планира за покус временски период замена - повлекување на сегашните воздухопловни борбени авиони МиГ - 21, СА - 2, СА - 3, СА - 4, на воздушно одбранбени проектилни системи, хеликоптерите М - 2 и авионите ЈА - 52 со нови средства кои ќе бидат поефикасни за обезбедување на воздушниот простор и поддршка и кои ќе бидат компатабилни на НАТО стандардите.

в. Логистичкото обезбедување.

Логистичките команди и единици исклучиво ќе се занимаваат со воените функции, обезбедувајќи им непречена логистичка поддршка на активните единици на вооружените сили (копнените и воздухопловните).

Чисто цивилните и гломазните досегашни функции за потребите на вооружените сили во иднина ќе ги преземат останати организации при Министерството за одбрана, претежно со вработени цивилни лица.

Овие организации при Министерството ќе бидат одговорни за:

- раководење со економските и финансиските работи;
- спроведување развојни и набавувачки функции;
- организирање на високовоено образование;
- спроведување други активности кои се во надлежност на разни агенции и канцеларии.

Сите организации му се директно потчинети на министерот за одбрана.

На началникот на Одбранбениот штаб (Генералштаб) потчинети се институциите чија надлежност ќе биде и военостратегиско планирање, собирање и обработка на податоци поврзани за подготовките и дневните активности на вооружените сили, регрутација, мобилизација,

обука и други активности на останатите институции кои работат за директните потреби на вооружените сили.

Во однос на старата шема и пополнетост на вооружените сили извршена е редуција на персоналот во мирновременски услови. Така извршено е намалување на севкупниот персонал за 29%; на офицерскиот персонал за 32%; на подофицерите за 6%; на регрутниот персонал за 7% и на цивилните лица во вооружените сили за 56%.

При сите овие редуцирања зголемен е бројот на лица - војници професионалци по договор за 19%. Се планира и намалување на персоналот што се мобилизира во воени услови за 50%.

4. ИСКУСТВА ВО ПРЕСТРУКТУИРАЊЕТО НА НОВОПРИМЕНИТЕ ЧЛЕНКИ ВО НАТО

Новопримените членки³ во НАТО до 1999 год. беа во состојба на реконструкција и организациски промени. Имено Чешката република, Полска и Унгарија како поранешни членки на Варшавскиот договор за предмет на реконструкција ја имаа старата постојана организациско - формациска структура и концепт се со цел творење на една нова современа воена организација.

Секако ваквите темелни промени во одбранбените сили беа неминовни, особено по распаѓањето на Варшавскиот договор. Застарената организациско формациска структура беше гломазна, неефикасна во многу сфери на одбраната, почнувајќи од ефективноста во обуката, командувањето, водењето на кадарот - персоналниот менаџмент, опаѓањето на стандардот на воените старешини и др. Сето тоа придонесе основните задачи - мисии на одбранбените сили на државите на пример постепено да го губат своето значење. Во една ваква состојба вооружените сили го изгубија својот углед во општеството, голем број офицери и подофицери кои имаа големо работно искуство бараа предвремени пензионирања. Ова се рефлектираше врз квалитетот на организацијата на работата, а пред се во обуката на персоналот командите и единиците.

За изминатиот петнаесетгодишен период важно е да се потенцира и, тоа што значителните нови реформи сегашниот персонал кој го задржа статусот на воени старешини се оптоваруваат со нивното неповолно искуство во минатото, а кои во сегашноста го гледаат служењето во армијата како основна и нивна примарна задача - мисија кон државата.

Првите реконструкциски напори беа фокусирани кон некои специфични области на вооружените сили, пред се во делот на квантитативните промени. Реформските процеси и на вооружените сили ги вклучија како цел и предмет на промените квалитативни резултати, пред се, можат да се добијат со брзи и големи измени во позитивна смисла, елиминирајќи ги постојаните недостатоци и во што покус

временски период обновувајќи ја борбената готовност на вооружените сили.

Секако планот на реформите за целосна реализација имплементациа на планираните активности опфаќаше и опфаќа релативно долг период од 10 години од 2000 - 2010 год. кога вооружените сили треба да ги достигнат сите релевантни НАТО - квалитативни стандарди.

Процесот на модернизација вклучува широка демобилизација на дел од постојниот воен персонал и јакнење на специфичните копнени подвижни (тенски) единици кога што се ја рационализира командната и командно - контролната структура на вооружените сили.

Предмет на забрзаната модернизација на ново примените членки во НАТО е и подобрувањето на животниот стандард на воениот персонал, квалитетот и условите за работа, подобри и квалитативни стандарди на полето на воената обука и модернизација на воената опрема и вооружување. Во рамките на планот за постигнување на планираните цели се и новите институции на хумани ресурси на управување кои ја олеснуваат целосната имплементација на горенаведените задачи и го насочуваат вниманието кон потребите на воениот персонал кој ќе ја игра клучната улога во забрзаната модернизација.

Новопримените членки во НАТО се ориентираа кон изградбата на професионални мали армии во мирновремени услови кои во случај на конфликтна воена состојба ќе можат да ги зголемат до значителна граница.

Користењето на застарената воена опрема и вооружување бараше, екстремно високи финансиски средства за одржување со што ја сопираше техничката модернизација. Вооружените сили на новопримените земји кои и така не била економски богати се најдоа во екстремно тешка улога. Но со многу голема желба за влез во НАТО, мораа многу брзо да ја спроведуваат реконструкцијата и модернизацијата. Позитивно за сите овие новопримени земји што во овој период немав проблеми во нивната национална безбедност, и со тоа не беа принудени да издвојуваат дополнителни средства од сиромашните

^x Се мисли на последните примени членки во НАТО (Чешка, Полска и Унгарија)

национални буџети како што тоа го направи Р.Македонија.

Со влезот во НАТО овие земји обезбедија сигурна гаранција во безбедноста смисла. Но тоа во исто време наметна и специфични обврски.

Малите и изолирани гарнизони со намалениот воен персонал не беа во можност да ги извршуваат ефикасно и во потполност своите обврски, особено од доменот на квалитативното изведување на обуката. Во криза беа и големите гарнизони со поголем број на единици и поброен воен персонал со неможност да обезбедат подготвени, расположливи и ефикасно употребливи единици на вооружените сили. Искуството покажа дека не е доволно да биде застапена само квантитативната компонента со запоставување на квалитетот.

Членството во НАТО на овие земји им обезбеди можност за модернизација на вооружените сили во сообразност со национални остврувања, пред се користејќи го своето професионално искуство. Новопримените земји во НАТО се принудени да прават значителни измени и војска како би ги задовольиле бараните параметри општо прифатени за НАТО, но во исто време работат на извлекување што е можно поповолни бенифиции за земјата и нејзините вооружените сили од Алијансата.

Во однос на обуката и борбената готовност на вооружените сили мораа да направат значителни чекори за ефикасноста во евентуална употреба на војските за свои потреби, а пред се за потребите на Алијансата. Секако примарна цел е брза модернизација и реконструирање на обуката по НАТО стандардите и готовноста на вооружените сили со посебен акцент на едукацијата на воениот персонал. За таа цел овие земји ја усвоија резолуцијата за стратешки развој на своите вооружените сили со која строго се дефинирани целите на планираниот процес на трансформација како што се:

- формирање на помали армии (воена сила) која треба да функционира во мирновремени услови и која ќе може да биде финансирана од расположливите ресурси на државата;
- вооружените сили заедно со државните компоненти треба да бидат така коинтегрирани и способни за одбрана на суверенитетот и

независноста на државата и да ги исполнат обврските за одбрана на земјата и заедничките одбранбени активности на Алијансата со учество во разни меѓународни мисии.

Силите за брзи интервенции се елитни, брзи и ефикасни единици на вооружените сили способни да ги извршуваат своите задачи во земјата и надвор од неа. Вооружените сили на новопримените земји партиципирани во НАТО предвидените операции мора да се придржуваат на одредбите од член 5 од Вашингтонскиот договор.

Персоналот на овие сили ќе се состои исклучиво од професионалци и од војници по договор. Опремата и вооружувањето ги задоволуваат и исклучиво мора да бидат според НАТО - стандардите. Овие единици мора да бидат способни без дополнителна тренинг - обука да ги извршуваат претпоставените задачи.

Главните одбранбени сили на новопримените земји се составени од единици кои покрај квалитативниот во поголем дел го одразуваат квантитативниот елемент на вооружените сили на новопримените земји на НАТО. Кадровски се така концепирани за да можат да ја постигнуваат целосната борбена подготвеност во извршување на поставените задачи.

5. ПРЕСТРУКТУИРАЊЕТО НА АРМ КОН НАТО СТАНДАРДИТЕ

5.1. Политичките predisпозиции во реконструирањето на АРМ кон НАТО стандардите

Политичките predisпозиции во реконструирањето на АРМ во наредниот период се изјавани преку доктринарно - стратегиските определби во однос на напредната изградба на армијата. Се нагласува потребата од изградба на мала мобилна Армија што ќе одговори на предизвиците во регионот. Доминантна определба е влегувањето во НАТО, преку реструктурирање и изградба на нов концепт на Армијата според НАТО стандарди усогласени со нашите ограничени финансиски можности.

Во Р.Македонија преовладуваше сознанието дека само НАТО може успешно да ѝ обезбеди одбрана на државата од надворешни закани. За вквата определба постигнаше целосен консензус помеѓу политичките партии и граѓаните, за што при испитувањето на јавното мислење се изјаснија 86% од граѓаните. Како резултат на тоа, Сообраќајето на Р.Македонија донесе Одлука за влегување на нашата држава во членство во НАТО, во декември 1993 година.

Според нашите погледувања, директните придобивки на Р.Македонија од членство во НАТО можат да се сумираат во следното:

- осигурување на долготрајна стабилност на државата која ќе и овозможи целокупен социјален развој;
- меѓународна безбедносна позиција на државата; стабилизирање на статусот на Македонија како земја без ризик и со ниско ниво на ризик за странските инвестиции;

¹⁰ Бела книга за одбрана на Република Македонија: Министерство за одбрана, Скопје, 1998

- зајакнување на националниот респект: идентитет и преговарачка позиција на Р.Македонија;
- прифаќање од страна на Р.Македонија на заедничката одговорност и заедничко донесување на одлуки за безбедносните проблеми и предизвици во Европа и на тој начин директно влијание врз настаните и постигнување на високо ниво на национална безбедност.

Други индиректни придобивки од членството на Р.Македонија во НАТО би можеле да бидат следните:

- учество во научните, во технолошките и во информативните текови на најразвиените земји;
- долгорочно намалување на неопходните трошоци за одбрана и
- поддорување на капацитетите на воената индустрија на Македонија.

Освен овие позитивни ефекти, мора да истакнеме дека приемот во НАТО ќе има и свои негативни страни, како што се: учество на АРМ на Р.Македонија надвор од територијата на државата; големи почетни финансиски издатоци за достигнување компатабилност и интероперабилност со НАТО, еколошки загадувања на територијата поради вежбовни активности на трупите и слично.

За ваквата ориентација е создаден соодветен простор и услови, јавното мислење е на страна на реформите, а и стручниот и интелектуалниот потенцијал преку свои ангажмани придонесува за побрза и поквалитетна трансформација. Во тоа ни помагаат искуствата на членките на НАТО, односно на државите со големина слична на нас, со нагласена улога на САД во процесот на имплементирањето на тие искуства во практиката.

Реконструкцијата што е во тек е насочена кон преобликување на Армијата според западниот модел на организација кој треба да обезбедува целосна контрола врз вооружените сили согласно на НАТО стандардите. Целта на реконструкцијата е да се воспостави структура на одбранбените сили кои се дефанзивни по својата природа и која е остварлива во рамките на националните ресурси.

Армијата треба да биде компатабилна со НАТО и способна да ги

задоволи внатрешните и надворешните воени обврски. Суштински промени се случува во правната регулатива со донесувањето на законот за одбрана и законот за служба во армијата, организацијата на Министерство за одбрана, Генералштабот и севкупните структури на Армијата.

Амбициозната програма ќе се одвива со поддршка и асистенција на земјите членки на НАТО, и тоа во обуката, опремувањето, развивањето и модернизацијата на Армијата и на вкупниот одбранбен систем.

Особен акцент е ставен на поедноставување на начинот на командување на сите нивоа и контрола на вооружувањето. Се смета дека со новата организациона структура на моделот на командувањето и контрола ќе се обезбеди унифицирана хиерархија, поедноставно раководење, намалување на бројот на старешините со повисоки чинови, а зголемување на бројот на професионални подофицири. За зацврстување на командувањето и контролата, планирана е надградба на системите за комуникација и информатика со цел по електронски пат да се поврзат единиците и командите на целата територија на Р.Македонија.

Според стратегијата за одбрана на Р.Македонија вооружените сили ќе се организираат во:

- сили за брза реакција;
- стратегиски резервни сили;
- сили за поддршка;

Според политичките predispozicii главни промени што ќе уследат во таа транзиционен премин на реконструкција на вооружените сили ќе настапат во персоналниот состав на армијата како што е:

- Намалување на сегашниот мирновременски состав на вкупните вооружени сили, во кој спаѓаат воените и цивилните лица, од сегашниот број на 12.858 или малку.
- Сегашниот резервен состав од околу 60.000 ќе се намали на бројка од околу 48.000 луѓе, а според најновите предвидувања таа бројка да биде намалена на 28.000 луѓе.
- Намалување на сегашната структура на вработените во Министерство за одбрана чиј број денес е околу 1700 луѓе.

- Зголемување на подофицирскиот кадар преку едукација на војници и формирање на програма за високо стручно образование и професионални резерви.
- Од составот на Армијата отстранувања на домовите на Армијата, кантините, воените стопанства и слично.
- Пренамена на непотребните објекти правејќи ги рентабилни.

Основни приоритети и политички predispozicii на АРМ во исполнувањето на основните задачи во наредниот период би биле:

- заштита на државните граници
- реконструирање и воспоставување на нова структура на АРМ
- зајакнување на борбената готовност на силите
- соодветно опремување со комуникациска опрема
- исполнување на интероперабилните цели според задачите потребни за процесот за планирање и анализа (ППА), НАТО / ПЗМ и учество со сили во мултинационалната бригада на Југо - Источна Европа.

5.2. Уставната улога и задачите на АРМ во мир и во војна

Граѓаните на Р.Македонија на референдумот одржан на 8 септември 1991 год. самоопределувајќи ја плебисцитарно државноста и сувереноста на Р.Македонија ја изрази својата волја и го дадоа својот глас Р.Македонија да се конституира како суверена и самостојна држава. Со тоа, како што стои во декларацијата за суверена и самостојна држава, Р.Македонија на демократски начин испиша нови страници во својата многувековна историја за заокружување на самостојноста и сувереноста. Таа самостојност, сувереност и територијален интегритет на државата мораше да се брани со свои вооружени сили, што е содржано во Уставот на Р.Македонија.

Во член 28 од Уставот стои: "Одбраната на Р.Македонија е право и должност на секој граѓанин". Како и уставната одредба (член 122) дека, вооружените сили на Р.Македонија го штитат територијалниот интегритет и независноста на Републиката. Во настојувањето

попластично да ја доловиме улогата и основните задачи на АРМ како и нејзините уставни и законски определби, поаѓаме од уставната определба дека АРМ е единствена вооружена сила на сите граѓани на Републиката.¹ Со членот 20 од уставот² се забрануваат воените или или полувоените здруженија што не им пристаѓаат на вооружените сили на Р.Македонија!

Во таа смисла во член 19 од Законот за одбрана, АРМ е дефинирана како вооружена сила на сите граѓани на републиката, што е во согласност со концептот за граѓанско општество во Р.Македонија. Но уште поголемо значење е начинот на кој во Уставот е утврдена нејзината функција. Во член 122 од уставот на Р.Македонија како што на почетокот нагласивме на почетокот каде што се вели: "Вооружените сили на Р.Македонија го штитат територијалниот интегритет и независноста на Републиката, а воопшто прашањето за одбраната на Републиката се уредува со закон што се донесува со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број пратеници". Ова упатува на основната вклученост на АРМ кон отстранување и заштита од надворешни воени загрозувања. Тоа представува радикален чекор во однос на поранешната состојба кога армијата ја вршеше и т.н. внатрешна функција, односно одбрана на уставниот поредок. Со исклучок, а по наредба на Претседателот на Републиката, на начин кој во свој акт го уредува министерот за одбрана АРМ може да се вклучи во отстранување на последиците во војната состојба. Тоа во основа не ја менува основната ориентација на АРМ, посебно ако се има предвид начинот на кој уставно се дефинира нејзината состојба. Според член 125 од уставот на Р.Македонија "Војната состојба настапува кога ќе настанат големи природни непогоди или епидемии."

Во однос на АРМ особено е истакната позицијата на Претседателот на Републиката, со оглед на тоа што во согласност со Уставот тој е врховен командант на вооружените сили на Р.Македонија. Всушност поголем број од неговите овластувања се однесуваат на АРМ, а тоа се: одлучува за нејзината организација и формација, развој употреба, мобилизација, начинот на командирање, изведување вежбовни активности, унапредување и разрешување генерали и т.н. Покрај

вршењето на управните работи од областа на одбраната. Министерството за одбрана има специфичен статус во однос на другите органи на управата. Имено тоа во услови на воена состојба врши штабни работи за претседателот на Републиката во врска со остварувањето на неговите надлежности од областа на одбраната, утврдени со уставот и со Законот (член 17, став 1 точка 37).

Значи Р.Македонија се определува за сопствени вооружени сили, за кои донесе и закон за вооружени сили - "Закон за постоењето на вооружени сили во сите земји не е израз на субјективната волја на државата, туку на реалните услови, процеси и односи во светот. Со тоа нормално не се исклучува и не се занемарува улогата на самата држава во конституирањето, развојот и употребата на вооружените сили"⁹.

Заради остварување на својата уставна функција за одбрана на републиката АРМ во мир се подготвува и оспособува за водење вооружена борба и други дејства во воена состојба.

Според уставот и законот за одбрана на Р.Македонија, АРМ има основна задача да ја штити слободата и независноста, сувереноста и територијалната целокупност на Републиката (чл. 122 од уставот и чл. 1 од законот за одбрана).

Истовремено одбраната на Републиката се организира како систем за одбрана кои ја остваруваат и граѓанските органите на државната власт и вооружените сили како Армија на Р.Македонија Претпријатијата и јавните служби и локалната самоуправа можат да извршуваат определени задачи во областа на одбраната (чл. 1 од законот за одбрана). АРМ е наменета и се оспособува за водење на вооружена борба на целокупниот простор на Р.Македонија и во сите услови на војување. Тоа подразбира водење на борбени дејства на копно, во воздушниот простор и акваториум; на фронтот, привремено заземена територија и во сопствената заднина со комбиниран фронтален и партизански облик на вооружена борба, во услови на примена на конвенционални, но и нуклеарни борбени средства.

АРМ во зависност од настанатата ситуација и видот на

⁹ Т.Гоцевски "Годишен зборник на филозофски факултет на универзитетот "Св. Кирил и Методиј" Скопје 1993 "Гласник" - Куќа бр.100 стр. 193 - 195

загрозеноста може да извршува и одредени задачи од доменот на внатрешната безбедност на земјата: елиминирање на вонредни настани, водење на вооружена борба против силите на воена интервентција, против внатрешни сили кои дејствуваат од вонуставни позиции, за заштита на витални објекти на територијата, државни институции и сл.

Според уставната формулација (чл. 124) воена состојба настапува кога претстои непосредна воена опасност од напад врз Републиката и кога Републиката е нападната или иницијално објавена војна. Се разбира за ефикасна употреба и ангажирање на АРМ во војна е потребна и соодветна подготовка, организација и изградба на армијата уште во услови на мир. Тоа е плански опфатен и континуиран процес кој во себе ги интегрира военостручната обука, јакнењето на моралните вредности, соодветното вооружување и опремување како и редица однапред испланирани мерки и активности кои го зголемуваат степенот на борбената готовност и придонесуваат за брз и ефикасен премин на армијата од мирновременски во воени услови.

АРМ е единствената вооружена сила која се оспособува за водење на вооружена борба против главните и техничко - технолошки најопремените групации на вооружените сили на евентуалниот агресор на најважните оперативни - стратемиски правци на копно во воздушен простор и акваториумот (презервата) особено против воздухопловните и десантните сили. Затоа АРМ мора да биде така оспособена, технички опремена и обучена за да може да ги амортизира првиот удар на агресорот, да овозможи успешно извршување на мобилизацијата на резервниот состав и другите сегменти на одбраната и успешен премин на државата во воена состојба.

Одржувањето на постојана борбена готовност (во некои сегменти од одбраната) степенот на борбена готовност се зголемува во зависност од потреби и е примарна задача на сите чинители на системот на одбраната во што АРМ ја има главната улога.

Во војна АРМ треба да изведува борбени дејства особено во зафатот на основните стратемиски и оперативни правци и против главните сили на агресорот.

Со интензивни и континуирани дејства обезбедува контрола и

комплетност на поголемиот дел од територијата создавајќи услови за офанзивни дејствија од пошироки размери.

За да може АРМ брзо и ефикасно да се адаптира за извршување на своите задачи во услови на војна, покрај сопствените подготовки неопходно е квалитетно и континуирано следење на состојбите: во светот и во непосредното опкружување; проценка на надворешна опасност врз безбедноста на државата; следење на безбедносната ситуација и состојбата во земјата; следење на развојот и модернизацијата на вооружените сили на потенцијалниот агресор и на нивните воени доктрини; усовршување на организацијата, мобилизацискиот развој, современите барања и дојдовите и можностите на републиката; како и сите други мерки и активности на подготовки за успешен и брз развој и премин од мирновременски на воена организација. Притоа посебно значење има модернизацијата и ефикасноста на системот за раководење и командовање, системот за логистика, обезбедување и постојано одржување на висока борбена готовност.

Од формирањето на АРМ во април 1992 год. односите во АРМ се уредуваа со закон за одбрана од 1992 год. кој беше во функција, и ги задоволуваше досегашните потреби на организационата структура на одбранбениот систем. Новите и брзи промени во општеството, желбата за компатабилност со НАТО, аспирацијата за зачленување во НАТО и потребата за целосна кадровска реорганизација, допринесоа да се донесе нов закон за одбрана на 30 мај 2001 год., како и нов закон за служба во АРМ на 18 јули 2002 година.

Законот за одбрана детално ги опишува улогите, одговорностите и функциите на секој поединец и на секоја организација кои се одговорни за различни аспекти од системот на одбрана. Во законот јасно и прецизно се дефинира хиерархијата на командовање и контрола и експлицитното изведување на цивилната контрола врз вооружените сили. Во законот е вграден транспарентен, финансиски систем, со конкретна контрола и постапки. Новиот закон за служба во АРМ претставува основа за промените во кадровската политика и мерките кои ги обележуваат на едно демократско општество. Системите за оценување, селекција според заслугите, упредувањата, професионалниот развој, реформата на

платите и бенифициите и заштита на војдинците кои се на служба во армијата, се дефинирани и регулирани со посебни правни акти.

6. РЕОРГАНИЗАЦИЈА НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ОДБРАНА

Паралелно со реконструирањето и реструктурирањето на вооружените сили кое се одвива во фази, се реорганизира и Министерство за одбрана. Оваа реорганизација планирано е да се изведува според западните системи, а исто ќе се дефинира улогата на Министерство за одбрана како орган на управата во кој се создава одбранбената политика, додека реализацијата на задачите и мисиите се пренесуваат на Генералштабот. Со оваа реконструкција се настојува да се зајакнат хоризонталните и вертикалните врски со Генералштабот. Исто така уште повеќе ќе се зајакне концептот на цивилна контрола со истовремено постигнување на ефикасност и економичност во работењето. Во рамките на реорганизирањето во Министерство за одбрана ќе биде вграден ефикасен систем за транспарентно управување со ресурсите и финансиите, кој ги вклучува областите на планирање, изготвување програми, нивно буџетирање и реализација. Оваа реорганизација ќе се изведува согласно со законот за одбрана и ќе се олесни реализацијата на промените кои се потребни според него.

Министерство за одбрана на Р.Македонија како посебен државен орган задолжен за одбраната на земјата и заштита на граѓаните, материјалните богатства, културните вредности и историското наследство, согласно со член 20 од законот за одбрана на Р.Македонија, ги врши следните работи:

1. ја подготвува стратегијата на Р.Македонија
2. врши проценка на можните носители на воени и други опасности со кои се загрозува суверенитетот, самостојноста и територијалниот интегритет, загрозеноста и повредливоста на територијата од елементарни непогоди и други несреќи;
3. го следи организирањето и спроведувањето на системот на одбрана и предлаѓа мерки за негов развој и усовршување;
4. подготвува план за одбрана на Републиката;
5. го организира пренесувањето на наредбата за спроведување на мерките за приправност и го следи нејзиното спроведување;

6. го организира и го спроведува планирањето на одбраната;
7. ги планира потребите на одбраната и изработува финансиски планови и програми за потребите на одбраната;
8. ги распредува финансиските средства за одбрана во согласност со буџетот на републиката;
9. врши ревизија на реализацијата на финансиските средства распоредени за потребите на Армијата;
10. планира резерви за потребите на одбраната во случај на воена состојба;
11. планира и организира материјално обезбедување за потребите на одбраната;
12. планира и спроведува здравствена заштита за потребите на одбраната;
13. предлага организација и формации на Армијата;
14. го врши пополнувањето на Армијата;
15. го врши и го спроведува мобилизирањето на Армијата на Република Македонија;
16. врши контрола и оценка на борбената готовност на Армијата;
17. донесува годишен план за вежбовни активности на Армијата;
18. донесува годишен план за школување и стручно оспособување и усовршување на лицата на служба во Армијата и на вработените во Министерството како извадок од развојниот план за обучување;
19. произведува во почотен чин воени старешини - офицери;
20. поставува, унапредува и раѓа воени старешини на должности за кои е предвиден чин од мајор до полковник;
21. врши стручни управни работи во врска со изградба на воени и други објекти од значење за одбраната и изградбата на инвестициони објекти за потребите на Армијата;
22. Министерството за одбрана организира и спроведува вежбовни активности со востаните на државната управа, единиците на локалната самоуправа, трговски друштва, јавните претпријатија, установи и служби;

23. врши опремување на органите на државната власт за работа во воена состојба;
24. го организира и го спроведува обезбедувањето на територијата за потребите на одбраната на земјата;
25. го организира и го подготвува набљудувањето и известувањето и тревожењето за потребите на одбраната;
26. организира и подготвува врски со раководење за потребите на одбраната во воена и во вонредна состојба;
27. организира, подготвува и спроведува криптозаштита на тајните податоци од областа на одбраната;
28. организира и обезбедува функционирање на интегриран комуникациско - информациски систем;
29. ја организира и ја подготвува цивилната заштита;
30. врши пополнување на единиците и на штабовите на цивилната заштита што ги формира Републиката;
31. организира и спроведува мобилна единица на единиците и штабовите на цивилна заштита што ги формира републиката;
32. организира откривање и уништување на неексплодирани убојни средства;
33. организира и спроведува разузнавање и контра разузнавање за потребите на одбраната;
34. организира и спроведува спречување и откривање на кривични дела од чл. 135 од овој закон;
35. ги согледува потребите за работи и ги реализира средствата наменети за одбраната;
36. се грижи за обезбедување резерви за потребите на одбраната во случај на воена состојба;
37. го планира развојот на Армијата;
38. го остварува командирањето со Армијата;
39. ги организира и ги спроведува мерките за безбедност во Армијата;
40. обезбедување на производството за потребите на Армијата;

41. врши стручни и управни работи во врска со изградбата на воени и други објекти од посебно значење за одбраната и изградбата на инвестициони објекти за потребите на Армијата;
42. го обезбедува и го организира функционирањето на автоматизираниот информативен систем во областа на одбраната;
43. го следи остварувањето на заштитата на тајноста на податоците од значење за одбраната на земјата;
44. ја организира и ја спроведува обуката за одбрана на Републиката;
45. ги изработува наставните планови и програми за обука за одбраната;
46. организира функционирање на Центарот за обука за одбрана;
47. ги врши управните работи во остварувањето на правата и должностите на граѓаните во областа на одбраната на земјата;
48. води кадровска политика;
49. води сметка за системот на армискиот раководен кадар и другите лица ангажирани во Армијата од аспект на националната припадност, без да се наруши критериумот на професионалност и стручноста;
50. организира и спроведува информирање на јавноста;
51. организира и остварува издавачка дејност;
52. утврдува стандарди и други акти на стандардизација и методологија за потребите на одбраната во согласност со законот;
53. врши надзор над спроведувањето на Законот за одбрана и на другите прописи од областа на одбраната;
54. ја организира посетата на пратениците на Министерството на и на Армијата;
55. донесува прописи што се однесуваат за регрутирање и пополнување на постојаниот состав на Армијата со регрути, школување, стручно оспособување и усовршување на лица на служба во Армијата и други прописи во врска со вршењето на службата во Армијата.

56. донесува прописи што се однесуваат на стручно оспособување и усовршување на вработените во Министерството за одбрана;

57. донесува стручни упатства од областа на одбраната;

58. во воена состојба Министерството за одбрана врши штабни и други работи за потребите на Претседателот на Републиката;

Кога станува збор за Министерството за одбрана на Република Македонија има видувања дека тоа треба да се фокусира на овие прашања:

1. Креирање и спроведување политика на национална одбрана;
2. Изградба и зајакнување на системот за цивилна контрола врз вооружените сили;
3. воспоставување и зајакнување ефикасни хоризонтални и вертикални врски со Генералштабот на АРМ;
4. воспоставување ефикасен систем за управување со ресурсите;
5. воспоставување конзистентност и транспарентност во финансирањето на одбраната;
6. афирмирањето на менаџментот во сите сектори на Министерството, особено во сферата на справување со кризите ;
7. зајакнување на платскиот приод во изведување на сите задачи;
8. подигање на ефикасноста при реализација на задачите и друго;

Согласно со новите модели на вработување на пат за наша побрза интеграција во структурите на НАТО и колективните системи за безбедност како стратемиска цел на нашата општа и национална безбедносна политика, се подразбира наше целосно политичко економско и воено поврзување со нашите земји - сојузнички. Тоа подразбира интензивирање на процесот на реконструкција и прилагодување на институциите, органите и сегментите на системот на одбраната на Р.Македонија согласно со стандардите на земјите членки на НАТО. Одлика реорганизирањето на Министерството за одбрана како надлежен референ државен орган треба да биде во согласност со моделите на земјите членки на НАТО, со што ќе се овозможи

Министерство за одбрана да постигне поголема транспарентност кон асоцијативните процеси.

Министерството за одбрана на Република Македонија, во делот на регионалната соработка, во најголемиот дел е ангажирана во процесот СЕДМ (South Eastern Defence Ministers). Во тој поглед, Мо на РМ редовно учествува на сите состаноци на сите нивоа (министри на одбрана, заменици-министри за одбрана, заменици-началници на генералштабови). Истотака, активно учество во работата на СЕДМ - КК (Координативен комитет) и на ПВУК (Политичко - воен управен комитет) на ММСЈИЕ (Мултинационални мировни сили на југоисточна Европа).

Органите на државната управа во кои спаѓа и Министерство за одбрана имаат посебно место и долог во остварувањето и практикувањето на власта во државата. Тие според нашата регислатива имаат три основни функции:

- да ја извршуваат политиката, законите и другите прописи, акти, одредби и сл. донесени од Собранието на Р.Македонија.
- да вршат управни работи, да вршат управен надзор и други управни работи.
- да вршат и други работи и задачи што ќе им бидат доверени со закон или друг акт на Собранието или Владата на Р.Македонија.

Принципот врз кој работат ќе се саде тојност, усојност, законитост и одговорност. Министерство за одбрана е орган на државната управа кој се грижи за работите од областа на одбраната и заштитата.

Во претходниот текот ги изнесовме неговите права и должности кои произлегуваат од неговите функции. Од досегашните анализи покажале дека организацијата поставена на Министерство за одбрана бара реорганизација и реконструирање која ќе му овозможат негова компатабилност со министерствата на земјите членките на НАТО.

Новата шема на Министерство за одбрана треба да обезбеди ефикасно извршување на неговите функции кои треба да бидат фокусирани на неколку клучни сегменти (како што се: шема број 1)

1. Креирање и спроведување на политиката на националната одбрана

2. Изградба и зајакнување на системот за цивилна контрола врз вооружените сили.
3. Воспоставување и зајакнување на ефикасни хоризонтални и вертикални врски во Г.Ш. на АРМ.
4. Воспоставување на ефикасен систем за управување со ресурсите.
5. Воспоставување на конзистентност и транспарентност во функционирањето на одбраната.
6. Афирмирање на меѓуминималните делови на Министерство за одбрана, особено во сферата на управување со кризите.
7. Зајакнување на планскиот приод во изведувањето на сите задачи.
8. Подигање на ефикасноста при реализација на задачите.
9. Јасно разграничување на управните функции од функциите на командирање.
10. реорганизација и приспособување на АРМ согласно со новите потреби и во согласност со реално расположливите ресурси.

Без претензии на типичен модел на организациска шема за Министерство за одбрана, ние пак врз основа на досега изнесеното како и врз основа на компаративната анализа на министерството за одбрана на САД, Англија, Франција, Данска, Белгија, Холандија, Австрија, Швајцарија и неко други земји, Т. Гоцевски¹¹ ја понуди следната организациска шема на Министерство за одбрана која би требало да ги содржи следните структурни делови:

1. Сектор за одбранбена политика
2. Сектор за персонал, одбранбени подготовки и мобилизација
3. Сектор за логистика, финансии, развој, наменска индустрија и сл.
4. Сектор за цивилна одбрана и криза
5. Сектор за меѓународна соработка
6. Сектор за разузнавачко - безбедносни прашања
7. Г.Ш. на АРМ

Реорганизацијата на одбранбениот систем е сложен и динамичен процес во која се вклучуваат бројни научни институции од државата

¹¹ Гоцевски Т. "Безбедни системи на национална одбрана, Македонска ризница Куманово 1998

и од странство. Владини и невладини организации кои работат на остварување на насоките и целите кои ги креира владината политика.

7. РЕОРГАНИЗАЦИЈА НА ГЕНЕРАЛШТАБОТ НА АРМ

Армијата е вооружена сила на сите граѓани на Република Македонија. Армијата се организира, се подготвува и се оспособува за водење вооружена борба и борбени и неборбени дејства за остварување на својата уставна функција за одбрана на Републиката.

Генералштабот е највисок воен организационски состав на Армијата на Република Македонија. Тој претставува организациона врска помеѓу Министерството за одбрана како ресорен орган на управата надлежен за работите на одбрана и единиците и установите на АРМ. Тој ги трансформира одлуките содржани во управните акти на Министерството за одбрана во акти на раководење и командување и им ги пренесува на командите на воените единици и управите на воените установи.

Оперативните и стручните работи за организирање, подготвување и командување со Армијата ги врши Генералштабот на Армијата, како највисоко стручно тело за прашањата кои се однесуваат на Армијата.

Во секоја современа држава, Генералштабот претставува основен орган во рамките на Министерството за одбрана или на врховната команда. Неговата функција во најголем начин треба да се определи како збир на задачи во врска со извршувањето на оперативно - плански работи во областа на изградбата, подготвувањето и употребата на вооружените сили, во согласност со воено - политичките цели кои ги дефинирала највисоката цивилна власт во државата.

Генералштабот има задача да ги насочува, да ги координира и да ги усогласува активностите во Армијата во согласност со дејностите на управната функција на Министерството во областа на одбраната и со политиката на Собранието и Владата на Република Македонија во таа област. Инаку, тој непосредно ги спроведува раководењето и командувањето со Армијата, согласно актите што ги донесува Претседателот на Републиката како врховен командант на вооружените сили.

Поради тоа во парламентарните системи се практикува институционалните решенија да бидат во насока на инкорпорирање на Генералштабот при Министерствата за одбрана, кои ќе имаат задача да

вршат постојана контрола на неговата делатност.

Во извршувањето на работите (ЗЗ) на АРМ на Министерството за одбрана му го предлага следното:

1. Организација и формација на Армијата;
2. План за употреба на Армијата;
3. Мерки за зголемување на борбената готовност на Армијата;
4. Годишен финансиски план за потребите на Армијата;
5. Годишна програма за опремување на Армијата;
6. Годишен план за вежбовни активности на Армијата;
7. Постапување, унапредување и разрешување воени старешини на должности за кои се предвидуваат мајор и подисок чин;
8. Годишен план за школување, стручно оспособување и усовршување на лицата на служба во Армијата;
9. Лица на служба во Армијата за школување и стручно оспособување и усовршување;
10. Доделување одликувања и припадници за остварените резултати во областа на одбраната за припадниците на Армијата;

Во извршувањето на претходно наведените работи и задачи,

Генералштабот ги презема следните активности:

1. го спроведува годишниот финансиски план за потребите на Армијата одобрен од Министерството за одбрана и ја следи ефикасноста и економската реализација на средствата во согласност со пропактите донесени од министерство за одбрана;
2. ја следи борбената готовност на Армијата и презема мерки за нејзино подобрување;
3. го организира и го следи спроведувањето на мерките за готовност на Армијата и презема мерки за полно извршување;
4. извршува мобилизација на Армијата;
5. изведува вежбовни и други активности за оспособување на Армијата во согласност со годишниот план;
6. спроведува логистичка поддршка на Армијата;
7. спроведува персонален менаџмент во Армијата во согласност со кадровската политика на Министерството за одбрана;
8. планира, организира и спроведува обука за припадниците на

Армијата:

9. организира и подготвува врски за командување и контрола во Армијата;
10. планира и спроведува криптозащита за тајните податоци значајни за Армијата;
11. организира и спроведува противелектронско обезбедување;
12. организира и спроведува набљудување, контрола и обезбедување на суверенитетот или воздушниот простор на Републиката;
13. организира и спроведува разузнавање и контраразузнавање во Армијата;
14. организира и спроведува заштитни сили во Армијата;
15. организира и спроведува откривање и спречување вршење на кривични дела во Армијата;
16. врши уредување на територијата и потребите на Армијата;
17. во согласност со планот на Министерството за одбрана остварува соработка со странски армии;
18. поставува, днапредва и развинува професионални војници и воени старешини заедно со цивилни кадетан;
19. произведува во почетен чин воени старешини - подофицири;
20. донесува стручни правила и упатства што се донесуваат на употребата на единиците на Армијата, внатрешниот ред и односите во вршењето на службата во Армијата и другите стручни правила и упатства од значење за работата на Армијата. Врши и други работи во согласност со овој закон и со подзаконските акти за служба во Армијата.

Со Генералштабот на Армијата иницијално се воведува началник кој го поставува и го разрешува Претседателот на Републиката. Согласно на тоа началникот на Генералштабот на Армијата за својата работа му одговара на Претседателот на Републиката.

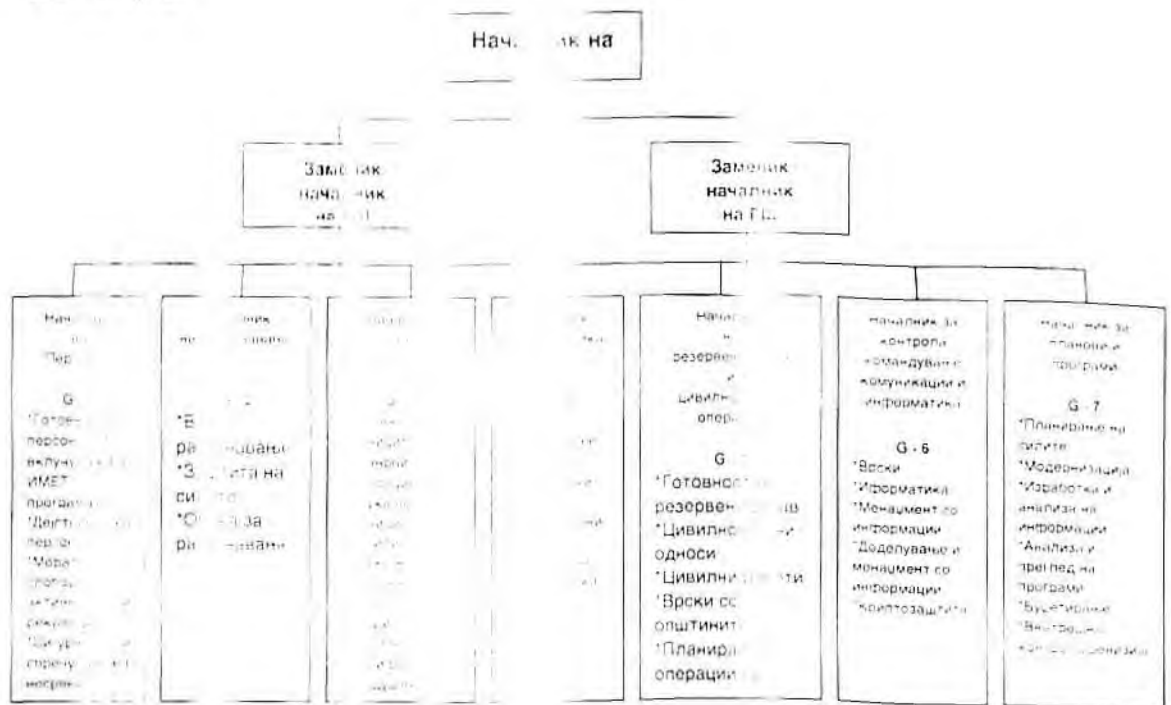
Реконструкцијата на Генералштабот ќе обезбедува Генералштабот да стане поодностран организација со поголеми овластувања врз основа на фирмите функции и одговорности, без нивно удвојување или преклопување. Целта е да се постигне поголема ефикасност и економичност и поголема компатабилност со штабовите на НАТО. Создадени се со пасно соодветниот модел или организирање

нови организациско - формациски делови за: персонал, разузнавање, операции, логистика, резервен состав, цивилно воени операции, врски, планови и програми. Замениците на началникот на Генералштабот се главни советници на началникот на Генералштабот, а во негово отсуство ги извршуваат должностите од негова надлежност. Замениците на началникот на Генералштабот се одговорни за секојдневните функции на АРМ, со што ги овозможуваат на началникот на Генералштабот да решава прашања кои ги однесуваат на командувањето и контролата, и долготрајниот развој на вооружените сили.

Заменикот на началникот на Генералштабот врши контрола на потчинетите делови, ја координира и раководе нивната работа, со што е одговор за аналитичката контрола на планирањето и ревизијата на работењето на организациско - формациските делови на Генералштабот. Организациско - формациските делови со кои раководи началникот ги имаат следните функции, што се прикажани во шемата број 2:

шема бр.2

Новиот модел на Генералштабот на АРМ го сочинуваат началникот на ГШ двајца заменици кои се врзани 7 - Г. Со Г се

означени поранешните управи на ГШ се разбира со изменети и дополнети функции, но и некои нови кои во таква форма досега не постоеле.

Г-1- го опфаќа развојот на персоналот и менаџментот, развојот и пополната на армијата со персонал, врши анализа и процена на моралот, социјална заштита, културните дејности и традиции и на рекреативните активности.

Г-2 - разузнавање и заштита на силите преку собирање, обработка и користење на информациите; борба против странски воено - разузнавачки служби (шпијунажа, диверзии, саботажи); заштита на персоналот, објектите и инфраструктурата.

Г-3 - врши процена и контрола на борбената готовност на единиците; изработува Упатство за борбена обука и воспитување и воени планови; планира и изведува вежби, обука, учество во активностита на Парнерството за мир; одговорен е за готовноста и интеграцијата на силите. Според поранешната шема функциите беа расфрлени во повеќе организациски единици (управи)-за борбена готовност, обука, меѓународна соработка. Сега сето тоа е групирано и функциите во планирањето, операциите и развојот на родовските служби точно се определени.

Г-4 - го опфаќа развојот, поддршката, координацијата и логистичкото обезбедување на Армијата. оваа функција досега беше во состав на Министерството за одбрана.

Г-5 - е еден од најмалите. Го опфаќа планирањето и обуката на резервниот состав и соработка со цивилно воените структури.

Г-6 - ги опфаќа контролата, командувањето, комуникациите и информатиката. Ги планира и ги анализира формациската поставеност на воените системи; развојот на телекомуникациските системи; развојот на информатиката и криптозаштитата. Го проучува развојот на персоналот, телекомуникациските системи, криптозаштитата и информатиката, како и планирањето и развојот на силите, интеграцијата на системот во мир и војна.

Г-7 - го третира планирањето на армискиот буџет. Подразбира планирање на финансиски средства; обезбедување ресурси за ГШ на

АРМ; обезбедува развој и поддршка на командите и единиците на АРМ; врши планирање на структурата и интеграција на силите; дава поддршка на плановите со финансиски средства; врши контрола на процедурите во планирањето и финансиското работење на АРМ. Карактеристично е што извршена децентрализација на финансиските потреби во Генералштаб, но и во единиците кои сега самите ги планираат и ги доставуваат потребите за реализација на конкретни содржини. Се разбира, во тесна корелација со надлежните служби во Министерството за одбрана.

Со ваквата реорганизација на Генералштабот ќе се обезбеди:

- квалитетно персонално пополнување на вооружените сили (Армијата) кои ќе може да се стават на располагање на НАТО и земјите од ПЗМ;
- подобра искористеност на военото разузнавање и контраразузнавање со цел да се спречат и решат неочекувани кризни ситуации;
- подобрена способност за планирање, командување и контрола на клучните операции;
- давање на поголем акцент врз готовноста и обуката на активниот и на резервниот состав;
- поефикасна логистичка поддршка на силите за брзи реакции, силите за поддршка и стратегиските сили;
- заштитени комуникации на сите нивоа на командување и контрола со воведување на елементи од современите системи за комуникации и информатика;
- низ квалитетно планирање и користење на буџетот и ресурсите кои се на располагање, ќе се постигне реална заштеда.

8. ФИНАНСИСКИОТ АСПЕКТ НА ПРЕСТРУКТУИРАЊЕТО

Буџетот на министерството за одбрана за 2003 година беше утврден во висина од 5.889.129.000 милијарди денари.

Овој буџет во споредба со изминатите години (освен во кризата 2001 година) е резултат на потребата од одржување на проценетото ниво на борбена готовност, зголемените трошоци за одржување на опремата како и за реализација на професионализацијата на Армијата со вклучување на нови професионални војници.

Основна насока за буџетот за 2003 година е одбранбениот буџет за 2002 година (5.934.074.000 милијарди денари) со тоа што во 2003 година не се предвидени трошоци за кризата, како и трошоци за раселените лица.

Во буџетот за 2003 година се вклучени и потребните средства за реализација на реформските определби и глобалните приоритети на Владата на Р.Македонија, во чиј состав е унапредувањето на процесот за членство за НАТО и постигнувањето на потребното ниво на интеропераативност.

Постапката за утврдување на предлог - пресметките за буџетот за 2003 година е извршена според буџетската процедура за 2003 година каде што се дадени точните финансиски показатели воспоставени според НАТО методологијата.

Врз основа на заклучокот на Владата, донесен на 4 ноември 2002 година, до Министерството за финансии е доставен ревидирана предлог буџетска пресметка за министерството за одбрана. Ревидирана предлог пресметка е изработена согласно дадените насоки од Министерството за финансии за изготвување на предлог пресметка и реална состојба во која се наоѓа Министерството за одбрана.

Буџетот за 2003 година за Министерството за одбрана е помал за 44 милиони 945 илјади денари (44.945.000 ден.).

Како резултат на влегувањето на Р.Македонија во безбедносна

стабилизација и програмата за реформи во македонската одбрана ќе се изврши намалување на средствата предвидени во делот на дневниците и надоместокот за резервен состав. Доколку е потребно да се ангажира резервниот состав на АРМ и во текот на 2003 година ќе биде потребна ревизија на буџетот на Министерството за одбрана.

Согласно проектираните реформи и реструктурирање на Министерството за одбрана и АРМ, како во организациско - формациската структура така и во персоналот и предвидената стапка на пораст на економијата, се подготвува проекција на буџетот за период 2003 - 2007 година.

За намалување на прекубројноста за персоналот до оптималната бројка треба да се обезбедат дополнителни финансиски средства од домашни и странски извори по посебен финансиски план.

Поголемо покачување на средствата (но не во некој значаен апсолутен износ) има во делот кај позицијата истражување и развој. Ова се должи најмногу од потребата за развој на логистичка опрема и капацитети за одржување на оружјето и опремата со сопствени сили, како и истражување и развој во областа на производството на муниција и лесни противоклопни оружја.

Ставката плати ќе бележи зголемување најмногу поради динамиката на прием на професионални војници и тоа од 2.597.712.000 на 3.115.489.000 денари.

Средства за одржување и операции ќе се користат најмногу за зголемување на интензитетот на обука според стандардите на НАТО, како и за обука на поголеми воени состави (батаљон и нагоре). Сепак, голем дел од овие средства ќе се користат и за одржување на постојаната опрема.

Опремувањето и изградбата бележат пораст кој се должи на очекуваната модернизација на оружјето и опремата и на капитални изградби, пред сè на службени станови за домување на персоналот на АРМ.

Воспоставување на повеќегодишен процес на планирање, програмирање и буџетирање е наша приоритетна цел за која преземаме активности за ангажирање на соодветната персонална структура, која ќе

се вклучи во подготовка на проектот и имплементација на системот. Со новата организациско - формациона поставеност на Министерството за одбрана и АРМ формирани се соодветни организациски единици кои ќе бидат носители на имплементацијата на системот на повеќегодишно планирање, програмирање и буџетирање, што е и обврска со постојниот Закон за одбрана (член 42). Во моментот ја користиме помошта од експертите од земјите членки на НАТО.

Согласно овој систем за очекување е да дојде и до измени на програмите во однос на оние кои ги предвидува постојниот буџет, како и до максимално зголемување на транспарентноста и ефикасноста на АРМ, планирањето на ресурсите и реализација на финансиските средства.

Во 2003 година веќе се превземени мерки за имплементирање и развивање на системот за долгорочно планирање, програмирање и буџетирање во одбраната. За таа цел изработен е предлог "Правилник за планирање, програмирање и буџетирање", кој ќе биде одобрен од страна на министерот за одбрана. Од 1 јуни 2003 година извршено е преместување на овластувањата за раководење и одлучување со пари наменети за исплати во готово на АРМ. По донесувањето на буџетот¹² на Р.М. за 2003 година објавен во Службен весник број 21 од 31 март 2003 година ќе се одобрат средства за командите и за единиците во АРМ со кој тие самостојно ќе расководат и располагаат за набавка на производи и услуги и за нормално функционирање. За целосно имплементирање на системот на долгорочно планирање, програмирање и буџетирање, МО ги користи услугите од консултативната фирма "Буз - Алан Хамилтон" и експерти од земјите членки на НАТО. Имајќи ја во предвид ново предложената одбранбено безбедносна концепција од актуелната Влада на РМ редукцијата на персоналот во МО и АРМ ќе се одвива со финансирање преку три канали и тоа: пренасочување на средствата во рамките на МО; дополнителни средства од други финансиски институции и од посебни фондови на Светската банка и на Меѓународниот монетарен фонд (ММФ).

---

¹² Службен весник на РМ, број 21, 31.03.2003 година, Скопје

9. РОКОВИ, ФАЗИ И КРАЈНО ОБЛИКУВАЊЕ НА АРМ

Р.Македонија после конфликтот што се случи, и потпишувањето на Рамковниот договор во Охрид помеѓу четирите најголеми политички партии под посредство на меѓународната заедница не е веќе истата држава што беше пред 08 септември 1999 год. АРМ во новите услови и начини на живеење што се промовира во земјата независно од етничката припадност, сите граѓани во Р.Македонија, треба да ја чувствуваат како гарант за сигурноста и безбедноста. Министерство за одбрана и АРМ имаат обврски кон Рамковниот договор, тие обврски се состојат околу рамноправната застапеност на етничките заедници така што Министерство за одбрана направи посебна програма за примена на одредбите од Рамковниот договор, водејќи сметка за стручноста и на кадрите што влегуваат во структурите на Министерство за одбрана и АРМ.

Во јануари 2003 год. треба да се изготви предлог стратегија за националната безбедност која ќе се најде на усвојување пред Владата и Сообранието на Р.Македонија. Во изготвување на новата безбедносна стратегија се инкорпорираат, министерскиот пристап, заедничката соработка меѓу учесниците при подготвувањето со претседателот на Р.Македонија, како и вклучување на невладини цивилни експерти, што претставува и новина во стратешкото планирање во Р.Македонија.

Сето тоа доведе до ревидирање на роковите, фазите при крајното оформување на сегментите и на АРМ.

Одвраќањето од агресија и одржувањето на адекватни вооружени сили кои ќе можат да се справат со сите можни закани се основните цели на одбранбената политика на Р.Македонија. Примарна задача на вооружените сили се одбрана на територијалниот интегритет и на независноста на Републиката. Отука произлезе определбата за ангажирање на вооружени сили за одговор во случај на агресија и овозможување на функционирањето на државните институции, истовремено барајќи солидарност, поддршка и помош од организациите за колективна безбедност и одбрана преку политички и дипломатски

канали. Заради кризата од 2001 год. борбата против тероризмот стана една од основните задачи на вооружените сили, додека задачите за граничното обезбедување се планира да бидат префрлени на новата гранична полиција до крајот на 2005 год. во согласност со определбата за интегрално управување со границата Р.Македонија. ги валоризира новите ризици поврзани со тероризмот, пролиферацијата, организираниот криминал и екстремизмот, преку изготвување на соодветни документи кои ќе бидат насочени во сузбивање на овие негативни појави. Во таа насока во рамките на вклучувањето на РМ во коалицијата за борба против тероризмот и пролиферацијата на оружје за масовно уништување, во текот на месец април 2003 година потпиша повелба со земјите - членки на Јадранската група (Македонија, Хрватска и Албанија).

Р.Македонија. ги прифати заклучоците и стратегиските приоритети од Самитот на НАТО во Прага, кои служат како водич за плановите, програмите, активностите, развојот, модернизацијата и опремувањето во сферата на одбраната и кои што треба да обезбедат наше полноправно членство во НАТО. Тие приоритети се:

- заштита на територијалниот интегритет, независноста суверенитетот на Р.Македонија;
- зголемување на подготвеноста и на ефикасноста на одбраната и вооружените сили преку развивање на човечките ресурси, унапредување на организацијата и зајакнување и модернизација на севкупниот одбранбен систем со посебен акцент за справување со тероризмот;
- унапредување на интероперативноста со НАТО и зголемување на придонесот кон одговорните за колективна одбрана, со јасна крајна цел за полноправно членство во НАТО;
- усвојување на системот за повеќегодишно планирање и буџетирање на одбраната;
- развој на систем за персонален менаџмент кој ќе обезбеди трансформација на внатрешната структура на персоналот, согласно стандардите во земјите - членки на НАТО;
- подобрување на соодветната застапеност на припадниците на заедниците во структурите на АРМ;

- изготвување и имплементирање програма за обука на цивили експерти на полето на одбраната.

Министерство за одбрана заедно со Г.Ш на АРМ се обврзаа да разработат Динамичен план за реструктурирање по фази, како и основни планови за реформа на потребниот персонал во министерството и Армијата според бројот и внатрешната структура, согласно со новата организациско формациска структура на Армијата и соодветно на потребниот персонал на Министерство за одбрана кој ќе одговори на функциите и надлежностите на министерството. Во тек се координирани активности за дефинирање на реалните трошоци за реформите во Армијата и воопшто во одбраната.

Генерално плановите за реструктурирањето и за конечното обликување на сегментите на АРМ поаѓаат од националните приоритети за одбрана кои ќе обезбедат ефикасна цивилна и демократска контрола врз вооружените сили, воен капацитет за одбрана на земјата и целосна интероперативност со НАТО. Како новина се јавува граничното обезбедување на државната граница кое согласно со стратегијата за интегрално гранично обезбедување ќе премине во надлежност на полицијата.

По завршувањето на сите реформски активности предвидени со акциониот план за членство во НАТО, АРМ ќе добие активен состав од 12.858 персонал и резервна компонента од околу 48.000 лица со натамошно намалување на резервата во однос 1:2. Според оваа појдовна основа како и стратегијата за одбрана на Република Македонија и воените искуства е составена предлог структурата на Армијата на Република Македонија како што е прикажана на шемата бр.3 и на шемата бр.4.

Кабинет на НГШ = 11

ЗНГШ = 4

Г-1 = 7 вкупно 33

Г-2 = 4 вкупно 19

Г-3 = 5 вкупно 65

Г-4 = вкупно

Одд. за персонален менаџмент = 12

Одд. за морал, соц. заштита и рекреација = 3

Одд. за професионал. развој и готовност = 7

Одд. за правни рабо. информ. и анализа=4

Одд. за планира. обука и анализа =4

Одд. за разузнавање=4

Одд. за контраразузнавање и антитероризам=3

Одд. за физичка и перс. безбедност=4

Упр.за планир. операции, готовност

Одд. за операции и готовност =6

Одд.за планови=4

Одд.за обука и вежби = 6

Опер.центар=3

Управа за видови=2 вкупно 19

Одд. за ков. = 11

Одд. за ВВ и ПВО = 6

Одд.за евроат.интеграција =5

Одд.за НАТО ПзМ соработка=5

Одд.за бил и регион. соработка=5

Одд. за контрола на воор = 4

Канцеларија за односи
со јавноста = 4

ЗНГШ = 4

но 41

Г-5 = 2 вкуну 9

Г-6 = 2 вкуну

Г-7 = 3 вкуну 30

Одд.за
планирањ
и
готовност
=3

Одд.за
техничко
обезбеду
вање = 7

Одд.за
сообраќај
обезбеду
вање=3

Одд.за воздух.
техничко
обезбедување=5

Одд.за интенданско
обезбедување=5

Одд.за здравство=6

Одд.за градежно
обезбедување=5

Одд.за набавки и
договори = 3

Одд.за
моб и
план на
обук и
гот на
РС=5

Одд.за
планира
ње
ЦВС и
опера
цији = 4

Одд.за тел-
екомуника
ција = 4

Одд.за пла
нирање и
операции=3

Одд.за КЗ
=4

Одд.за
информатик
а =4

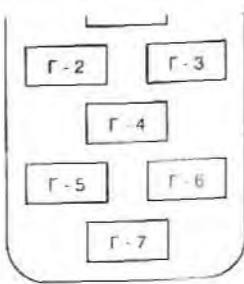
Одд.за
планирање;
програмира
ње и
буџетирање
= 6

Одд.за
финансии=8

Одд.за
внатрешна
контрола=4

Одд.за
пополна на
силите = 4

Одд.за
интеграција
на силите
= 5

врховен командант

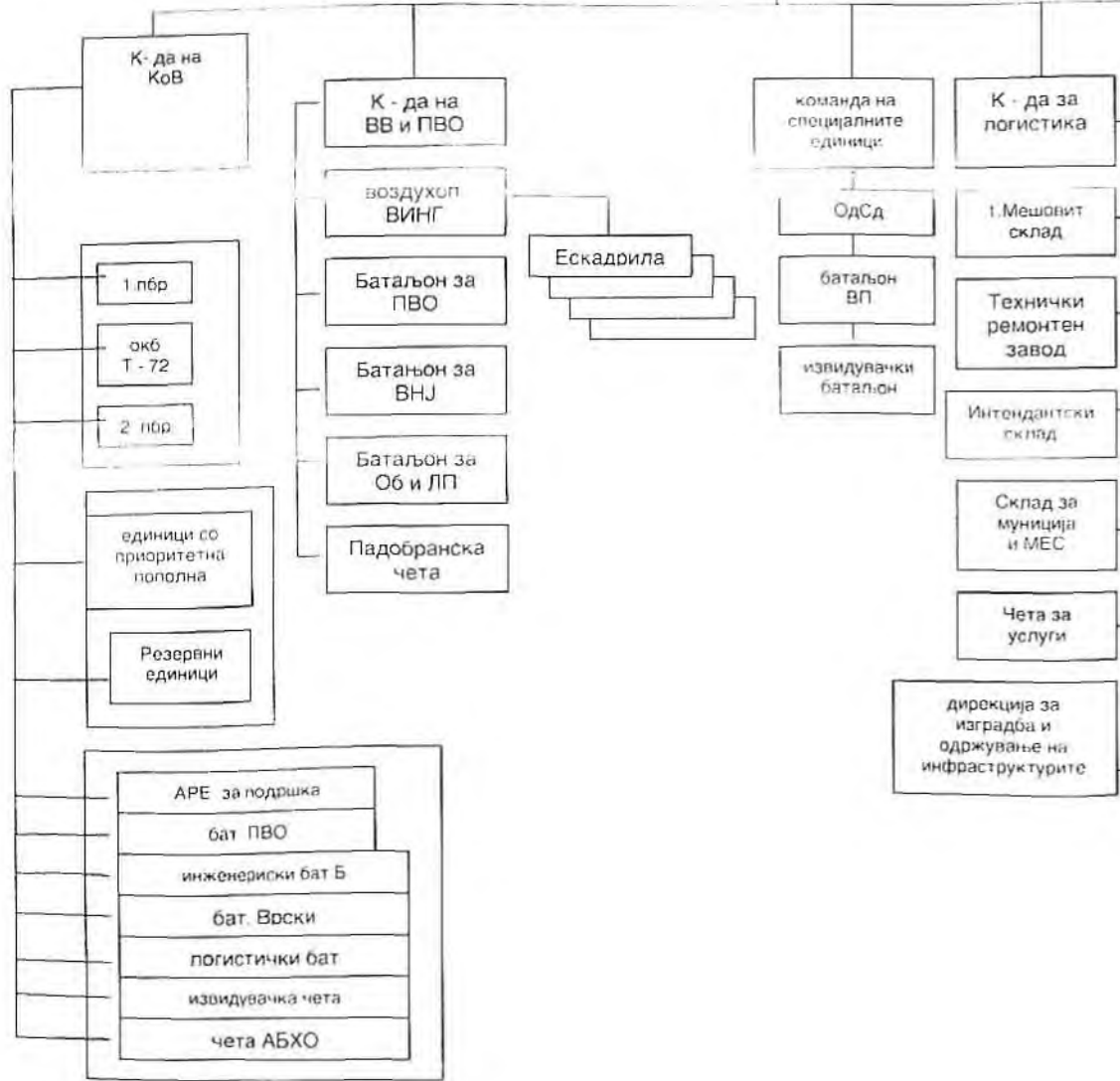
Советник за развој и употреба на

Министер за одбрана

Заменик на МО

Заменик на НГШ за б/р операции

Началник на ГШ на АРМ
К - ДАНТ

Кабинет

Заменик на ГШ
за цивилно воена
сораб. и коорд

Воена
Академија

~~Гранична
Единица~~

Полк за
Врски

Центар за
електронско
разузнавање

Команда
за
обука

2 Мешовит
склад

Инженериски
полк

Единица за
почести и
опслужување

Воена
болница

Склад за
ОС, РД и ПС

Склад за
СНВ
средства

Транспортна
чета

СПЦ
сервис за
подршка на
центрите

До 2007 год. АРМ мора да го оствари планот предвиден за модернизација на оружјето и опремата со што целосно ќе се заокружат главните компоненти на реформата. Почетните насоки за подготовка веќе се познати. Реформираните вооружени сили на АРМ треба да претставуваат модерна воена сила, способна да го заштити и брани територијалниот суверенитет и интегритет на Р.Македонија, да функционира рамноправно со армиите на земјите - членки на НАТО и да придонесува кон регионална стабилност и безбедност.

Новата структура на силите на АРМ се состои од Генералштаб со структура од Г - 1 до Г - 7, од команда на копнени сили, воено воздухопловство и противвоздушна одбрана (ВВ и ПВО), логистика и обука за специјални операции. Нивната организациска структура обезбедува услови за постигнување на интероперативност со силите на НАТО - земјите.

Бројот на пешадиските бригади опфаќа две активни бригади, две приоритетни резервни бригади и шест територијални резервни бригади. Во ВВ и ПВО, покрај командата има и воздухопловен, ПВО - батаљон, како и по еден батаљон за воздушно набљудување и логистика.

По завршувањето на преструктурирањето и на реформата, мирновременската формациска треба да брои персонал од 12.858 лица, од кои 70% треба да бидат професионалци и 30% регрути.

Достигнувањето потполна оперативна готовност на Граничната бригада планирано за јуни 2001 год. е продолжено поради актуелната безбедносна состојба во Р.Македонија. Единицата се планира да постигне целосна оперативна готовност до крајот на 2003 год. Преземањето на граничното обезбедување од страна на МВР ќе се реализира во наредните неколку години, согласно стратегијата за интегрално гранично обезбедување, а најдоцна до крајот на 2005 год. Структурата на силите на КоВ се состои од: сили за брза реакција, стратегиски резервни сили и сили за поддршка. Планот за трансформација на копнените сили вклучува значително намалување до

крајот на 2010 год. Почетна оперативна готовност постигна во месец мај 2002 год., а целосна оперативна готовност се планира да се постигне до крајот на 2010 год. Командата на КоВ се состои од (види шема 4):

- сили за брза реакција: две моторизирани пешадиски бригади и еден оклопен батаљон (Т - 72);
- стратегиски резервни сили: две приоритетни резервни бригади и шест територијални резервни бригади;
- сили за поддршка: артилериски батаљон, батаљон за ПВО, батаљон за врски, батаљон за логистика, инженериски батаљон, чета на Воена полиција, чета за АБХО и извидувачка чета.

Приоритетни резервни бригади по новата организациско - формациска структура постигнаа почетна оперативна готовност во 2002 год. Потполна оперативна готовност треба да се постигне до крајот на 2007 год. кога треба да се заокружи процесот на обука на резервниот состав по НАТО - стандарди и да се изврши доопремување и модернизација на вооружените системи. Во составот на специјалните сили влегуваат: одредот за специјални дејства, батаљонот на Воена полиција и извидувачкиот батаљон. Командата на специјалните сили, планирано е да постигне крајна оперативна готовност до почетокот на 2003 година, додека силите кои влегуваат во оваа команда веќе се оперативни.

Главните компоненти на Командата за обука се ставени во почетна функционална готовност во февруари 2001 год. Наставните центри се во функција и формално - правно се наоѓаат во организациско - формациска структура на Командата за обука. Целосна функционална готовност се планира до крајот на 2010 година.

Командата за логистика ја планира и ја насочува борбената сервисна поддршка и планско потполно и навремено снабдување, одржување и транспорт за потребите на единиците и елементите на АРМ и за делови на Министерство за одбрана во мир, во криза и воена состојба. Почетна оперативна готовност постигна во јули 2001 год. Сите единици на командата за логистика со своите севкупни ресурси функционираат онака како што е предвидено со почетна оперативна готовност. Целосна оперативна готовност се планира да биде постигната

до крајот на 2010 година.

Силите за ВВ и ПВО се состојат од: команда на ВВ и ПВО, еден воздухопловен ВИНГ составен од четири сквадрони (воздухопловен борбен сквадрон, транспортен сквадрон, извидувачки сквадрон и сквадрон за обука), батаљон за ПВО, батаљон за воздушно набљудување и батаљон за обезбедување и логистичка поддршка. Почетна оперативна готовност постигна во април 2001 год. Целосна оперативна готовност се планира да се постигне до крајот на 2010 год.

Министерството за одбрана прави процена за заканите врз нашата земја и според реалните процени е зацртана структурата на Армијата. Според процените, Армијата на Република Македонија да се ослободи од тенковите Т - 55, кои се стари и скапи за одржување. Процесот на елиминација на тенковите ќе се одвива фазно во наредните три години. Паралелно ќе се изврши набавка на софистицирани противоклопни средства, со што нема да се доведе во прашање борбената способност на АРМ. Тенковите Т - 72 остануваат, а според процените на Министерство за одбрана и Г.Ш, АРМ ќе има два вида тенковски батаљона. Во однос на прашањето на авионите Су - 25, се смета дека тие ќе се користат се додека АРМ има ресурси за нив, според оценките до крајот на 2004 год. Потоа се предлага истите да се заменат со борбени и транспортни хеликоптери со што ќе се обезбеди нивото на борбена готовност на АРМ да не биде намалено.

Пред да се пристапи кон овој план ќе се изврши процена на безбедносната состојба, а како ќе се постапува ќе зависи од степенот на заканите врз земјата.

Предизвиците пред кои е исправена АРМ во однос на бројната состојба, посебно во однос со нејзината внатрешна структура до 2007 година, не се нималку лесни ниту за АРМ ниту за самата Република Македонија.

Плановите за реформа се фокусирани на зголемување на бројот на професионални војници и подофицири со едновремено намалување на офицерите, на војниците - регрути и на цивилните лица во АРМ. Предложената проекција е базирана на бројот на мирновременскиот состав на АРМ и на потребниот персонал со внатрешна структура според

современите стандарди кои важат за вооружените сили, посебно оние кои се применуваат во земјите членки на НАТО.

До 2007 година, персоналниот менаџмент кој со помош на земјите - членки на НАТО ќе се стабилизира во Министерство за одбрана, треба според сите стандарди да обезбеди вистински број и структура на квалификуван воен и цивилен персонал.

Проекцијата е. АРМ да биде модерна војска со реален број високо - професионални офицери , подофицери и високообучени војници.

Исполнувањето на оваа проекција ќе предизвика разлика, односно вишок од 698 офицери, 949 цивилни лица, 1.882 војници - регрути, додека за подофицерите и професионалните војници ќе се појави разлика односно недостаток од 756, односно од 1.767 војници.

До 2007 година персоналот во АРМ ќе се намали за околу 700 офицери и за околу 950 цивилни лица вработени во АРМ како и за 690 лица вработени во Министерството за Одбрана (МО). Роковите и преиоритетите за одбранбените реформи се поврзани со зацртаните фази за реорганизација во Годишниот национален план за членство (ГНПЧ) со пресек за секоја година, со можност за ослободување и дополнително алоцирање на одредени финансиски средства и со прилагодување на законската регулатива. Во контекст на приспособување на законската регулатива треба да се спомене можноста за пензионирање со 35 години работен стаж, со евентуален докуп на стаж до 5 години и со евентуален докуп на стаж до 10 години . За илустрација, само во МО во 2003 година може да се изврши редукција на персоналот за вкупно 536 лица, и тоа последното издвојување на секторот за услуги и производство - како не суштински дел на МО (310 лица), центрите за известување (120 лица), цивилната заштита (67 лица) и произведување лица до 35 години со средна стручна спрема, со можност за произведување во подофицери (37 лица). Во блиска иднина, се очекува да се операционализира можноста за воспоставување на советодавна комуникација на релација НАТО - пактот за стабилност и особено преку помошта од страна на тимот на " Ален - Буз Хамилтон" и генералот Бакстер, советници на министерот за одбрана на РМ за прашањата околу реорганизацијата на АРМ и МО.

Во рамките на реорганизацијата на АРМ, е извршено драстично намалување на резервниот состав на АРМ во однос 1:2 со тенденција во наредниот период да се изврши натамошно прилагодување на резервниот состав согласно законите во регионот, НАТО - стандардите и финансиските можности. Согласно намалувањето на персоналот, а во контекст за потребите на АРМ, проектирано е и намалување односно ослободување од непотребниот имот на АРМ. АРМ располага со 16 гарнизони, односно со 26 касарни. Според новопроектираната структура на АРМ и извршените проценки и анализи, потребите можат да ги задоволат 13 гарнизони, односно 19 касарни. Истотака, имотот со кој располага АРМ (угостителски објекти, магацини, земјиште и слично), кој што не се суштински поврзани со функцијата на АРМ ќе бидат отуѓени односно дадени под закуп.

Значи до 2007 година треба да се намали бројот на офицери (најмногу кај повисоките чиновници) за 700 лица, намалување на цивилните вработени во АРМ за 950 лица и намалување на војниците регрути за 1.163 лица. Со ова мирновременската состојба на АРМ од вкупно 12.858 лица ќе има 7,7% офицери или еден офицер на 11,2 лица од вкупниот број војска, 20,3% подофицери или 2,65 подофицери на еден офицер, 36,7% професионални војници - регрути и 5,8% цивилни лица. Според ова, бројот на подофицери ќе изнесува просечно еден подофицер на 3,25 војници.

Очекувајќи дека ова ќе преставува тежок и сложен проблем како за одбраната така и за државата, во министерството за одбрана ќе се формира работна група за изработкана на студија и на план за реструктурирање со потребни мерки активности и рокови, со потребни финансиски средства и со документи кои треба да ги верификува Владата на Р.Македонија. За очекување е дека ќе има потреба од стручна и финансиска помош од НАТО и од неговите земји членки. Со цел да ги следи и да ги поддржува реформските процеси во јавната администрација како политика на новата Влада, како и во функција на поддршка на процесите на реструктурирање на АРМ, неизбежна е и трансформација и реформата на министерството за одбрана.

Визијата е да се обезбеди Министерството за одбрана да може

ефикасно и успешно да ја извршува својата законска надлежност во одбраната, посебно во областа на креирање на политика на одбраната, нејзиното планирање организирање на целокупна поддршка на функционирање на АРМ (остварување на цивилна и демократска контрола, обезбедување ресурси, персонален менаџмент и други работи). Со ова треба да се постигне едуцирана и високостручна професионална администрација за воени прашања, способна да ја креира политиката на одбраната и да ги разбира потребите на војската.

Министерството за одбрана според структурата треба да го намали речиси целокупниот состав, освен воените старешини (80 лица кои се во состав на вкупната бројка на АРМ и кои на принцип на ротирање, МО - АРМ и обратно, во текот на својата кариера ќе извршуваат должности во министерството за одбрана). Така сегашниот број цивили до 2007 година треба да се намали за 690 лица. Министерството за одбрана, исто така, за ова формира работен тим за изработка на студија и на план кој ќе го верификува Владата. И овде ќе ни биде потребна стручна и финансиска помош која би ја добиле од НАТО и од нејзините членки. Од овие реформи нема да изостане Воената академија. Имајќи предвид дека во структурата на АРМ сега веќе има околу 1.000 лица со помали чинови (од потпоручник до капетан) како прашање се поставува натамошното четиригодишно школување офицери во нејзини рамки. Се укажува неопходна потреба од прекинување на овој процес од најмалку три години. Со ова поголемиот дел од обуката и едукацијата ќе се изведува во единиците на АРМ, а само неопходниот минимум, како и она за коешто ќе нема услови, ќе се школуваат во воената академија. Наша интенција е дел од потребните високостручни кадри да се школуваат во земјите членки на НАТО, со што на овој начин се забрзува нашата интероперативност. Деталните планови не се разработени, но се проценува дека воената академија од сегашните 95 лица ќе се намали на 45 лица.

Во функција на реформите не смее да се занемари потребата од перманентното зголемување на квалитетот на животот на припадниците на вооружените сили. По подобрувањето на економијата и паралелно со развојот на Република Македонија., ќе се подобрува и квалитетот на

животот, пред се во врска со платите и изградбата на службените станови за припадниците на вооружените сили. Владата на Република Македонија, не ја занемарува и потребата од подобрување на квалитетот на здравствените услуги, социјалните и спортско - рекреативните потреби на припадниците на вооружените сили, една од најизложените професии на сложени и на опасни ситуации по човековиот живот. Давајќи придонес во зајакнувањето на стабилноста и безбедноста на Република Македонија, и нејзиниот просперитет како и доследно спроведување на политиката на Владата за целосна имплементација на Рамковниот договор, Министерството за одбрана веќе изработи планови за прием на воен персонал во АРМ од националните малцинства, државјани на Република Македонија. Во 2002 година завршија курсеви и се примени на служба 60 подофицири од албанската заедница. Моментално се реализираат курсеви каде што уште 70 лица (еден офицер , а другите подофицири) од албанската, четири лица од српската и едно лице од бошњачката заедница ќе станат припадници на АРМ. За 2003 год. се планирани курсеви за подофицири за уште 120 лица од албанската заедница. За имплементација на Рамковниот договор , во постојаниот состав на АРМ до 2007 година треба да се примат: професионални војници -1000 по 200 лица годишно; од кои подофицири ќе бидат 437 (по 87 лица годишно). Овој процес ќе продолжи и во иднина, за да се добијат високопрофесионални, посветени и обучени офицери, подофицири и професионални војници од етничките заедници во Република Македонија.

10. ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР И ПАРТИЦИПАЦИЈА НА АРМ ВО НАТО ПРЕДВИДЕНИТЕ ОПЕРАЦИИ

10.1 Цели и обем

Партнерство за мир (ПЗМ) претставува иницијатива на НАТО, која беше иницирана во јануари 1994 год. од страна на северноатлантскиот совет (НАС) на бриселскиот самит. Целта на партнерството е да ја зајакне стабилноста и безбедоста во цела Европа. Покана за учество во ПЗМ беше испратена до сите земји од северноатлантскиот совет (НАСС)¹³ како и државите кои учествуваат во конференцијата за европска безбедност и соработка (КЕБС)¹⁴, а кои сакаа да го дадат својот придонес во програмата. Поканата за членство во ПЗМ ја прифатија 36 земји. Со приемот на трите поранешни членки на ПЗМ, Полска, Унгарија и Чешка како и поканата на самитот на НАТО во Прага во ноември 2002 год. на Естонија, Литва, Летонија, Романија и Бугарија; бројот на моменталните членки на ПЗМ се сведе на 22.

Активностите кои ги превзема секој партнер се засноваат врз заеднички обработени Индивидуални партнерски програми. Програмата на ПЗМ се фокусира на соработката на полето на програмата и оди еден чекор понатаму во дијалог и соработката со цел да се создаде вистинско партнерство меѓу секоја од земјите партнери и НАТО. Таа стана значајна одлика на европската безбедносна архитектура која помага во ширењето на политичката и воената соработка низ цела Европа. Со оваа програма се зголемува стабилноста, се намалуваат заканите по мирот и се градат зајакнати безбедносни односи засновани врз партнерството што е всушност и основата на Алијансата. Во согласност со рамковниот документ на ПЗМ, кој беше издаден од страна на шефовите на влади и држави, паралелно со поканата за ПЗМ, НАТО

¹³ НАСС беше заменет со евроатлантскиот партнерски совет (ЕАПС) во мај 1997 год. Во ЕАПС членуваат 46 земји.

¹⁴ КЕБС стана Организација (ОБСЕ) на почетокот на 1995 год. Во неа членуваат 55 земји вклучувајќи ги сите европски држави заедно со Канада и САД.

ја превзема одговорноста да се консултира со секој активен партнер, ако тој партнер има сомневање за директна закана врз неговиот територијален интегритет, политичка независност или безбедност.

Сите членки на ПЗМ се членки и на Северно атлантскиот совет (ЕАРС), кој ја обезбедува општата рамка за соработка меѓу НАТО и земјите партнери. Сепак, ПЗМ го задржува својот посебен идентитет во флексибилната рамка на ЕАРС, како и своите основни елементи и процедури. Ова е поставено врз основа на билатералните односи на НАТО со секоја од земјите членки на ПЗМ.

Основни резултати кои се донесоа на самитот на ниво на шефовите и влади, во јануари 1994 год. во Брисел кои се однесуваат на ПЗМ се следните. Декларацијата, поканата и рамковниот договор. Во Декларацијата¹⁵ е изразена решеноста за зголемување на безбедноста и стабилноста во цела Европа и за јакнење на врските со демократските држави на Исток. Во рамките на тоа истакната е решеноста за отпочнување на практична програма која има за цел да ги преобрази односите меѓу НАТО и државите кои учествуваат во неа. Новата програма покрај дијалогот и соработката во исто време нуди можност да учествуваат во Северноатлантскиот совет за соработка (НАСС) и другите држави на ОБСЕ, кои се способни и сакаат да придонесуваат кон оваа програма и да се придружат во ПЗМ при што активностите кои ќе се остваруваат во негови рамки ќе имаат еволутивен процес за ширењето на НАТО. ПЗМ кое ќе дејствува под власта на НАС, треба да ги унапредува новите безбедносни односи меѓу НАС и партнерите, при што партнерските држави ќе бидат поканети да учествуваат во политичките и воените тела во седиштето на НАТО, кога се работи за активности во рамките на ПЗМ. Партнерството треба да ја шири и да ја интензивира политиката и воената соработка во цела Европа зголемувајќи ја стабилноста, намалувајќи ги заканите за мирот и да гради зајакнати односи за унапредување на духот на практичната соработка и на демократските принципи што ги подржува Алијансата.

---

¹⁵ појдовни основи за ПЗМ се дадени според "Declaration of the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council held at NATO

НАТО ќе се консултира со секој активен учесник во партнерството, ако тој партнер увиди директна закана на неговиот територијален интегритет, политичка независност или безбедност. Зависно од постапките и од обемот на работата што ќе ги диктираат одделните држави членки, се предвидува да се работи на конкретен начин кон транспарентност во буџетирањето на одбраната, унапредувањето на демократската контрола на министерството за одбрана, заедничкото планирање, заедничките воени вежби и создавањето способност за дејствување со силите на НАТО на такви полиња како што е одржувањето на мирот, пребарување и спасување и хуманитарни операции, како и за други за кои ќе постигне согласност.

Заради унапредување на воената соработка и т.н интерплеарбилност, како и заради координирање на воените активности во рамките на ПЗМ, е предвидено упатување на постојани офицери за врски во седиштето на НАТО и во ќелијата за координација на партнерството во Монс, Белгија.

Поканата претставува документ што шефовите на државите или влади ја упатуваат до државите кои се заинтересирани за учество во активностите во рамките на ПЗМ. Таа практично ги содржи најбитните работи кои се содржани во самата декларација.

Рамковниот документ¹⁶ утврдува дека заради јакнење на политичките и на воените односи и заради јакнење на безбедноста во евроатлантскиот простор, во рамаките на НАСС, се основа ПЗМ.

Повикувајќи се на тоа дека ПЗМ ќе се заснова на доследно почитување на начелата и на принципите на Повелбата на ООН и основниот акт на ОБСЕ, како цели кои ќе се стремат да ги постигнат државите потписници на рамковниот документ се утврдуваат:

- а) олеснување на транспарентноста во планирањето и во процесот на буџетирање на националната одбрана.
- б) обезбедување демократска контрола над одбранбените сили;
- в) согласно уставните одредби, одржување на способноста и на готовноста за операции под раководство на ОН и ОБСЕ;

---

¹⁶ Годишна национална програма за подготовка на РМ за членство во НАТО 2002-2003, Скопје 30.октомври 2002

г) развој на кооперативни воени односи со НАТО заради, заедничко планирање, обука и вежби за јакнење на нивната способност, за превземање мисии на полето на зачувувањето на мирот, хуманитарните операции и други активности, за кои подоцна ќе се спогодат.

д) Развој на подолг рок на сили кои се навистина способни да оперираат со оние на членките на Северно Атлантскиот совет (НАС).

Државите потписнички на рамковниот документ се обврзуваат на властите на НАТО да им достават документ за преставување, идентификувајќи ги чекорите кои ќе ги превземат за постигнување на политички цели на Партнерството од воените и другите аспекти што можат да се користат како негова активност. НАТО ќе предложи програма за заеднички вежби на Партнерството и други активности кои се во согласност со неговите цели. Засновано врз оваа програма и врз документот за преставување, секоја држава потписничка со НАТО ќе развие ИПП.

Во подготовките и примената на ИПП на државите потписнички како помош им се обезбедува: персонал, средства, опрема, и др. неопходни и соодветни средства за извршување на усогласените програми за ПзМ. НАТО, исто така, доколку е потребно, ќе помага и во извршувањето на нивните индивидуални програми.

Од државите потписнички на документот се очекува да ги прифатат следните услови и да ја одржуваат готовноста и способноста на силите за различни мисии, како и земање учество во вежбите на НАТО; финансирање на сопственото учество во активностите на Партнерството; испраќање постојани офицери за врски и спроведување воено планирање потребно за програмите на ПзМ под раководство на НАС; пристап до определени податоци кои се потребни за планирањето и интероперабилноста: размена на податоци и информации за унапредување на транспарентноста во планирањето и во буџетирањето на одбраната и демократската контрола над вооружените сили и др. Придржувајќи се кон целите на ПзМ, членките на НАС ќе го развиваат со другите држави потписнички, процесот за планирање и надгледување, за да обезбедат командување и контрола релевантно за

активностите на Партнерството со другите држави потписнички, вклучувајќи планирање, обука, вежби и развивање на доктрина.

Покрај тоа понатаму останува обврската на НАТО, да се консултира со секој активен учесник во ПзМ, ако за тој партнер постои директна закана на неговиот територијален интегритет, политичка независност или безбедноста.

10.2 Програми за зголемено ПзМ

Иницијативата на Партнерството за мир (ПзМ) беше навистина успешна и единствена во своето влијание на стабилноста и безбедноста во Европа и ги поттикнуваше добрососедските односи. Таа со својата динамичност и постојаност навистина стана основна карактеристика за безбедноста на Европа. Од средината на 1996 год. се планираше, а една година подоцна беше објавено зголемено (зајакнато) ПзМ, преку цела низа мерки кои треба да му дадат нов квалитет на ПзМ и негово содржинско зајакнување на политичко, безбедносно и воено поле.

Зголеменото ПзМ, всушност е интегрален дел на надворешната адаптација на Алијансата. Заедно со специјалните односи кои започнаа да се развиваат помеѓу Алијансата и Русија и Алијансата и Украина, практично беше поставена платформата на новиот безбедносен ангажман за Европа.

Како полиња на соработка во рамките на зголеменото ПзМ, се покриени широк спектар на можности, и тоа оние што целосно се однесуваат на военото поле, и оние што зафаќаат широки одбранбени односи, но сепак не се однесуваат стриктно на воено поле. Заради комплетирање на впечатокот, треба да се нагласи дека станува збор за 25 различни полиња, на кои во 1998 год. беа изведени близу 2000 активности.

Глобални цели на зголеменото ПзМ се:

- зајакнување на политичко - консултативните елементи на ПзМ;
- развој на поголема оперативна улога на ПзМ;
- обезбедување поголема вклученост на партнерите во донесувањето на одлуките.

10.3 Процедури и структури

Секоја земја која сака да му се приклучи на ПЗМ се поканува прво да го потпише рамковниот документ. Овој документ не само што ги опишува целите на партнерството туку ги наведува и основните принципи врз кои е основано ПЗМ. Со чинот на потпишување земјите се залагаат за зачленување на демократското општество и одржување на принципите на меѓународното право. Тие ја потврдуваат нивната подготвеност да ги исполнат одговорностите кои се содржат во Повелбата на ОН, како и принципите на Универзалната декларација за човекови права; да не претставуваат закана и да не користат сила против територијалниот интегритет или политичката независност на која било земја; да ги почитуваат постоечките граници и да ги решаваат несогласувањата по мирен пат. Тие исто така ги потврдуваат своите обврски кон хелсиншкиот договор и документите на КЕБС / ОБСЕ, како и исполнувањето на преземените обврски во областа на разоружувањето и контролата на вооружувањето. По потпишувањето на рамковниот документ следниот чекор во процедурата е секој партнер да поднесе документ за сопствена презентација во НАТО. Со овој документ се означуваат чекорите кои ќе се превземат за да се постигнат политички цели на Партнерството, воените и другите средства кои партнерот планира да ги стави на располагање за целите на Партнерството, како и конкретните области на соработка во кои сака да учествува партнерот заедно со НАТО. Врз основа на изјавата дадена во документот за презентација и земјите партнери, заеднички се развива и договара индивидуалната партнерска програма (ИПП). Оваа програма покрива период од две години. Во неа се наоѓаат изјави од политичките цели на партнерот во рамките на ПЗМ, воените и другите средства кои се даваат на располагање за остварување на целите на ПЗМ, широките цели на соработка меѓу партнерите и Алијансата во разни области на соработка и конкретните активности кои треба да се спроведат во секоја сфера на соработка на ИПП.

Изборот на активностите се врши од страна на секој Партнер посебно, врз основа на неговите индивидуални потреби и приоритети

избирајќи од листа на активности која се наоѓа во Работната програма на Партнерството (PWP). Овој принцип на самодефинирање е многу важен аспект на ПЗМ бидејќи признава дека потребите и условите во секоја земја партнер се различни и им остава на партнерите самите да ги одредат формите на активностите и соработката кои најмногу ќе одговараат на нивните потреби. Работната програма содржи широк опис на различни можни области на соработка и листа на можни активности за секоја област. Работната програма исто како и ИПП се изработува за период од две години, а се ревидира еднаш годишно. Таа се подготвува со целосно учество на партнерот.

10.4 Области на соработка

Зајакнатата соработка во рамките на ПЗМ покрива широк спектар на можности во рамките на воената сфера така и во пошироките рамки на одбраната која не е стриктно врзана за војската. Областите на соработка коишто се наброени во работната програма на партнерството за 2001 - 20002 год. се следниве:

1. прашања во врска со воздушната одбрана;
2. менаџмент / контрола на воздушниот простор;
3. консултација, команда и контрола вклучувајќи ги и комуникациските и информативните системи, системите за навигација и идентификација, аспектите на интероперативноста, процедурите и терминологијата;
4. планирање на вонредни состојби од невоен карактер;
5. кризен менаџмент;
6. демократска контрола на силите и структура на одбраната;
7. планирање на одбраната и буџетот, менаџмент на ресурсите;
8. програми за планирање, организација и менаџмент на програмите за набавка за потребите на националната одбрана и меѓународната соработка во полето на вооружувањето;
9. одбранбена политика и стратегија;
10. планирање, организација и менаџмент на истражувањата и технологијата на националната одбрана;

11. воена географија;
12. глобална хуманитарна акција против мините;
13. обука по странски јазици;
14. логистика на потрошувачот;
15. медицински услуги;
16. метеоролошка поддршка на силите на НАТО / Партнерите;
17. воена инфраструктура;
18. нуклеарна, биолошка и хемиска (NBC) одбрана и заштита;
19. концептуални, планирачки и оперативни аспекти на мировните операции;
20. мало и лесно вооружување;
21. оперативни, материјални и административни аспекти на стандардизацијата;
22. воени вежби и обука;
23. воено образование, обука и доктрина;

10.5 Партиципација на АРМ и РМ во НАТО предвидените операции

Поаѓајќи од своја стратегиска цел за интегрирање во Северноатлантските безбедносни структури, Р.Македонија целосно ја подржува определбата на Алијансата за отвореност во процесот на проширувањето со нови членки согласно со чл.10 од Вашингтонскиот договор. Членството во европските и евроатланските безбедносни и одбранбени интеграции, Р.Македонија ги гледа како битен предуслов за траен мир, стабилност и економски просперитет на регионот и југоисточна Европа во целина.

Во таа насока сообраќањето на Р.Македонија на 23 декември 1993 год. донесе "Одлука за стапување на Р.Македонија во членство на Северноатлантскиот договор - НАТО".

Р.Македонија беше една од првите држави која во јануари 1994 год. ја поздрави Иницијативата партнерството за мир, а со потпишувањето на рамковниот документ на "ПЗМ", на 15 ноември 1995 год. Р.Македонија стана 27 земја членка на оваа програма која има за

цел зајакнување на стабилноста и безбедноста на Евроатлантскиот простор преку соработка и заедничка акција од тогаш па наваму Р.Македонија редовно ја донесува и реализира, ИПП.

За да може да го потисне тоа, Р.Македонија осмисли и спроведува интензивира меѓународна соработка во областа на одбраната, првенствено со земјите членки на НАТО и ПЗМ, која во најголем дел се одвива во рамките на ИПП.

ИПП е инструмент за реализација на целите на ПАРП (PARP процес на планирање и анализана ПЗМ и интероперативноста) и побрзо постигнување на интероперабилноста со НАТО.

Во спроведувањето на ИПП, Р.Македонија си постави повеќе приоритетни цели, кои можат да се групираат во следниве области;

1) подготвување на состојбата, процедурите и инструментите за демократска и цивилна контрола врз вооружените сили;

2) усвојување на одредена одбранбена политика и стратегија, планирање и буџетирање на одбраната, нејзино структурирање и насочување на развојот согласно општо прифатените основи во земјите членки на НАТО.

3) совладување на знаења и вештини за вклучување во мировни операции предводени од НАТО, насочувајќи се кон учество во вежби и други активности кои се однесуваат на операции од општа и хуманитарна природа, операции за пронаоѓање и спасување и слично.

4) превземање на мерки и активности кои ќе овозможат подобрување на состојбата во областа на планирањето во вонредни состојби и управување со кризи.

5) подобрување на процесите за командување и контрола и техничка опременост на комуникациско - информативниот систем.

6) управување и контрола на воздушниот простор и противвоздушна одбрана.

7) вклучување во процесите на реструктурирање и подобрување на логистичкиот потсистем, како и подобро и поефикасно искористување на воената инфраструктура.

8) избор на најпогодните видови на образование за офицерите,

подофицерите и цивилните експерти за реализација на планските цели на ИПП.

9) организирано изучување на англискиот, францускиот и германскиот јазик како неопходен предуслов за сето наведено.

Во осмислувањето на ИПП избрани се оние активности кои водат кон зајакнување на напорите за подигнување на што е можно поголема интероперабилност со НАТО.

Во периодот од 1995 - 2002 год. се реализирани седум ИПП помеѓу Р.Македонија и НАТО. Додека осмата ИПП за 2003 год. е во фаза на усогласување со НАТО. Во рамките на ИПП соработката се одвива повеќе сфери на соработка.

Приоритети на ИПП помеѓу Р.Македонија и НАТО се:

1. Опременување на АРМ - процес "Clearing House";
2. Учество на НАТО / ПзМ и во духот на ПзМ вежби;
3. Интензивирање на обуката и образованието на воениот и цивилниот персонал во системот на одбраната;
4. Континуитет во учеството на курсеви во училиштето на Врховната команда на НАТО за Европа;
5. Интензивирање на изучувањето на англискиот, францускиот и германскиот јазик.

Соработка во рамките на ПзМ помеѓу НАТО и Р.Македонија содржи практични активности во сите сфери на соработката предвидени со ИПП, тие ги подржуваат следните приоритетни цели: постигнување на интероперативните цели според ПАРП во декларираниите сили на Армијата според искуствата и стандардите на НАТО; зајакнување на обуката и едукацијата на воениот и цивилниот персонал во системот за одбрана: предложување и зајакнување на процесот "Clearing House" за поддршка во опремување и обука на Армијата и работно вклучување во комитетите и работните тела на НАТО.

Во реализација на ИПП учествуваат воени и цивилни кадри од АРМ и М.О, МНР, министерство за сообраќај и комуникации, министерство за здравство како и други министерства на Р.Македонија.

За унапредување на образованието и обуката Р.Македонија

успешно ги користи билатералните програми со САД¹⁷, Турција, Велика Британија, Германија, Франција, Италија, Канада, Холандија, Данска, Швајцарија, како и со други земји на НАТО и ПЗМ. Воените и цивилните кадри од АРМ и М.О работно беа вклучени во комитетите и работните тела отворени за ПЗМ и учествуваат на конференции, состаноци и работилници. Активно се партиципираше во работењето на:

1. РС, политички комитет;
2. РМУС, политичко - воен управен комитет;
3. МС, воен комитет на НАТО;
4. МСWG, работна група на воениот комитет;
5. ЕС, економски комитет;
6. СОЕС, комитет за операции и вежби на советот;
7. NC3В, борд на НАТО за консултации - команда и контрола;
8. NATMC, комитет на НАТО за раководење со воздушниот сообраќај;
9. NADC, комитет на НАТО за ПВО;
10. SCEPS, висок комитет за планирање на вонредни состојби од не-воен карактер;
11. CNAD, конференција на национални директори за вооружување;
12. SNLC, конференција на високи логистичари на НАТО;

Во март 1996 год. Р.Македонија беше примена во NACC (североатлантски совет на соработка);

Во јуни 1996 год. Р.Македонија го потпиша SOFA договорот и дополнителниот протокол на договорот Р.Македонија - НАТО, со кој се регулира статусот на силите меѓу државите членки на Алијансата и на ПЗМ, кој истиот месец беше ратификуван од Сообранието на Р.Македонија Иста е состојбата и со потпишувањето на SOFA договорот и на процес за планирање и преглед на ПЗМ.

Овој процес е насочен кон зајакнување на интероперативноста на силите на партнерите коишто се декларирани за учество во ПЗМ активностите, притоа одразувајќи ја сопствената одбрана на НАТО и

---

¹⁷ Соработката со САД особено се реализира преку ИНЕТ програма, воена контакт програма и програма за стабилност и одвраќање.

Планот за планирање на силите. На секои две години министрите за одбрана на земјите сојузнички и партнерите, ја даваат стратешката насока за идниот развој на способностите на земјите за менаџмент со кризи.

Партнерските цели и овозможуваат на секоја земја да ги идентификува силите и способностите што се ставени на располагање за ПЗМ операции предводени од НАТО и ги поставуваат целите за планирање и нивниот развој.

Процесот за планирање и преглед, претставува процес којшто постојано еволуира. Во суштина овој процес е инструментариум за мерење на степенот на интероперативност помеѓу земјите - партнери и НАТО, односно земјите членки и НАТО. ПАРП исполнува четири важни улоги:

1. Им помага на партнерите да ги развијат способностите и интероперативноста на своите декларирани сили со оние на Алијансата за НАТО предводени ПЗМ операции и другите можни надвор од членот 5 операции за договор на кризи во кои би биле вклучени и сојузниците и партнерите.
2. Се користи за унапредување на работата во рамките на Акциониот план за членство (АПЧ) со цел да им помогне на оние нации аспиранти за членство во Алијансата, да се подготват за идните обврски поврзани со членството;
3. Игра значајна улога во идентификувањето на силите и способностите, што можат да бидат достапни за ЗЕУ - предводените операции, а во иднина исто така можат да играат таква улога во врска со ЕУ - предводените операции, предмет на договорените НАТО - ЕУ аранжмани
4. Придонесува за транспарентноста на одбранбеното планирање.

Степенот на интероперативност се мери согласно степенот на исполнување на критериумите дефинирани во партнерските цели (ПЦ). Р.Македонија од понудениот пакет на 54 ПЦ, по детални консултации со НАТО, прифати 45, од кои 24 се како приоритет од прв ред. Исполнувањето на критериумите дефинирани со ПЦ директно е

условено со усвојувањето на одредени стандарди на НАТО.

Дополнителниот протокол на договорот Р.Македонија - САД

Од јули 1996 год. Р.Македонија има свои офицери за врски во седиштето на НАТО во Брисел и во координативната ќелија на ПзМ во Монс.

Р.Македонија се вклучи во вториот циклус на процесот за преглед и планирање на ПзМ интероперативноста (ПАРП), со потпишувањето на пристапниот документ на ПАРП, од 17.03.1997 год. Таа исто така е вклучена и во третиот циклус на ПАРП .

Како аспирант за членство во НАТО, Р.Македонија е подготвена да учествува со свои сили во состав на силите на НАТО и ПзМ земјите, за изведување на сите можни операции кои промовираат стабилност и просперитет. Во соработка со НАТО улогата на клучни механизми за постигнување на интероперабилност со силите на Алијансата ја задржа ПАРП и ИПП.

Процесот за анализа и планирање на ПзМ ја има улогата на централен столб на соработката во ПзМ. Тој се потврди како најсилен механизам во процесот на изградба на интероперативни сили на Р.Македонија со Алијансата.

Вклучувањето во вториот циклус на ПАРП од март 1997 год. за Р.Македонија тоа значеше превземање на следните обврски:

- да се постигнат 30 цели за интероперабилност во ПзМ;
- да се оспособат сили и инфраструктура за соработка во НАТО и ПзМ;
- да се имплементираат преку 500 НАТО стандарди во сите декларации за соработка во НАТО и ПзМ;
- да се учествува во НАТО и ПзМ активности;

Сили и инфраструктури кои се ставени на располагање за соработка со НАТО:

- а) една пешадиска чета;
- б) еден пешадиски вод;
- ц) 10 офицери за учество во мисии за поддршка на мирот на ОН.

За учество во мисии за барање и спасување:

- а) еден хеликоптер за пребарување и спасување;
- б) едно медицинско одделение;
- ц) еден вод од цивилна заштита специјализирани за заштита и спасување од урнатини;

За хуманитарни мисии:

- а) еден медицински вод;
- б) еден хеликоптер за медицинска евакуациј;

Инфраструктура

- а) еден центар за обука на копнени и воздухопловни сили "Криволак";
- б) аеродромите во Скопје и Охрид;
- ц) еден планински центар за обука на "Попова Шапка";

Реализација на активностите во соработка со НАТО придонесува за:

- забрзување на подготовките за членство во Алијансата, а особено на тековниот процес на организациско реструктурирање на Армијата;
- прогрес во нивото на интероперабилноста на декларираните сили;
- зголемување на бројот на подготвените кадри за работа во штабовите на мултинационални формации и за учество во мисии за поддршка на мирот;
- зголемување на нивото на опременост на АРМ;
- подобрување на едукацијата и обуката на воени и цивилни кадри за извршување на нивните функционални должности;
- прогрес во воспоставувањето на комуникациско информативниот систем (КИСС) во системот на одбраната;
- работно вклучување во повеќе комитети и работни тела отворени за партнерите;

ПзМ представува динамичка средина во која сојузниците и партнерите развиваат еден независен однос. Тој однос се развива мошне брзо од практичен и од концептуален аспект.

Сојузниците го издигнаа Партнерството на највисоко политичко ниво со стратешки концепт додека партнерите потполно го одржаа и дадоа значителен придонес во намената и целите на НАТО. Со

сигурност може да се заклучи дека ПЗМ ја следи и ја подржува политичката агенда, бидејќи е интеграциски дел од Алијансата. Партнерството исто така, ќе продолжи да обезбедува специфична помош и да развива практични модалитети преку кои ќе им помогнат на земјите во прогресот на реформите во нивната одбрана.

Р.Македонија е свесна за неопходноста од реформи во одбраната и веќе е во фаза на имплементација. Стратешки документ со кој се деминизира реформата е "Годишната национална програма за подготовка на Р.Македонија за членство во НАТО" (ГНПЧ). ГНПЧ претставува база за еволвирање на програмата за приод и транзиција на Р.Македонија во НАТО структурата и содржи краткорочни долгорочни стратешки планови. Таа исто така претставува програма за унапредување на одбранбената готовност, а воедно и средство за идентификување на оние задачи кои претставуваат најголем предизвик. За нас преку програмата се остварува синхронизацијата на реструктурирање на вооружените сили и постигнување на интероперабилност, со балансирање на можностите и ресурсите. Накратко ГНПЧ претставува фундамент за формирање на вооружени сили способни да ја одбранат државата и воедно да им одговорат на безбедносните предизвици во регионот.

Во насока на остварување на зацртаната стратешиска определба на Р.Македонија за членство во НАТО, таа презеде низа активности кои водат кон нејзино остварување како што се:

- Во првата половина на 1998 год. до Воениот Комитет (ВК) на НАТО е упатен "меморандум за НАТО проширувањето поднесен преку амбасадата на Р.Македонија"
- Покрај другото во функција за зачленување на Р.Македонија во НАТО, во Август 1998 год. беше донесена "Бела книга за одбрана на Р.Македонија", а во септември истата година и "Стратегија за одбрана на Р.Македонија"
- Собранието на Р.Македонија на петти октомври 1998 год. донесе, стратегија за интеграција на Р.Македонија во НАТО¹⁸.

---

¹⁸ Стратегија за интеграција на Р.Македонија во НАТО (сл. весник на Р.Македонија бр. 51 / 98)

- Владата на Р.Македонија донесе "Одлука за формирање координативно тело на Р.Македонија за односи со НАТО мисиите во Македонија"¹⁹.
- На 22 октомври 1998 е отворена мисија на Р.Македонија во НАТО.
- Во јуни 1999 год. Р.Македонија се приклучи кон проширениот и адаптиран ПАРП.

Имајќи ги предвид претходно наведените активности но и случувањата во Р.Македонија во период од 2001 - 2002 год. Р.Македонија очекуваше да биде поканета на самитот на Алијансата во Прага но тоа како што бевме сведоци не се случи. Па затоа потребно е понатамошно стрпливо ангажирање на Р.Македонија во тој правец.

---

¹⁹ Одлука за формирање координативно тело на Р.Македонија за односи со НАТО

11. МУЛТИНАЦИОНАЛНА МИРОВНА БРИГАДА (МНМБРИГ) И АРМИЈАТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

11.1 Намена

Верувајќи дека соработката и диалогот помеѓу државите треба да се развива и понатаму имајќи ја предвид нивната волја да се зголеми сигурноста и стабилноста на регионот и развие меѓусебната кооперативност помеѓу државите членки, се формираат мултинационални мировни бригади.

Наменети се за изведување на мировни операции, од случај до случај следејќи ја политичката одлука и врз основа на сопствените процедури, како би ја подржале превенцијата на конфликтот и останатите мировни операции, вклучувајќи воспоставување на мирот, градење на мирот, одржување на мирот, наметнување на мирот и хуманитарните операции, во составот на НАТО, ЗЕУ или формации на ОН или независно.

МНМБРИГ се формира од повеќе држави - членки кои се согласиле да учествуваат во бригадата со свои единици. Поради неможноста на нивна постојана локација на едно место, врз основа на Договор се формира штаб на бригадата со постојана или ротирачка локација во којшто свои преставници и офицери имаат сите земји - членки. Единиците од составот на бригадата се мирновремено лоцирани во своите постојани бази во земјите и се собираат за вежби и операции, врз основа на одлука на државите.

11.2 Видови и задачи на мировни операции

Видови на мировни операции

МНМБРИГ користат неколку вида на мировни операции за да одговорат на ризични видови конфликти:

- воспоставување на мирот,

- градење на мирот.
- одржување на мирот.
- наметнување на мирот
- хуманитарни операции и
- превенција на конфликти.

Сите овие операции имаат свој спектар на техники и принципи кои обезбедуваат одредена количина на флексибилност и способност при дејствување во случај на различни видови конфликти со кои се соочува меѓународната заедница. Доколку превентивните дипломатски акции пропаднат и Советот за Безбедност (СБ) на ОН донесе одлука за воена акција, тогаш постојат повеќе можни опции. При одлучувањето која опција да се одбере треба претходно да се направи темелна проценка на оперативната зона и условите на теренот, во смисла во која фаза е конфликтот. Одлучувачко ќе биде нивото на согласност на страните во конфликтот за вклучување на сили за мировна операција и нивните ставови кон другата страна и кон мировниот процес. Доколку страните во конфликтот се договорат за мировен процес и доколку постои мировна волја и намера за придржување кон договорите, тогаш на база на целосната и јасно демонстрираната согласност од страните, може да се спроведе адекватна миривна операција. Во случај да страните во конфликтот покажуваат мала намера и желба за согласност кон некој мировен процес, тогаш, во таков случај се смета дека постои голема можност тие да ги продолжат судирите и да ги игнорираат договорите. Тогаш посоодветно ќе биде да се спроведе наметнување на мирот, а да се спроведуваат задачите кои се во домен на друг вид на мировна операција. Сепак вклучувањето на силите со ваква цел, не значи дека силите ќе мораат да се борат, сепак ќе останат урамнотежени со способноста за рапидна трансформација доколку тоа е потребно.

Воспоставување на мир: Операциите за воспоставување на мирот (PM-реасетmaking) се дизајнирани со цел да се интрвенира во зоната каде што има конфликт или каде што тој конфликт се насетува, а со цел да се спречи појава на непријателства или пак со принуда тие непријателства да се сопрат.

Целта на воспоставување на мирот е да се спречи ширењето на

конфликтот во околните региони или држави. Следствено на ова, сите акции од овој вид не треба да бидат дизајнирани со спречување на идни непријателски активности, за стабилизирање на ситуацијата и евентуално разрешување на ситуацијата со преговори и други мировни средства.

Операциите за воспоставување на мирот понекогаш подразбираат присилно разделување на спротиставените сили. Присилно раздвојување на страните во конфликтот можат да опфатат употреба на значителни сили во оние случаи кога сите други напори и решеннија не вродиле со резултат. Меѓутоа затоа што крајната цел не е пораз на спротиставените сили, туку нивно присилно раздвојување и онеспособување, командантите треба да спроведуваат акции подеднакво и непристрасно.

Како што командантот ја развива ситуацијата тој ќе треба да ги распореди своите сили и да го усогласи темпото на активностите така што страните во конфликтот би имале опција да се предадат или да се повлечат. Ако тие не го направат ниту едното ниту другото, тогаш алтернативата ќе биде спроведување на енергична воена операција. Без разлика на се, командантот ќе треба да продолжи паралелно и со дипломатските активности и секоја пауза во било која и да е кампања на принуда ќе треба да се разгледува како можност за натамошни дипломатски иницијативи.

*"Градењето на мирот (PB - peacebuilding) е пост - конфликтна активност за идентификување и подржување на структури кои ќе се ангажираат во зајакнување и зацврстување на политичко договарање, со цел да се избегне враќање на конфликтот. Вклучува механизми за идентификација и подржување на структурите кои ќе го зацврстат мирот, унапредат чувството на доверба и добробит и ќе ја подржат економската обнова и може да бараат воено како и цивилно учество."*²⁰

По конфликтот, можно е инфраструктурата на земјата домаќин да биде многу оштетена и цивилните и политичките институции да не бидат во состојба да се справат со тоа. Ситуацијата може да се влоши кога една

---

²⁰ "PSO Handbook - part 1". Headquarter Multinational Peace Force South Eastern European Brigade, Plovdiv, 2000

или повеќе страни во конфликтот се противат на пост-конфликтната фаза, било затоа што се противеле на улогата на силите за мировна поддршка. Акциите за градње на мир имаат за цел да помогнат да се зацврсти кршливиот мир и да придонесат кон долгорчна стабилност.

Пост конфликтното градење на мирот е постапка да се идентификуваат и подржат структурите кои ќе тежнеат да го зацврстат мирот со цел да се избегне враќањето на конфликтот. Превентивната дипломатија бара да се решат спорните прашања пред да избие насилство. Постигнувањето и градењето на мирот се потребни да ги сопрат конфликтите и го сочуваат мирот откако е досегнат. Ако се успешни тие ја зголемуваат можноста за постконфликтно градење, што може да го спречи повторното избивање на насилство помеѓу државите и луѓето.

"Одржувањето на мирот (РК - Peacekeeping) е задржување, намалување и / или завршување на непријателствата меѓу или во рамките на државите, со посредство на непристрасна интервенција на трета страна, организирана и воедно интернационална, со употреба на воени сили и цивили за да се дополни политичкиот процес на решавање на конфликтот и повторно воспоставување и одржување на мирот"²¹.

Операциите за одржување на мирот не се изводливи без согласност. Затоа претходни договори за условите на мандатот се неопходни помеѓу страните во конфликтот. Спроведувањето на операции за одржување на мирот (РК), според ова се базира примарно на оние техники кои доведуваат до согласност и истата ја одржуваат. Прекилот на согласноста ќе ја ограничи слободата на делување на силите и продолжувањето на мисијата. Операции за одржување на мирот се базираат врз принципот на согласност и непристрасност. Најуспешните операции на ОН од овој вид се операциите со претходно договорено мирно решавање (Мозамбик, Намибија, Ел Салвадор, Камбоџа и Ангола). Дејствата се непристрасни во секој поглед, а сила може да се користи само во самоодбрана.

---

²¹ "PSO Handbook - part 2", Headquarter Multinational Peace Force South Eastern European Brigade, Plovdiv, 2001 - draft

Вообичаено, традиционално одржување на мирот (РК)вклучува високо ниво на согласност и строга непристрасност, тоа се операции кои потпаѓаат под уредбите на Глава VI од повебата на ОН, која го обработува мирното разрешување на споровите.

Спроведувањето на операциите за одржување на мирот (РК), според ова, се базира на клучните принципи - согласност непристрасност и минимална употреба на сила. Како и да е во пракса ова нема да значи елиминирање на грубата употреба на силите која е пропорционална и балансирана според барањата од согласноста, како и импликациите врз цивилните компоненти од мировната операција. Операциите за одржувањето на мирот (РК) можат да се овластат од ОН или од областа регионална организација.

Способноста на силите да делуваат офанзивно и да интервенираат со цел да ја задржат нивната слобода на делување, ќе зависи од согласноста на страните во конфликтот. Доколку подоцна согласноста се повлече и слободата на делување се изгуби, мировниците се изложени на ризик да бидат земени како заложници, да бидат искористени од страните во конфликтот за нивни цели и со тоа мисијата станува неуспешна. Од овие причини, условите на теренот мора да се постојано предмет на постојани проценки, а посебно ако ситуацијата е променлива, се со цел мисијатата да остане отворена и прегледна. Доколку условите на теренот се влошат до тој степен да ставот за одржување на мирот (РК) не повеќе потребен, неопходно ќе биде повлекување како крај на мисијата или пак префрлување на став за наметнување на мирот (РЕ).Но лесно вооружени и распрскани сили за одржување на мирот (РК)нема да се способни за повлекување без дополнително зајакнување и без борба.

Наметнување на мирот (РЕ - Peace Enforcement) се "Акции (од Параграф VII од повебата на ОН) кои ги користат воените средства за обновување на мирот во областа на конфликт. Овде делувањето во меѓудржавен или конфликт внатре во една држава, за да се задоволат хуманитарните потреби или каде што државните институции многу

потфрлиле (доживеале неуспех)²¹.

Операциите за наметнување на мирот (PE)можат да бидат неопходни кога нема согласност најмалку од една или од сите страни во конфликтот. Операциите за наметнување на мирот (PE)според ова се принудни по природа, преку користење на сила или нејзино користење како закана за враќање на мирот и постигнување услови наведени во мандатот или било кои други договори предложени од самите страни. Како и да е, долгорочните потреби за градење на мирот ќе бараат користење на присилни техники со забрани, како и користење на други слични техники предвидени за да ја промовираат соработката и согласноста. МО-и со ниски нивоа на согласност и сомнителна непристрасност се изведуваат според Глава VII од повелбата на ОН односно операции за наметнување на мирот (PE) бидејќи Глава VII е доста широка и вклучува дејствија кои се близу до агресија.

Наметнување на мирот бара пристап и техники која се разликува од претходните операции и можна е примена на сила со цел да се дојде до посакуаниот исход. Во наметнување на мирот (PE)може да се примени сила за да се стави крај на борбата или нередот или со цел да се создадат специфични услови, како пр..безбедна средина за операција на хуманитарните агенции или за враќање на законот и редот. Силите ангажирани за наметнување на мирот треба да бидат опремени, раководени и контролирани на начин што ќе ги направи способни да применат воена техника и да наметнат волја со што би го реализирале мандатот.

Исто така силите за наметнување на мирот (PE)треба да бидат, организирани, вклучени, информирани и прифатени за да можат да ги користат и двата различни вида на техники за постигнување на нивните оперативни цели, при соочувањето со вистински или потенцијални закани. Со одобрената непристрасна природа на мировната операција, силите за наметнување на мирот (PE)ќе мораат да се пренасочат и конфигурираат за да ги користат средствата за принуда против една или сите страни во конфликтот. Со вакви сили за наметнување на мирот (PE),

---

²¹ "PSO Handbook - part 1", Headquarter Multinational Peace Force South Eastern European Brigade, Plovdiv, 2000

најверојатно нивното присуство, положба и можности ќе ги ограничи пречекорувањата на бунтовничката страна и ќе доведе до согласност за појдовната точка, а притоа ќе им дозволи на мировните сили поголем оперативен простор во обезбедувањето на договор и мирно решение на конфликтот.

На ниво на основната единица, тактичките постапки употребени за наметнување на мирот, генерално ќе бидат истите како и за традиционалните воени операции. Меѓутоа Правилата за ангажирање (ROE) ќе бидат строго контролирани, со акцент на минималната употреба на силите сразмерни со постигнувањето на целите. Исто така, секоја акција за наметнување ќе има специфични политички воени цели. Важно е да се нагласи дека целта на акциите за наметнување на мирот нема да биде победување или уништување на "непријателот", туку повеќе да се присили или принуди одредена страна или страни да се согласат со одреден курс на дејствување.

Може да се заклучи, дека одлуката за изведување на операции за наметнување на мирот мора да биде свесна политичка одлука, во прилог на ОН мандатот, да ги препознава целите кон кои се стреми и ризиците кои се вклучени. Подготвувањето на адекватни сили и извори потребни за да се изведе оваква операција е основа за одлуката.

Хуманитарните операции (НО - Humanitarian Operations) се *"Мисии изведувани за да се олесни човечкото страдање, посебно во околности кога одговорните власти во областа на конфликти се оневозможени или можеби неволни да обезбедат адекватни служби за поддршка на населението. Хумани мисии можат да бидат водени во рамки на мировни операции или како независна операција"*²².

Операциите за хуманитарна помош служат за да ги задволат потребите на жителите, бегалците или преселените лица. Понекогаш можат да се изведат независно од воените сили или нормално, со поддршка на хуманитарните организации. Раселувањето на лица и бегалците (оние што се принудени да ги напуштат своите домови) во

---

²² "PSO Handbook - part 1", Headquarter Multinational Peace Force South Eastern European Brigade, Plovdiv, 2001 - draft

конфликтните ситуации е доста голем. Бројот на оние лица на кои им е потребна помош се движи од индивидуални случаи до цели етнички групи. Во првиот случај, поддршката на раселените лица и бегалците е задача на посебни организации како што се Меѓународниот комитет на Црвениот Крст и Високиот Комесаријат за бегалци при ОН. Меѓутоа, размерот на проблемот може да биде толку голем што постои потреба од воена помош заштитата на човековите права во областа на конфликт е одговорност на мировните сили.

Воените сили можат да се користат за изведување на самостојни хуманитарни операции. Тие можат да се користат и за помош и поддршка на други хуманитарни операции, а особено за заштита на цивилните организации кои доставуваат средства при изведување на хуманитарни операции. Следствено на тоа, кога воени единици се користат за поддршка на цивилните операции тие најчесто извршуваат воени задачи.

Хуманитарните операции (НО) што се изведуваат како дел на мировните операции потешко се изведуваат за наметнување на мирот. Составот на силите (инжињериски единици, хеликоптерски единици) ги олеснуваат хуманитарните активности. Одлуките со кои се именува или изменува поставувањето на воените сили кое влијае врз изведувањето на хуманитарните операции (НО) треба да се донесуваат на највисоко можно ниво и во консултација со организациите вклучени во тие операции.

Главната и основната цел на воените сили ќе биде воспоставување на мир и создавање на безбедносно сигурна средина во која што хуманитарните операции би можеле да се одвиваат непречено. Други посспецифични задачи за заштита би можеле да опфаќаат; заштита на конвои, магацини, опрема, и на персоналот задолжен за операциите. Можат да се појават и насилнички банди ако тие ја попречуваат мисијата на хуманитарните организации ќе треба да се употреби голема сила за да се обезбеди слобода на движењето.

Ваквите активности ќе опфаќаат колку што е можно поблиска соработка и координација помеѓу воените сили и организациите за помош на кои им е потребна заштита, а со цел да се зачува неутралниот статус на хуманитарните организации.

Во овој вид на операции се користат сили на ОН за заштита на хуманитарните операции. Хуманитарните организации се обидуваат да обезбедат помош на цивилните жртви во војната било каде тие да се наоѓаат. Во последно време многу често страните во конфликтот кои најчесто се нерегуларни војски или самопрогласени власти го оневозможуваат тоа. Ова понекогаш се случува заради самата војна, но многу почесто заради тоа што доставување на помош до населението е спротивно на воените цели на едната или другата страна во конфликтот. Постои тенденција која е во пораст, страните во конфликтот да ја насочуваат помошта за свои цели. Онаму каде што конфликтот е внатрешен, хуманитарните организации честопати ги извршуваат своите задачи во хаос и незаконие. Во некои вакви случаи ужасните глетки се појавуваат на светските телевизиски станици и создаваат политички притисок, владите да преземат мерки со цел хуманитарната помош да стигне до жртвите на конфликтот. Меѓународната заедница реагира со нов вид на операции за придружба на хуманитарните организации за да можат тие да се бранат во случај да бидат нападнати. Во вакви ситуации на постојано непријателство, дури и ограничената употреба на сила на единиците на ОН, неизбежно доведува до нивно вовлекување во конфронтации и конфликти, со што се евидентирани ограничувањата на Министерството за одбрана (МО) кои беа соочени со решителноста на едната или другата страна да продолжат со војната. Пример за ова се тешкотиите што произлегоа при операциите во бивша Југославија и Сомалија.

Поморските сили може да се користат при операции за поморска и анфибиска придружба за да заштитат хуманитарни поморски транспорти и други хуманитарни активности. Поморските сили можат да се користат и при евакуација на цивилното население.

Воздушните сили се употребуваат во хуманитарни операции во случај кога треба да се евакуира персоналот кога доаѓа до насилство меѓу страните во конфликтот и транспорт на резерви во загрозените области и евакуација на цивили. Ако ХО се изведуваат во области каде што се водат конфликти меѓу држави или внатре во некоја држава, воздушните сили се користат при здружени операции за контрола на областа и за

заштита на патишта и областите под контрола за да се овозможи изведување на хуманитарни операции. Задачите на воздушните сили во вакви случаи вклучуваат цел спектар на тактички воздушни операции како што се одбранбени противвоздушни операции и операции за воздушна поддршка при напад. Во други задачи спаѓаат: потрага и спасување, операции за одржување на аеродроми и контрола на воздушниот простор.

Обемот и разновидноста на хуманитарните операции се зголеми многу во последните години и веројатно ќе бидат главен дел од идните мировни операции. Во ситуација кога одговорните цивилни власти престануваат да функционираат ефективно или кога таа власт делува против својот народ, примената на сила ќе биде потребна да се исполни мандатот.

Во многу конфликти, каде често границите се предмет на расправа, разликата меѓу двете категории на луѓе може да се намали, меѓутоа на тактичко ниво може да биде важно како се тие класифицирани. Бројноста, движењето и другите карактеристики на бегалците и раселените лица ќе варираат во зависност од ситуацијата и може да е од мали групи па до илјадници и истите можат да се најдат во кампови или мали места или може постојано да се во движење.

Хуманитарната помош се однесува на распределување на основните потреби за опстанок на луѓето (храна, засолниште и медицинска нега и др.) како и заштита на агенциите за помош, правење и одржување на патиштата. Меѓутоа можат да настанат околности, кога воените сили мораат директно да ја преземат одговорноста за испорака и помошта со цел да се одржи континуитетот, иако ова треба да се избегнува ако тоа е можно.

Превенција на конфликт (CP-Conflict Prevention) вклучува различни активности, посебно, почнувајќи од дипломатски иницијативи до превентивно распоредување на трупите, со намера да ги спречи споровите од проширување во вооружени конфликти или од проширување. Превенцијата на конфликтот може да вклучи мисии за утврдување на фактите, консултации, предупредување, инспекции,

надзор, превентивна дипломатија, дипломатски иницијативи и превентивно распоредување. Превентивното распоредување вообичаено се состои од цивилни или воени сили кои се распоредени да ја спречат кризата.

На тактичко ниво и врз основа на принципот *"подобро да се спречи отколку да се лечи"*, активностите за спречување на еден конфликт или за спречување на негово проширување се првични задачи при извршување на сите воени активности на мировните сили. Спречување на конфликти може да вклучи мисии за откривање на факти, консултација, предупредување, инспекција и мониторинг (набљудување).

Задачи на Мултинационална бригада (МНБ) во мировните операции

Непридвидливите акции на спротиставените страни можат да условат операциите да бидат водени на различни начини на војувалиштето. Барањето да се изведуваат различни задачи истовремено во рамките на една област е опишано како "мултинационално". Во овие операции должни се сите членови, особено командантите и планерите да ги разберат своите мисии и да бидат свесни за другите поврзани активности кои можат да влијаат врз нив.

Доле наведените задачи при мировните операции често ќе резултираат со спонтаност и совпаѓање. Некои задачи можат да ја опишат севкупната мисија, како на пример "транзициона мисија" како што беше промената на власта во Камбоџа под овластување на ОН (UNTAC). Со задачите исто така можат да се опишат и техниките кои можат да бидат соодветни во спроведувањето на одржување на мирот (РК) и наметнување на мирот (РЕ), како на пример набљудувачките техники. Воените активности како поддршка на стратегијата за дипломатска превенција не се категоризирани како одделни задачи при мировната операција. Само доколку дипломатските превентивни активности не успеат, тогаш военото вклучување при мировната операција ќе стане неопходно.

Воените операции се најчесто поддршка на дипломатските активности, а особено при изведување на операции за поддршка на

мирот. Не постои меѓународен список на форми и задачи што се однесуваат на операциите за наметнување и операции за одржување на мирот. Понекогаш одредени техники, како што е набљудувањето на пример, даваат опис на главните техники што се користат за да се реализира една операција. На пример таква беше набљудувачката мисија во Либерија.

Задачи во операциите за воспоставување на мир

Можни задачи во мисиите за воспоставување на мирот се:

- Примена на санкции и ембарга;
- Воспоставување и примена на зони за забранет лет;
- Воспоставување и заштита на на "безбедни зони" или непристапни зони;

Задачи во операциите за градење на мирот (РВ)

Задачите за воена компонента на силите за градење на мир се:

- Супервизија на повлекувањето на силите од демократските линии,
- Осигурување на повлекувањето на тешкото оружје на меѓувремени или крајни локации,
- Набљудување на надворешните граници,
- Супервизија на размената на затвореници и преселба на бегалци,
- Помош при обновување на цивилната инфраструктура,
- Помош при деактивирање на мини,
- Поддршка при основање на нови политички структури,
- Помош при обновување или воспоставување на цивилна администрација, закони и ред,
- Супервизија на преместување или демобилизација на воени фракции, регуларни или нерегуларни сили.

Задачи во операциите за одржување на мирот (РК)

Можни задачи во операциите за одржување на мирот се:

- Обсервација

Мисијата на набљудувачот е на основната операција при одржување на мирот и неговата основна цел е да набљудува и известува. Оваа операција можат да ја изведуваат од само неколку лица па до

неколку стотина и обично се извршува од страна на невооружени набљудувачи. Мисиите на обсервација можат да содржат широк обем на задачи и секоја од нив може да биде главна цел на ОПМ како што се:

- Обсервација на прекин на огнот и демаркациона линија
- Потврдување на повлекување на силите од областа на конфликтот
- Набљудување на условите во областа на потенцијален судир, за да се воочат знаци на зголемена закана или подготовка за конфликт
- Работење во поврзаност со, или како поддршка на не - владини организации, за активности како што се: набљудување на состојбата со човечките права или организација и супервизија на избори
- Инспекција на областа и објектите за почитување на условите договорени меѓу страните во конфликтот.
- Силите можат да се користат за набљудување, надгледување, верификација, известување и надзор на примирјата, прекините на огнот и мировните планови.
- Интерпозиција (вметнување) на сили

Целите на посредничката операција се да се држат одвоени - разделени спротиставените воени сили следејќи го договорот за престанок на борбите. Ова бара посредништво на непристрасна сила меѓу страните со непосредни последици од непријателствата. Задачите на силите интеропозиција се:

- Воспоставување набљудувачки места за обсервација
- Воспоставување контрола и супервизија над главните правци и клучниот терен, за да се спречи било која од страните да добие предност
- Обележување и постојана инспекција на демаркационите линии за да се намалат шансите за недоразбирање и насилства
- Отварање правци за хуманитарна помош
- Воспоставување здружени комисии со легитимните власти на односните страни за да се идентификуваат критериумите за враќање во нормален живот и за решавање проблеми на најниско

можно ниво

- Мониторинг за прекин на огнот
- Воспоставување на тампон - зони и започнување на демиталиризација.
- Операциите на вмешување што ќе бидат предвидени да спречат идни непријателства и да дозволат развој на политичките иницијативи.

Помош при транзиција

Операциите при транзиција се состојат пред се од воени задачи, превземени по мировен договор, но пред надмоќните цивилни аспекти на долгорочна мисија на градење на мир. Целта е да се поддржи преминот од конфликтни во мировни услови, со политички структури, прифатлива за националните и интернационалните организации. Мировните сили го поддржуваат овој процес со одржување на услови во кои населението може да почне да се враќа во нормален живот.

- Помош во транзицијата ги опфаќа сите форми на воена помош на цивилните власти и се однесува на такви активности како што се надгледувањето на трансферот на власта, помош при избори, реформи на силите за безбедност и поддршка на цивилните инфраструктурни објекти. Воспоставување и одржување на правото и поредокот е основа на ваквите активности, но за ова прво е потребна операција за наметнување на мирот (PE).
- Расчистувањето на мините е одговорност на оној кој ги поставил мините. дури и доколку тоа е надгледувано и управувано од силите за Министерство за одбрана Во некои операции сепак, воени инжињери можат да се ангажираат за да се означат, изолираат и расчистат мините и неексплодираната муниција. Од нив можно е да се побара да обучуваат и други лица за оваа работа.
- Операциите за воена помош ќе придонесат за крајна цел, а таа е одржување на правото и поредокот: одговорност која во прв ред припаѓа на цивилните власти.
- Воена поддршка на изборниот процес може да биде во повеќе форми, но најчесто се состои од формирање и заштита на избирачките места и сигурен превоз на избирачките штабови и

избирачките кутии со избирачките листови.

- Операциите за демобилизација и разоружување, претставуваат контролирано повлекување, демобилизација, разоружување и помирување на поранешните страни во конфликтот. Операциите на демобилизација и разоружување можат да бидат дел од операциите за помош при транзиција.
- Воспоставување и одржување на прекин на огнот. Силите можат да бидат ангажирани за надзор на обврските дадени од завојуваните страни, договорени за време на преговорите, како дел од плановите за примирје, прекин на огнот или некој друг мировен план.
- Воените сили исто така е можно да бидат употребени за да обезбедат заштита на пратките на залихи и лицата кои ја даваат оваа помош.
- Супервизија на повлекување, разместување, демобилизација и разоружување на воени и паравоени сили на страните во конфликтот
- Лоцирање и конфискување оружје, муниција и резерви
- Помош при установување на цивилна администрација низ областа на мисијата
- Обезбедување на привремени законски власти или поддршка на цивилна полиција
- Координација и заштита на напорите за хуманитарна помош, вклучувајќи обезбедување или обновување на критичната инфраструктура
- Помош во подготовка за преселување / преместување на бегалци и раселени лица.

Задачи во операциите за наметнување на мирот (PE - Peace Enforcement)

Акциите за наметнување на мирот (PE) наведени во глава VII од Повелбата на ОН, претставуваат воено средство за враќање на мирот во областа на конфликт. Задачите за наметнување на мирот (PE) вклучуваат:

- Операциите за враќање на мирот генерално се мали по големина,

непристрасни акции кои се предвидени да востановат или повторно да го воспостават владеењето на правото и поредокот. Враќањето на мирот најчесто ќе биде претходница на други воени, политички, изборни, хуманитарни или економски активности.

- За време на операции за РЕ, состојбата на локалното население, како и на хуманитарните организации може да биде многу тешка, така да задачата да се заштити и гарантира хуманитарната пратка е од големо значење.
- Операции за превенција и спречување на проширувањето на конфликти претставуваат вмешување на сили без согласност од една или повеќе завојувани страни.
- Присилно раздвојување на страните во конфликтот со интервенција претставува крајно средство за раздвојување на завојуваните фракции.
- На воените сили може да им се издаде задача за формирање на заштитени зони и заштита на населението во нив, како и давање поддршка и помош на организациите од ОН и хуманитарните организации кои работат во нив. Во должностите спаѓаат и превенција од напади од вооруженото население и од сили надвор од заштитената зона.
- На вакви операции им се дава мандат за да се дозволи или забрани движењето по воздух, копно или вода во одредени зони и треба да се карактеризира како ваква операција.
- Санкциите опфаќаат за дотур на резерви, дипломатски и трговски привилегии и ограничувања на слободата на движење во и надвор од државата на која и се наметнати санкции.

Задачи во хуманитарни операции (HO - Humanitarian Operations)

Можни задачи при овие операции се:

Поддршка и заштита на конвои со хуманитарна помош; транспорт на хуманитарна помош, вклучувајќи и воздушни десанти; одржување, поправки и ако е потребно градење на патишта и критична инфраструктура; здравствена и медицинска поддршка; помош при преселување или враќање на бегалци или раселени лица

Задачи при превенција на конфликти (КР)

Превентивно распоредување, навремено предупредување, надгледување, санкции и ембарга, неборбени операции за евакуација, мерки за стабилизирање и мерки за стабилизирање.

12. ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПСКА БРИГАДА (СЕЕБРИГ) И АРМ

12.1 Мулти национална мировна бригада

Во 1999 год. се интензивирани активностите околу формирањето на Мултинационални мировни сили на Југоисточна Европа. Иницијативата за формирање на мултинационални мировни сили на Југоисточна Европа започна на министерскиот состанок во 1996 год. во Тирана - Албанија. Идејата се официјализира во Софија Р.Бугарија во 1997 год. додека во Букурешт Романија беше одржан состанок од 14-16.04.1998 година каде што се потпиша рамковниот договор. Имплементацијата започна со министерската средба одржана во Скопје на 26.09.1998 год.кога се потпиша договорот за формирање на мултинационалната мировна бригада. На средбите на најразлично ниво дојде до формирање на мултинационални мировни сили на Југоисточна Европа (ММСЈИЕ).

На европските средби, средбите на министрите и замениците за одбрана, се дефинираа намерите, основните цели и принципи како и структурата на единицата и концептот на операции.

Создавањето на единицата имаше за цел истата да стане средство за дополнителен развој и соработка во регионот, да ја подобри интероперативноста помеѓу земјите кои партиципираат и да подготви сили способни за спречување на конфликти и изведување на други видови мировни операции врз основа на мандат на ОН и ОБСЕ.

Иницијативата за формирање на ММСЈИЕ во основа не беше насочена против трети земји, беше отворена и транспарентна во согласност со другите програми на ПЗМ за подобрување на регионалната соработка, отворена за соработка со слични организации, односно единици и да не влијае на било кој начин на правата и обврските на земјите учеснички кои произлегуваат од спогодбите и договорите кои тие претходно ги потпишале.

Притоа се раководеше од неколку основни принципи:

- силите да бидат што е можно повеќе мултинационални:

- да бидат употребливи за вклучување во сите видови мировни операции;
- да бидат достапни за мировни операции и превенција на конфликти од НАТО и ЗЕУ;
- да можат да учествуваат и во меѓународни иницијативи од типот на "Коалиција на изразување на слободната желба";
- да функционираат во духот на ПЗМ;

СЕЕБРИГ на 12-ти јануари во Атина отпочна со своите активности кога се потпиша дополнителниот протокол на договорот, со кој се регулира собирање на седиштето на штабот на бригадата за временски период од 4 години, почнувајќи од датумот на активирање, а домаќини ќе бидат 4 земји по следниот редослед: Бугарија, Романија, Турција и Грција.

Од 22-27.02.1999 год. во Букурешт, Романија се одржа седмата експертска средба на која е расправано за:

- организација на приемот и сместување на јадрото на штабот;
- подготовка на буџетот на тимот, буџетот за 1999 год. како и за вежбата;
- начин на поделбата на трошоците помеѓу земјите учеснички во заедничкиот буџет;
- начин на функционирање на транзицискиот тим на финансирање на заедничките активности.

Според утврдените критериуми Р.Македонија требаше да учествува во почетниот буџет со 8,82% или 20.000 американски долари.

На средбата е утврдена програмата и локациите на идните средби и начинот на подготовка и изведување на вежбите.

На осмата експертска средба одржана од 26-29.04.1999 год. во Пловдив Бугарија учествуваа сите потписнички на договорот освен Албанија, додека Словенија делегирала свој претставник како набљудувач. На средбата биле обработени теми од доменот на работните места во составот на Командата на СЕЕБРИГ, концептите на комуникациските и информативни системи, церемонијата на отварањето на СЕЕБРИГ, амблемот на СЕЕБРИГ, медицинската поддршка на единиците и другите технички аспекти во врска со функционирањето на

Бригата. Командата на СЕЕБРИГ е активирана на 31.08.1999 год. кога е и одржана и иницијална планирачка конференција за првата команда на СЕЕБРИГ 99.

На 11.09.1999 год во Пловдив, Бугарија се одржа инаугуративна церемонија на Командата на штабот на ММСЈИЕ - СЕЕБРИГ, на која учествуваа делегации од министерството за одбрана на земјите членки на НАТО. ПЗМ од Југоисточна Европа и претставници од ОБСЕ, ООН и други меѓународни организации.

На главната свеченост АРМ учествуваше со еден пешадиски вод и два штабни офицери од составот на командата на СЕЕБРИГ.

На 28.01.1999 год. Р.Македонија изврши ратификација на договорот за ММСЈИЕ. Р.Бугарија изврши ратификација на 13.06.1999 год.

Р.Романија изврши ратификација на 12.08.1999 год., Р.Турција во месец јуни, а ратификацијата ја достави на 08.11.1999 год.

Со доставувањето до депозитот на извршени ратификации од најмалку четири потписнички на договорот за ММСЈИЕ, истиот по изминатите 30 дена стапи на сила.

Пред започнувањето на меѓуетничкиот конфликт во Р.Македонија во 2000 година имаше најави за можноста од активирање на мултинационалната мировна бригада СЕЕБРИГ со седиште во Пловдив (Бугарија) и дека има изгледи да биде упатена во прва мисија во некое европско кризно жариште најверојатно Косово. Секако по потпишувањето на рамковниот договор во Охрид, не е исклучена варијантата за нејзина употреба на нашите простори.

12.2. Состав структура и функционирање на мултинационалните мировни сили за југоисточна Европа (MPFSEE)

Мултинационалната бригада е составена само од територијални елементи и основна единица ќе биде батаљон единица. Единиците ќе останат во нивните перманентни домашни локации и ќе дојдат заедно да формираат одредени сили за вежби тренинг активности во согласност со здружените подготвени програми и за континенти за што би требало да

има политичка одлука за да се добие тој ефект.

Генералната структура на силите на механизираниот баталјон е составена од:

- команда и главен штаб (HQ);
- главен штаб и сигнални чети;
- маневрски единици;
- борбени единици за поддршка;
- борбен логистички баталјон за поддршка;

Силите на главниот штаб се во полна активност за вежби и операции. Развојот на горе споменатите структури и мултинационалната бригада ќе се изврши тогаш кога ќе бидат управувани од бригадата на главниот штаб со вкупен број на контингент составен од 105 (генерали, офицери, војници и цивили). Перманентниот главен штаб е составен од 34 членови со функции (1 генерал на бригада, 3 полковника, 11 потполковници, 4 мајори и 14 капетани).

Оваа механизираниот баталјон е составена од три вида единици:

- единици подржани од земјата домаќин, т.е. чета на главниот штаб и сигнална чета;
- мултинационални единици, бригада на главниот штаб, борбен логистички баталјон за поддршка на главниот штаб и борбен логистички баталјон за поддршка;
- национални единици т.р. баталјони чети и водови.

13. ОДНОСИТЕ НА Р.МАКЕДОНИЈА СО НАТО ВО НАСОКА НА РЕШАВАЊЕ НА ПРАШАЊАТА ОД ОБЛАСТА НА ОДБРАНАТА

Многуге реформи, иницијативи и програми усвоени во Прага се почеток на процесот на трансформација кој е суштинска гаранција на безбедноста на територијата, населението и силите на земјите членки на НАТО против сите закани и предизвици. Агендата е крајно амбициозна, но исто така е реалистична и остварлива. Зачувување на трансатлантската безбедносна врска која во изминатиот половина век им служеше и на двете страни од Атлантикот, зависи од нејзиното преведување во ефективна акција.

Комплиментите за значителен прогрес во реформите и силна поддршка на операциите на Алијансата, како и важните чекори направени за надминување на внатрешните предизвици, пропратени со напредок на демократијата, стабилноста и етничкото смирување во Република Македонија, најдоа свое место во Декларацијата на Самитот во Прага. Но истовремено е упатена порака за удвојување на напорите за реформи. Со декларацијата се потврдува заложбата на НАТО за помош на Р.Македонија, преку Аакциониот план за членство (АПЧ), со цел постигнување стабилност, безбедност и просперитет, така да може да се исполнат обврските кои произлегуваат од членството во Алијансата. Во тој контекст, со присуството на НАТО, и понатаму ќе се асистира на реформите во одбранбениот и безбедносниот сектор.

Лидерите на Алијансата упатија порака до земјите од ЈИЕ (Југо-источна Европа), вклучувајќи ја и Р.Македонија, во која се вели дека очекуваат земјите од Регионот да :

- продолжат со градењето трајни мулти-етнички демократии;
- го искоренат организираниот криминал и корупцијата и на цврсто основи да воспостават владеење на правото;
- соработуваат во рамките на Регионот;
- ги исполнуваат меѓународните обврски, вклучувајќи ја соработката со Хашкиот Трибунал.

Или накратко, единствено прогресот на полето на реформите ќе го одреди темпото на интергација во Евро-Атлантските структури на секоја од земјите во Регионот.

Република Македонија го потпиша рамковниот документ на Партнерство за мир (ПЗМ) на 15.11.1995 година, а од 1997 година учествува во процесот на планирање и анализа (PARP - Planning and Review Process).

Во 1996 година, со упатување на офицери за врски во Штабот на НАТО во Брисел и Координативната ќелија на Партнерството во Монс - каде што е седиштето на Врховната команда на сојузничките сили за Европа, почна да работи Воениот дел на мисијата на Република Македонија при НАТО. Во 2002 година Р.М. го упати својот прв воен претставник во Воениот комитет на НАТО и го зголеми бројот на персоналот во Воениот дел на Мисијата, кој сега брои пет члена - од кои еден се наоѓа во Монс.

Основниот договор со НАТО, за транзит на сили и поддршка во улога на земја домаќин, стапи во сила на 24 декември 1998 година.

Од 1999, Република Македонија обезбедува значителна медицинска и поддршка во улога на земја за КФОР.

Република Македонија обезбедуваше поддршка во улога на земја домаќин, обезбедување и теренска поддршка за силите на НАТО за време на операциите Суштествена жетва и Ќилибарна лисица. Во текот на Операцијата Суштествена жетва, 12 припадници на вооружените сили и девет припадници на полицијата служеа како офицери за врски помеѓу НАТО и националните безбедносни сили. Во 2001 година, на иницијатива на Р.Македонија во Скопје е формирана и Ќелијата на НАТО за координација и соработка Северна атлантски совет за соработка (NACC).

Индивидуална партнерска програма (ИПП) за 2003-2004 е осмата програма подготвена од Р.М. од нејзиното станување членка на ПЗМ, а четврта која е направена според годишна национална програма за членство (ГНПЧ).

До Сојузниците, а во рамките на АПЧ, во кој Р.М. учествува од неговата промоција во 1999 година, подготвена е и доставена петтата

Годишна национална програма за подготовка за членство во НАТО.

Р.Македонија, заедно со други три членки на Партнерството и три членки на Алијансата, учествува со сили во Мултинационалните мировни сили на југоисточна Европа (ММСЈИЕ). Република Македонија обезбедува и еден штабен офицер и еден подофицер и дополнителни шест лица на ротациона основа за Штабот на командната група на ММСЈИЕ во Пловдив, Бугарија.

За операции за поддршка на мирот, Р.М. би можела да стави на располагање, во секој поделен случај: една моторизирана пешадиска чета за операции за поддршка на мирот предводени од НАТО и за мултинационалните мировни сили на југоисточна Европа и бригадата на југоисточна Европа (ММСЈИЕ / СЕЕБРИГ); едно санитарско одделение; еден воздухопловен деташман со два наменски хеликоптери до крајот на 2005; и еден инженерски вод (до крајот на 2006) за ММСЈИЕ / СЕЕБРИГ.

Република Македонија има склучено билатерални договори со 12 земји Сојузнички (Канада, Р.Чешка, Франција, Германија, Грција, Унгарија, Италија, Холандија, Полска, Турција, Обединетото Кралство и САД) и со 8 земји Партнери (Албанија, Бугарија, Хрватска, Романија, Русија, Словачка, Словенија и Украина).

Како што е познато ЕУ доаѓа во Р.М., но останува и НАТО со јасно дефинирани задачи - советодавно присуство во функција на успешно спроведување на реформата на македонската одбрана.

Мисијата на ЕУ во Р.М. " Сојузничка хармонија" претставува еден вид продолжение на мисијата на НАТО " Килибарна лисица" и таа не е тест на единствената Европска безбедносна и одбранбена политика. За Р.М., доаѓањето на силите на Унијата претставува дополнување на безбедносната компонента во соработката со Р.М. - Е.У. што е многу повеќе од мировна мисија. ЕУ од НАТО ќе ги преземе " Оперативните задачи " на Штабот на НАТО во Скопје и истите се основа за димензионирање на воените задачи на ЕУ во Р.Македонија.

Со цел да се исполни политичко-воената цел, а имајќи предвид дека, на долгорочен план, НАТО ја задржува советодавната улога, се предвидуваат следните воени задачи за ЕУ - предводената воена операција во РМ:

- обезбедување видливо искуство, особено во областите од интерес (овој термин може да се замени со " поранешните кризни подрачја", но ќе се користи поради оригиналност во однос на изворот на информации):

- набљудување на состојбата за потребите на сопствените сили и во поддршка на меѓународните набљудувачи (МН) и останатите ЕУ/ МН присутни субјекти во РМ, истовремено осигурувајќи кохерентност и координација со МН набљудувачите, а особено избегнувајќи дуплирање со ЕУММ (Мониторинг мисија на ЕУ);

- одржување врски со властите на РМ, локалните лидери, населението и МН организации, особено во врска со активностите во областите од интерес и долж границата;

- поддршка на МН набљудувачите со обезбедување, по потреба, итна медицинска евакуација и лимитирана можност за извлекување во рамките на средствата и способностите;

- совет на властите на РМ во врска со безбедносните аспекти на споменатите задачи;

- размена на информации и разузнавачки податоци со НАТО во регионот низ соодветни канали;

- совет / координација и размена на информации во врска со безбедноста на границата со властите на земјата домаќин, НАТО и програмите на Европската комисија.

Во контекст на очекуваната помош од НАТО-советодавниот тим, РМ очекува помош особено во реформските приоритети кои се однесуваат на:

- подобрување на интероперативноста на вооружените сили на РМ со НАТО;
- модернизација на менаџментот во одбранбениот сектор;
- развивање на систем на модерен персонален менаџмент;
- зајакнување на демократската контрола на вооружените сили;
- обука на клучен цивилен персонал за експертиза во одбранбените прашања;
- зголемување на подготвеноста на ефикасноста на АРМ; и

- воспоставување на систем на повеќегодишно планирање, програмирање и буџетирање.

Исто така се очекува да се операционализира можноста за воспоставување на советодавна комуникација на релација НАТО - Пактот за стабилност за одделни реформски проекти.

Реформата на одбраната е реална и остварлива, а клучни фактори кои ќе влијаат врз успешното и навременото завршување на реформата се:

- поволна безбедносна состојба во земјата и нејзиното опкружување;
- транспарентна политика на реформите во АРМ и медиумска, односно јавна подршка на истите; и
- релативно стабилен одбранбен буџет.

Важен момент е тоа што НАТО од нас очекува да го види конкретниот придонес кон безбедносните и одбранбените капацитети на Алијансата - што е тоа со кое Македонија, со своето членство, ќе придонесе да Алијансата стане уште помоќна?

На крај, не треба да се заборави дека реформите не се цел сама по себе, тие се насочени кон остварувањето на стратешката цел - полноправно членство во НАТО со мала, мобилна и интероперативна армија која ќе биде гордост за граѓаните на Македонија (и најверојатно изнаоѓање одговор на споменатото прашање), а не само товар на и онака лимитираниот државен буџет.

ЗАКЛУЧОК

- По осамостојувањето Р.Македонија се определи за изградба на сопствен одбранбен систем како и сопствена армија, која во изминатиот период во чекор ги следеше предизвиците на времето и постојано ја зајакнуваше својата борбена способност. Свесна за нерационалноста и недоволната ефикасност во изолираниот одбранбен систем на малите и економско недоволни моќни земји, Р.Македонија уште од самиот почеток на создавање сопствен одбранбен систем се ориентира кон политичка односно воена интеграција во колективните системи на безбедноста, со крајна цел за зачленување во НАТО. Поради тоа уште со формирањето на АРМ, една од главните цели беше достигнувањето на стандардите што важат за современите армии и создавање на армија која според својата структура и модалитет ќе биде компатабилни на НАТО и западните армии, што е еден од условите за влез во Алијансата. Карактеристично за современите вооружени сили е тоа што тие ја проектираат нивната глобална моќ, што воедно ги прави флексибилни во случај кога од нив се бара регулирање на потенцијалните кризи и конфликти дури и кога немаат постојано присуство или имаат ограничена инфраструктура во регионот. Современите вооружени сили треба да бидат мобилни, способни за пружање на помош во услови на криза. Примарна мисија за современите вооружени сили е одвраќањето и доколку е потребно борба и извојување победи при конфликтите во кои се загрозувани виталните интереси на земјата, со тоа вооружените сили се важен столб за оформување на глобалната безбедносна средина.

Тенденциите на современите армии е да се оспособуваат да можат да изведуваат операции на голема одалеченост; и подготвени да делуваат во околината каде што ќе бидат изложени на нуклеарно, хемиско и биолошко оружје во остварување на нивните цели.

- Преку примерот на земјите кандидати за членство во НАТО настојуваме да прикажеме колку проблемите на кои наидуваат и напорите што ги вложуваат кандидатите со намера да ги реализираат предвидените приоритети се сообразни на нивните можности во постигнувањето на потполна интероперабилност со НАТО.
- Преструктурирањето на вооружените сили на Р.Македонија, произлезе од потребата за зачувување на светскиот мир на сите држави членки на меѓународната заедница, без разлика на нивната местоположба големина и уредување.
- Преку примерот и искуствата во преструктурирањето на вооружените сили на новопримените членки во НАТО се настојува да се прикаже нивното искуството во настојувањето да се задоволат критериумите на членките на НАТО Алијансата.
- Преструктурирањето на вооружените сили подразбира и промена на нормативно - правната регулатива како и промена на политичките ставови и определби за ова прашање оттука се гледа прилагодување на нашата нормативно - правна регулатива со нормативно правната регулатива на земјите членки на НАТО по кои се раководеше државата на патот на преструктурирањето на вооружените сили.
- Преструктурирањето на АРМ ја наметнува потребата од насочување на финансиски, кадровски и материјални потенцијали за изградба на ефикасни вооружени сили. Со истражувањето се настојуваше да се даде една реална слика на така преструктурираната армија во мирновремени услови.
- Партнерството за мир и партиципацијата на АРМ во НАТО предвидените операции претставува силен израз за решеноста на државата за членство во НАТО. Преку учеството на АРМ во мултинационалните мировни сили се настојува да се покаже колку активностите на Р.Македонија во ПЗМ придонесуваат за безбедноста на Р.Македонија и колку учеството во ПЗМ не приближува кон НАТО.
- Учеството на АРМ во СЕЕБРИГ придонесува кон зголемување на

регионалната безбедност и политиката на добрососедство и соработка. Преку процесот на СЕЕБРИГ се дава голема шанса на земјите во регионот да ги обединат силите во југоисточна Европа кои низ историјата најчесто беа конфронтирани.

- Односите на РМ со НАТО се насочени кон остварување на главната стратешка цел - полноправно членство во НАТО со мала, мобилна и интероперативна армија. Армија која нема да биде товар на државниот буџет туку ќе биде во можност да одговори и на прашањата од областа на одбраната со што ќе влијае на безбедносната состојба во земјата и нејзиното опкружување.

КРАТЕНКИ

АВЛ	Активно воено лице
АПБТ	Акционен план за борба против тероризмот
АПЧ	Акционен план за членство
ВПД	Војник по договор
ГНПЧ	Годишна национална програма за членство
ЕАПС (ЕАРС)	Евроатлански партнерски совет (Euro-Atlantic Partnership Council)
ЕЦ (ЕС)	Економски комитет (Economic Committee)
ЗЕУ	Западно-европска унија
ИПАП	Индивидуален партнерски акционен совет
ИПП	Индивидуална партнерска програма
КЕБС	Конференција за европска безбедност и соработка
КИСС	Комуникациско информативен систем
КНБ	Канцеларија за национална безбедност
КНО	Комитет за национална одбрана
КоВ	Команда на војска
КОВ	Комитет на одбрана на војводството
КП (СР)	Превенција на конфликт (Conflict Prevention)
ММСЈИЕ (MPFSEE)	Мулти-национални мировни сили на југо-источна Европа (Multi-national Peace Forces for South East Europe)
МНМБРИГ (MPBRIG)	Мулти-национална мировна бригада (Multi-national Peace Brigade)
МЦ (МЦ)	Воен комитет (Military Committee)
МЦВГ (MCWG)	Работна група на воениот комитет (Military Committee Working Group)
НБЦ (NBC)	Нуклеарно, биолошко и хемиско оружје (Nuclear, Biological and Chemical Weapons)
НАЦ (НАС)	Северно Атлански Совет (North Atlantic Council)
НАЦЦ (НАСС)	Северно Атлански Совет за соработка (North Atlantic Cooperation Council)
НАДЦ (НАДС)	Комитет на НАТО за ПВО (NATO Air Defence Committee)

СЦЕПС (SCEPS)	Висок комитет за планирање на вонредни состојби од не-воен карактер (Senior Civil Emergency Planning Committee)
ХО (HO)	Хуманитарни операции (Humanitarian Operations)
ЦОЕЦ (COEC)	Комитет на советот за операции и вежби (Council Operations and Exercise)
ЦНАД (CNAD)	Конференција на националните директори за вооружување (Conference of National Armaments Directors)

БИБЛИОГРАФИЈА

1. Атанасовски Т., Пулсот на војната, НИП ПЛУС, Скопје, 1996.
2. Апостоловски Михајло, Реализација Титове концепције ОНО у Македонији, Војно дело, бр.6, Београд, 1981.
3. Ванковска Б., Војската и демократијата, НИП "Нова Македонија" Скопје, 1995.
4. Ванковска Б., и Цветковски Ц., Правото и одбраната, РОБЗ, Скопје 1993.
5. Василевски В., Меѓународно воено право, Маринг, Скопје, 1998.
6. Гоцевски Т., Колективната безбедност и одбраната на Македонија, "Просвета", Куманово 1993.
7. Гоцевски Т., Политичкиот и економскиот систем и одбраната на Македонија, Универзитетската печатница, Св. Кирил и Методиј, Скопје, 1995.
8. Гоцевски Т., Современи тенденции во одбраната, Македонска ризница, Куманово, 1997.
9. Гоцевски Т., Основи на системот на национална одбрана Македонска ризница, Куманово, 2000 Македонска ризница.
10. Гоцевски Т., Одбранбено осамостојување на Македонија., Македонска ризница, Куманово.
11. Гоцевски Т., Митревска М., Кризен менаџмент, Македонска ризница Куманово, 2001.
12. Гликсман А., Говор рата, ВИНЦ, Београд, 1996.
13. Гризо Н., и Ристевски К., Од историјата на воените идеи, Култура, Скопје 1992.

14. Гергиева Л., Колективната безбедност во Европа во функција на меѓународниот мир и безбедност, одбранет магистарски Универзитетот "Свети Кирил и Методиј" Филозофски факултет. Скопје 1993.
15. Георгиева Л., Творење на мирот, Студио АДА, Скопје 1999.
16. Димишковски С., Војна, војска и политика, Глобус, Скопје 1994.
17. Димишковски С., Основи на националната одбрана на Р. Македонија, Глобус, Скопје, 1996.
18. Дунинган Ј., Како водити рат, БИНЦ, Београд, 1993.
19. Ѓоревски В., Сите војски на светот, НИП Ѓурѓа, Скопје, 1995.
20. Ибрахим Пашиќ М., Армија како друштвена институција, ВВПС ЈНА, Београд 1972.
21. Ansoft, Roger P., Declerck, Robert L., Hayes: From strategic planning to strategic menagment, "John Wiley and sons", ltd., London, 1976.
22. John Argenti: "Praktijal corporate planing" . UNWIN-paperbaks, LONDON, 1989.
23. Kets de Vries , Manfred F.R.: "The Lidership Mystique" , Akademy of Menagment Exucutive, Vol.8, No.3, August, 1994.
24. Kets de Vries, Manfred F.R.: "The Lidership Mistique", Akademy of Menagment Exucutive, Vol.8, No.3, August, 1994.
25. Климовски С., Уставен и политички систем, Просвето дело, Скопје, 1995.
26. Кочовски С., Логистиката и нејзината организациска поставеност во армијата со перспектива на развојот, одбранета докторска дисертација на Филозофскиот факултет - Институт за одбрана, Универзитет "Свети Кирил и Методиј", Скопје, 1997.
27. Котовчевски М., Извори на загрозување на мирот и Националната безбедност, Балкански центар за мир, Скопје, 1999.
28. Котовчевски М., Македонија воена алка на светот, Македонска цивилизација, Скопје, 1996.
29. Котовчевски М., Национална безбедност на Р.Македонија, I, II, III книга Македонска цивилизација, Просветно дело, Скопје, 1995.
30. Кузев С., Цивилна одбрана, НИП "Ѓурѓа", Скопје, 1996.

31. Лабан Б., Основи на воената вештина, Универзитетска печатница Скопје 1998.
32. Лазаревски П., Политика и стратегија, НИК Лист, Скопје, 1995.
33. Luttwik E. and Stuart K., The Dictionary of Modern War, New York, Harper Collins, 1991.
34. Макјавели Н., Владетелот, Културата, Скопје, 1993.
35. Митревска М., Цивилна одбрана, "Европа 92", Кочани, 1998.
36. Митревски Б., Петнаести (Македонски ударен корпус НОВЈ, ВИЗ, Београд, 1983.
37. Нацев З., Едукативни проекции во одбраната, НИП, "Гурѓа", Скопје 1995.
38. Нацев З., Теоретски основи на доктрината и стратегијата на Националната одбрана, НИП "Гурѓа", Скопје, 1998.
39. Никодиновски Б., Одбранбената регионализација на Република М., Просветно дело, Скопје, 1994.
40. Нацев З., Начевски Р., "Војна, мир и безбедност", Куманово, Македонска ризница, 2000.
41. Нацев З., Начевски Р., "Безбедност и национална одбрана", Куманово, Македонска ризница, 2000.
42. Начевски Р., "Националното и наднационалното во стратегискиот контекст на Р. Македонија за 21 век", во Годишниот зборник на филозофскиот факултет, книга 24 (50), Скопје: Филозофски факултет, 1997.
43. NATO Handbook, Brussels, Nato Office of information and press, 1995
44. Odom W.E., On Internal War, Durhan, NC, Duke University Press, 1992.
45. Payne K.B., Missile Defense in the 21 - st Century, Boulder CO, Westview Press, 1991
46. Поузн Б., Извори војне доктрине, ВИНЦ, Београд, 1992.
47. Радиновиќ Р., Истаниќ К., Одбрана и заштита - уџбеник за више школе и факултете, Наука, Београд, 1991.
48. Расправе о ратној вештини, ВИНЦ, Београд, 1991.
49. Симиќ М., Савремени меѓународни односи и рат ВИНЦ, БЕОГРАД, 1988.

50. Симпкин П., Надметање у брзини маневра о рату у XXI, ВИНЦ, Београд, 1991.
51. Службен лист на СФРЈ, април, 1991.
52. Службен лист на СФРЈ, бр. 66 од септември, 1991.
53. Социолошки термилошки речник. МАНУ и Филозофски факултет, Скопје, 1996.
54. Современа македонска одбрана, Министерство за одбрана на Р. Македонија, бр. 1.2.3.4.
55. Спасевски Ј., и Аслимовски П., Безбедност и заштита, Институт за истражување на туризам и угостителство - Охрид, Охрид, 1996.
56. Списание "Одбрана". бр.2/92, 22/1996.
57. Стаменковски А., Планирање на одбраната, НИП "Ѓурѓа", Скопје, 1996
58. Стаменковски А., Основи на разузнавањето. НИП " Ѓурѓа", Скопје, 1999.
59. Статистички годишник на Р. Македонија. 1992, Републички завод за статистика, Скопје, 1992.
60. Стојадиновиќ Р., Сила и моќ у меѓународним односима, Радничка штампа, Београд, 1982.
61. Сун Цу, Вештина на војувањето, Штрк, СКОПЈЕ, 1996.
62. Стратегија оружане борбе, ССНО, Београд. 1983.
63. Стратегија оружане борбе, ССНО, Београд. 1996.
64. Стратегија ОНО и ДСЗ СФРЈ, ССНО. Београд, 1987.
65. Талевски Ј., Границите на Р. Македонија (одбранета докторска дисертација на Природно математичкиот факултет при Скопскиот универзитет "Свети Кирил и Методиј, МАНУ, Скопје, 1992.
66. Талевски Ј., Воената топографија, " Киро Дандаро", Битола, 1999.
67. Упоредни речник војних појмова (српскохрватски, македонски, словенечки, маџарски), ВИЗ, Београд, 1982.
68. Фукујама Ф., Крајот на историјата и последниот човек, Култура, Скопје. 1994.
69. Хантингтон, С.П., Сукоб цивилизације и преустрој свјетског поретка, Извори, Загреб, 1997.
70. Харт Л., Мач и перо. ВИЗ, Београд, 1985.

71. Trask D., Democracy and defense, United State Information Agency, 1994.
72. Шкарик С., Уставно право, 1 и 2 книга. Унион трејд, Скопје, 1995.
73. Шамиќ М., Како настаје научно дело. Светлост, Сарајево 1984.
74. Службен весник на РМ, број 21, 31.03.2003, Скопје.

Нормативни акти:

Устав на Р.Македонија. ("Службен весник на Р.Македонија" бр.52/91 и 1/92);

Закон за одбрана (Службен весник на Р.Македонија бр. 42/01)

Стратегија за одбрана на Република Македонија, Преседател на Р.Македонија, Скопје 1998;

Бела книга за одбрана на Република Македонија, Министерство за одбрана, Скопје, 1998;

Акционен план за членство во НАТО одбрана, Министерство за одбрана, Скопје, 2000;

Закон за Влада на Р.Македонија ("Службен весник на РМ", бр. 59/00);

Закон за организација и работа на органите на државната управа ("Службен весник на РМ", бр. 58/00):

Одлука за формирање на комитет за евроатлантски интеграции ("Службен весник на РМ", бр. 62/97):

Одлука за формирање на работен комитет за интеграција во колективните системи за одбрана при Владата на Р.Македонија ("Службен весник на РМ", бр.62/97);

Одлука за формирање на работен комитет за европска интеграција при Владата на Р. Македонија ("Службен весник на РМ", бр.62/97).